

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 27.

Lördagen den 1 april,

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 8 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862,

nr 16, i anledning af väckt motion om upphäfvande af Konungens rätt att upphöja i adligt stånd samt förläna friherrlig och grefflig värdighet, och

nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 12, 22 och 37 punkterna i lagen om val till Riksdagen.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 2.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående sådana utgifter för kapitalökning, som afse statens affärsverksamhet, samt i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1:o) och 2:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1911. Nr 27.

Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.

Punkten 3:o) om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 197, hade herr *Rehn*, med instämmande af herr *Mörtsell*, hemställt, att Riksdagen ville bevilja ett anslag af 14,000 kronor att ställas till telegrafstyrelsens förfogande för inrättande af telefonförbindelse från lämplig punkt å fastlandet till Holmön.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning af herr *Rehns* förevarande motion måtte för år 1912 anvisa ett anslag af 14,000 kronor för anordnande af telefonförbindelse från lämplig punkt å fastlandet till Holmön inom Västerbottens län, dock att anläggningen i fråga icke finge utföras, förrän från ortsinvånarna lämnats vederbörlig förbindelse att erlagga afgifter för minst 5 telefonabonnemang äfvensom att bestrida kostnaderna för såväl lokal för telefonstationen som aflöning till dess föreståndare.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Billing*, *O. Jonsson*, friherre *J. v. Beck-Friis*, *Andersson* i Skifarp, *Olsson* i Fläsbro, *Sjö*, *Lindvall*, *Rydén* och *Lindblad*, hvilka ansett, att utskottet bort föreslå, att herr *Rehns* förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr *Rehn*: Herr talman! Då min motion blifvit tillstyrkt af statsutskottet, skulle jag ju med god förtröstan kunnat emotse frågans afgörande, om jag icke funnit så många utskottsledamöter från denna kammare, som stå antecknade såsom reservanter.

Jag förstår mycket väl, att de ärade reservanterna icke ha motsatt sig utskottets förslag ensamt af det skälet, att här är fråga om en utgift, för hvilken staten icke kan påräkna full ränta. Jag föreställer mig, att reservanterna i likhet med utskottsmajoriteten kunnat vara med om bifall till motionen, om de icke fruktat för att därigenom skulle skapas ett slags prejudikat, som framdeles kunde komma att leda till betänkliga konsekvenser. Jag medger också, att detta skäl icke kan sägas vara alldeles obefogadt, utan kan nog i viss mening ha grund för sig. Och hade det här varit fråga om en telefonledning till någon mer eller mindre aflägsen by eller trakt på fastlandet, så synes mig detta skäl tillräckligt att motivera ett afslag. Man hade ju annars kunnat befara, att snart sagdt hvarje enskild riksdagsman kunnat komma med liknande framställningar, hvilket väl icke vore så bra.

Men här föreligger väl ändå ett, om icke enastående, så dock ganska sällsynt undantagsfall. Man kan icke enligt mitt förmenande jämföra förhållandena på fastlandet och på en ö långt ute

i hafvet. En telefonlinje på fastlandet är ju mycket billigare och lättare att åstadkomma samt dessutom icke på långt när så outhärlig. Huru besvärligt och huru ansträngande det än kan vara för dem, som bo aflägsset i obygderna, att kunna komma i förbindelse med exempelvis en läkare, en tjänsteman eller ämbetsmyndighet, som man ovillkorligen har behof att meddela sig med, så blir det dock alltid någon utväg, då man har, om jag så må säga, fast mark under fötterna. Det ställer sig helt annorlunda för dem, som bo därute på Holmön, fullständigt isolerade från den öfriga världen. Där förekomma långa tider, då det praktiskt taget icke står i mänsklig förmåga att ta sig öfver till fastlandet. Ett exempel därpå har jag anført i min motion. Men herrarna skola inte tro, att sådant händer endast ett och annat år. Nej, det är en regel, som förekommer hvarje år under längre eller kortare tider.

*Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

Holmöborna ha under sistlidne höst ingått med en ny ansökan i detta ärende till Konungens befallningshafvande, och Konungens befallningshafvande har därefter infordrat yttrande af kronofogden i orten. Jag har nyligen från kronofogden fått mig tillsänd afskrift af hans utlåtande i ärendet, och jag skall be att få anföra ett par korta utdrag af hans skrifvelse.

Han säger bland annat: »Enligt hvad jag vid sammanträde med åtskilliga skattmän och fiskare från ön erfarit, har särskildt under denna vinter isoleringen för öns befolkning varit svår och kännbar. Vestra Kvarken, som vanligen plägar frysa till vid jul-tiden, började isbeläggas först den 20 februari. Den 22 februari blef det möjligt att efter stora ansträngningar och långa omvägar första gången med häst och fordon nå fastlandet. Under tiden november—februari har endast en posttur i månaden kunnat komma fram till ön i regelbunden tid. Mellan den 4 och 28 december, mellan den 9 och 28 januari samt mellan sistnämnda dag och den 9 februari har det icke alls varit möjligt att från fastlandet taga sig fram till ön. Än har det varit ihållande stormar, än lös is och ogenomtränglig, drifvande issörja, som omöjliggjort öfverfarten.»

Här står sedermera en hel del till förmån för Holmöbornas ansökning, men jag skall förbigå det mesta och endast läsa upp, hvad han säger i slutet:

»Det synes mig ligga i öppen dag, att den ifrågasatta telefonledningen på ett kraftigt sätt kommer att främja de utvecklingsmöjligheter Holmöfolket på sista tiden, sedan dess bästa inkomstkälla, laxfisket, så godt som sinat ut, i så många afseenden sökt tillvarata eller nyskapa. Och på samma gång kommer det nya samfärdsmedlet helt visst att bidraga till att i sin mån förbinda befolkningen på denna aflägsna ö med det öfriga Sverige och dess odling. Telefonanläggningens betydelse i åtskilliga andra fall torde, såsom i ansökningen framhållits, icke heller kunna öfverskattas.

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
orts.*

Då en telefonförbindelse till Holmön vidare torde i hög grad komma att lända sjöfartsnäringsen till gagn och genom öns läge såsom utpost mot öster vara till nytta för försvaret, synes mig äfven viktiga riksintressen kräfva, att anläggningen af denna telefonledning, som uppgifvits skola betinga en kostnad af 14,000 kronor, kommer till utförande på statsverkets bekostnad med anlåtande af ofvan omnämnda bidrag.

Jag får därför för min del på det allra lifligaste förorda bifall till ansökningen. Umeå kronofogdekontor den 21 mars 1911.

Georg Hellgren.»

Jag sade, att man icke kan jämföra förhållandet på fastlandet och på en ö ute i hafvet. Jag tror inte heller, att man kan jämföra Holmön med andra befolkade öar vid våra sydligare kuster, åtminstone icke med dem, som ligga så långt i söder, att det är öppet vatten året om, ty då inträder genast ett annat förhållande. Jag har tyvärr icke sådan kännedom om öarna vid våra kuster, att jag med visshet kan säga, huru det förhåller sig, men jag betviflar att det finnes någon annan ö, där befolkningen nödgas finna sig i så vidriga kommunikationsförhållanden och där således behovet af telefon kan vara så påtagligt som just i detta fall.

Men det är icke blott för Holmöbefolkningen, som telefonen skulle ha sitt stora värde. Jag påstår, att den har en mycket stor betydelse äfven för det allmänna, i synnerhet för sjöfarten. Det finnes ju farled på båda sidor om ön, och det lär vara ett af de svåraste ställena i hela Bottniska viken just i närheten af denna ö. Därom vittna också de många strandningar, som där förekomma. Ibland är den västra farleden stängd af drifis och ibland den östra. Detta vållar de sjöfarande mycket besvär och olägenheter, då de inte i förväg, innan de gå ut ur de norrländska hamnarna, veta, hvilken väg de skola gå.

Att det också från försvarssynpunkt kunde ha någon betydelse, om det funnes telefon dit ut, kan man förstå däraf, att från denna ö ser man med blotta ögat öfver hela Östra Kvarken in i finska skärgården. Jag vill visst inte så mycket framhålla denna synpunkt, men det vill jag säga, att nog tror jag, att det offras medel för försvarsanordningar, som i förhållande till deras kostnader inte ge någon större valuta.

Men äfven om det skulle finnas en eller annan ö, där behovet kan lika starkt påvisas, och där befolkningen icke förmår deltaga i kostnaden med så stort belopp, som erfordras för att telegrafverket på eget ansvar skall anse sig kunna inrätta telefon, så kan det väl icke vara så farligt, att Riksdagen själf för hvarje gång pröfvar och afgör dessa, som jag tror, högst få undantagsfall. Jag tror därför, att konsekvenserna af det prejudikat, som reservanterna kanske frukta, icke äro så mycket att vara rädd för.

Reservanterna säga, att Kungl. Maj:t, i enlighet med den i ämnet sakkunniga myndighetens afstyrkande utlåtande, afslagit den gjorda framställningen. Ja, man kan ju på sätt och vis säga, att den sakkunniga myndigheten, telegrafstyrelsen, afstyrkt framställningen, men detta endast i så måtto att ledningen icke kunde byggas med lånemedel, då den icke ansågs kunna förräntas och amorteras af den blifvande inkomsten.

*Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

Telegrafstyrelsen har dock vitsordat, att förbindelsen skulle komma att medföra beaktansvärda fördelar icke blott för den enskilde utan äfven för det allmänna, samt förklarat sig icke hafva något att erinra mot, att förbindelsen kom till stånd, hvarför också telegrafstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes begära ett särskildt anslag af Riksdagen, därest Kungl. Maj:t ansåg, att förbindelsen borde komma till stånd. För min del kan jag icke finna, att detta utgör något egentligt afstyrkande — åtminstone ligger det mycket mer af ett tillstyrkande i telegrafstyrelsens utlåtande än tvärtom.

Jag tror icke heller, att jag misstager mig, då jag antager, att Kungl. Maj:ts afslag grundades precis på samma skäl, nämligen att då denna telefonlinje icke ansågs kunna byggas med lånemedel, så ville icke Kungl. Maj:t genom att för detta ändamål begära ett särskildt anslag å riksstaten bryta med den princip, som hittills följts, nämligen att för utvecklingen af statens telefonväsen använda lånemedel, för hvilka telegrafverket hittills erlagt ränta och amortering till riksgäldskontoret.

Det var ju också denna princip, som var bestämmande för 1906 års statsutskott, då utskottet afskyrkte en motion om anslag för en enskild telefonanläggning, hvilket ju nu framhålles i reservationen.

Denna princip är ju dock numera enligt den nya riksstatens uppställning i viss mening öfvergifven därigenom att låneformen utbytt mot anslagsformen. Naturligtvis får man därför icke bortse från, att telefonverksamheten blir för staten räntabel och vinstgivande; men själfva principen med lånemedlen är ju, såvidt jag kunnat förstå, öfvergifven.

Reservanterna säga vidare, att ett bifall till motionen skulle i viss mån innebära ett underkännande af Kungl. Maj:ts beslut. Ja, därom vill jag bara säga, att ifall denna kammare, såsom jag hoppas, bifaller utskottets hemställan, så föreställer jag mig, att Kungl. Maj:ts regering icke skall lägga den saken så hårdt på hjärtat eller betrakta det såsom något slags misstroendevotum från kammarens sida.

Slutligen säga reservanterna, att, därest anläggande af telefonledning till förmån för enskilda personer eller bolag skulle ifrågakomma, beslut om dylik anläggning i hvarje fall bör föregås af en allsidig och grundlig utredning i ärendet äfvensom af träffad öf-

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

verenskommelse mellan vederbörande om öfvertagande af större eller mindre del af de med anläggningen förenade kostnaderna. Jag har funderat åtskilligt på, hvarför det där ordet »bolag» kommit att inflyta i reservationen. Männe det har föresväfvat reservanterna, att det skulle vara något bolagsintresse, som döljer sig bakom denna framställning? I så fall vill jag försäkra, att så är visst icke förhållandet. Det finnes icke mera än ett par små kooperativa företag, nämligen ett litet obetydligt andelsmejeri och ett dito strömmingssalteri. Detta är, såvidt jag vet, den bolagsverksamhet eller de bolagsintressen, som finnas på Holmön.

Hvad beträffar utredningen, så har jag svårt att förstå hvad man mera skall behöfva göra åt den saken, än hvad som redan är gjordt. Här har ju hörts en hel del myndigheter och tjänstemän, såsom lotskaptenen i distriktet, lotsstyrelsen, chefen för marin-staben, chefen för vederbörande arméfördelning, Konungens befallningshafvande, telegrafstyrelsen, som uppgjort kostnadsförslag, och nu senast kronofogden i orten. Alla dessa hafva vitsordat behöfvet och gagnet af telefonanläggningen och ansett, att den borde byggas med anlåtande af statsmedel. Och till sanma resultat har nu också statsutskottets majoritet kommit. Icke kan jag förstå hvad som vidare skall utredas.

I fråga om skyldigheten att deltaga i kostnaden har ju statsutskottet bestämt vissa villkor. Dessa kunna ju synas mycket billiga, men icke desto mindre hafva personer, som väl känna till förhållandena — bland andra kapellpredikanten Åkesson där på Holmön, som skrifvit till mig — förklarat, att det skulle möta så godt som oöfverstigliga svårigheter att få till stånd fem telefonabonnemang. Jag har emellertid tänkt, att det kanske skulle lyckas att från andra håll skaffa något bidrag till dessa abonnemangsafgifter, bland annat från bergningsbolaget Neptun. Jag vet, att bolagets ombud i Umeå lär ställa sig välvilligt till den tanken. Men däremot vet jag icke ännu hvad vederbörande här i Stockholm säga om saken.

Herrarna skola emellertid icke tro, att Holmöborna vilja på något otillbörligt sätt draga sig undan kostnaderna. De hafva tvärtom gjort sig kända för att vilja anstränga sig till det yttersta för att kunna reda sig själfva och äfven fullgöra sina skyldigheter till stat och kommun. Detta vitsordas också af kronofogden i hans tjänsteskrivelse. Och såsom exempel därpå nämner han, att under detta år, då det varit hårda tider rådande på Holmön, så har från denna kapellförsamling, som består af fattiga fiskare och småbrukare, icke behöft afkortas mera af kronoutskylderna än sammanlagdt 1 kr. 80 öre. Detta är ju ett vackert exempel, som skulle förtjäna efterföljas af många, långt mera lyckligt lottade samhällen, som hafva fördelen utaf stora statsanslag till väganläggningar,

myrutdikningar o. s. v., hvaraf Holmöborna och med dem jäm- *Om invättan-*
ställda icke bekomma ett enda öre. *de af telefon-*

En prästman, som förut varit kapellpredikant på Holmön, men som för några år sedan flyttade därifrån, skref till mig, strax innan jag väckte denna motion, och bad mig göra allt hvad jag kunde, för att få denna sak igenom här i Riksdagen. Jag vill sluta med att anföra några rader ur detta hans bref. Han skriver: »För Holmöbon finnes blott ett val: Holmön eller Amerika. En utomstående kan nog tycka, att Holmön är öfverbefolkad, men så tycker icke Holmöbon; för honom är det ett bittert offer att lämna de stenbundna tegarna, skären och hafvet. Det är något vackert och storslaget i hans hemkärlek, och därför unnar jag honom så innerligt gärna den ljusning i hans lifsförhållanden, som telefonen skulle blifva.»

*förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Jag hoppas, att denna kammare icke skall visa sig så alldeles omedgörlig i denna fråga, och jag skulle särskildt vilja vädja till de ärade reservanterna, att de icke nu utveckla så mycken energi och så mycken motståndskraft, att de draga alltför många öfver på sin sida, och i denna förhoppning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Mörtsell* instämde häruti.

Herr *Sjö*: Af betänkandet framgår, att nio af utskottets ledamöter ställt sig på den ståndpunkt, som angifves i reservationen, då de icke kunnat vara med om det slut, hvartill utskottet kommit. Då jag är en af dessa reservanter, ber jag att med några ord få angifva de skäl, som föranledt min ifrån utskottsmajoriteten afvikande mening. Jag ber tillika att något få beröra frågans förhistoria.

I mars månad 1908 ingingo några enskilda personer i en församling, som heter Holmön, till Konungens befallningshafvande i Västerbottens län med ansökan om, att Konungens befallningshafvande ville vidtaga mått och steg, för att till denna församling och till dessa enskilda personer måtte uppsättas en telefonledning på statens bekostnad. Konungens befallningshafvande var välvillig mot sökandena och infortrade yttranden i frågan icke allenast af lotsstyrelsen, utan äfven af telegrafstyrelsen och chefen för sjätte arméfördelningen, och dessa yttranden öfversändes tillika med Konungens befallningshafvandes eget utlåtande till Kungl. Maj:t för afgörande. Den 4 december samma år uttalade sig Kungl. Maj:t i frågan, och därom heter det, att vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t fann dock Kungl. Maj:t, med afseende å hvad telegrafstyrelsen anfört och då något kontant bidrag till ledningens uppförande icke blifvit utfäst, den gjorda ansökan icke föranleda till någon vidare åtgärd. Det har nu synts oss reservanter, som

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

om det skulle vara ett underkännande af Kungl. Maj:ts beslut i detta afseende, om nu Riksdagen skulle bifalla den föreliggande motionen. Hvad dessa enskilda personer icke kunnat vinna hos Kungl. Maj:t, nämligen att få en sådan telefonledning, hvarom här är fråga, uppsatt, skulle nu en enskild motionär här i Riksdagen genomföra. Om emellertid motionen nu skulle bifallas, hade vi därmed skapat ett prejudikat, som enligt mitt förmenande vore ganska riskabelt. Jag kan fördenskull icke tro, att Riksdagen vill bifalla den af en enskild motionär här gjorda framställningen.

Jag ber att i minnet få återföra ett förslag, som år 1906 framlades här i Riksdagen af enskild motionär. En ledamot af denna kammare, herr Jonsson i Lycksele, framkom nämligen då med ett förslag om, att Riksdagen skulle bevilja ett anslag å 26,500 kronor till uppförande af en telefonledning mellan Lycksele och Stensele. Om detta förslag uttalade sig statsutskottet i följande ordalag — det är ganska kort, så att herrarna behöfva icke bli oroliga öfver att jag uppläser detsamma: »Utskottet har, utan att ingå i pröfning af frågan, huruvida telefonledningen kunde anses vara af behovet påkallad, ansett, att, då kostnaderna för anläggning af statens telefonledningar under de senaste åren blifvit bestridda med lånemedel och Kungl. Maj:t äfven till årets Riksdag inkommit med proposition om fortsatt utveckling af statens telefonväsen med anlåtande af statslån, anslag å riksstaten icke borde för en särskild telefonledning beviljas.» Detta statsutskottets utlåtande godkändes af Riksdagen. Under debatten, som föregick beslutet, yttrade sig, tror jag, äfven motionären, men därjämte också en utskottsledamot, som anförde, att innan en telefonledning utfördes, måste, enligt hvad Riksdagen ansåge, en öfverenskommelse mellan de enskilda och bolag, som frågan berörde, å ena sidan, och Kungl. Maj:t och telegrafstyrelsen å andra sidan komma till stånd, på det att sedermera telegrafstyrelsen måtte ingå till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t till Riksdagen med förslag i frågan på sätt, som vi af detta utskottsbetänkande finna, att man går till väga. Vi bevilja, det är nästan regel, 4 miljoner kronor om året för sådana i förväg öfverenskomna telefonledningar. Nu vill motionären och äfven majoriteten inom utskottet, att vi skola bevilja medel till den telefonförbindelse, hvarom nu är fråga, utan att vidtaga de öfverenskommelser, de mått och steg till utredning, som hittills varit brukliga och vanliga, och alltså afvika från ett tillvägagångssätt, som jag tror vara mycket godt. Skulle vi nu afvika därifrån, då kunna herrarna vara förvissade om, att det skulle för hvarje år framkomma en mångfald förslag här i Riksdagen om inrättande af telefonledningar icke allenast till olika församlingar, utan äfven till samhällen, och det skulle bli en kompromiss riksdagsmännen emellan på ett sätt, som icke vore sundt och godt för vårt land och för vår Riksdag.

Såvidt jag kunde uppfatta, nämnde motionären, att denna telefonledning icke kunde jämföras med andra telefonledningar, enär denna församling Holmön vore en ö. Jag vill dock säga den ärade motionären, att det finns verkligen flera församlingar, som äro kringflutna af vatten, men det oaktadt ha de icke fått någon telefon från fastlandet. Jag skulle kunna angifva en och annan sådan ö, men skall nu endast nämna Gottland. Det är ju en ganska stor ö, men den har i alla fall icke ännu fått telefonförbindelse med fastlandet. Här har äfven nämnts en annan ö, som heter Hanö och som skall ha rätt stor befolkning, men icke heller den har fått telefon till sig.

*Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

Jag vill sålunda ytterligare framhålla, att om vi nu besluta i enlighet med utskottets förslag, skulle vi därigenom skapa ett ganska obehagligt prejudikat, som sedan skulle kunna åberopas, när framställningar af liknande art framdeles komme att här göras.

När år 1906 en enskild motionär här framkom, såsom jag nämnde, med förslag angående anläggande af telefonledning uppe i Norrland, hvilket förslag alltså var snarlikt det nu framställda, utvecklade en af kammarens ledamöter, hvilken äfven var ledamot i statsutskottet, i ett kort yttrande de ledande motiven för ett afslag å den då föreliggande motionen, hvilka motiv äfven kunna sägas vara giltiga i detta fall. Han sade: »Utskottet har ju icke inlåtit sig på någon pröfning af nyttan och betydelsen af den föreslagna telefonledningen. Och jag tror ej heller, att motionären har någon anledning att klaga öfver utskottets motivering i detta afseende. Det är ju *en* princip, som vi hela tiden följt, nämligen att telefonledningar skola byggas med lånemedel, och man har följaktligen icke velat nu frångå denna princip. Jag vill blott tillägga, att jag icke tror det skulle vara lyckligt att draga dessa frågor i den formen inför Riksdagen, så att man där skulle slitas om, hvilka platser på det ena eller andra hållet skulle hafva telefonledning. Jag tror, att det är riktigare, om man fortfarande öfverlämnar åt telegrafstyrelsen att uppgöra förslag härtill. Med detta har jag ingalunda velat förringa betydelsen af motionärens framställning. Dock tror jag, att den af angifna skäl ej är befogad; hvadan under förhandenvarande förhållanden jag anser, att det icke skulle vara lyckligt, om kammaren nu skulle bifalla motionen, ty därigenom komme vi in på en helt annan princip. Jag skall därför tillåta mig, att i största korthet yrka bifall till utskottets hemställan.» På samma sätt får jag säga om denna motion och detta utskottsbetänkande.

Jag skall tillåta mig yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lindvall*.

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få ansluta mig till den mening, som är för bifall till den ifrågasvarande motionen, hvilket är detsamma som bifall till utskottets tillstyrkande hemställan.

Jag gör detta af två skäl. För det första anser jag, att de enskilda intressen, som här kunna spela in, äro af den beskaffenhet, att de tala för anslaget för telefonanläggningen till Holmön. För det andra anser jag, att denna fråga äfven omfattar ett allmänt intresse, som vi göra klokt i att allvarligt beakta.

Hvad då först angår Holmöborna och deras s. k. enskilda intressen, så är det ju klart, att de skulle gagnas af telefonen, eljest hade de väl ej begärt att få den. Den ekonomiska verksamhet, som finnes på ön, skulle gagnas af den. En telefonförbindelse vore af ej liten betydelse för utvecklingen af de å Holmön idkade näringarna jordbruk med mejerirörelse samt fiske med på senaste tiden inrättadt salteri. Nu kan man ju tycka, att Holmöborna kunna bekosta sin egen telefon själfva. Af handlingarna finna vi emellertid, att förhållandena och omständigheterna äro sådana, att inbyggarna på Holmön svårigen kunna själfva anlägga denna telefonledning. Detta kommer sig väsentligen däraf, att en kabel måste utläggas för att denna telefonförbindelse skall komma till stånd, och vi veta ju, att det är betydligt större kostnad, än om man skall draga en telefonledning öfver land.

I motionen såväl som i betänkandet säges, att här äro äfven verkligt ömmande omständigheter att taga hänsyn till. Detta har ock lifligt framhållits inom utskottet. Ofta råda sådana förhållanden i Kvarken, att man ej kan komma fram där. Hvarje år, vanligtvis vid nyårstiden, råder till följd af drifis i »västra Kvarken» fullständig isolering under veckotal. Så till exempel hände, att från den 21 december 1906 till den 20 januari 1907 förekom ej en enda dag, då postförbindelsen kunde uppehållas mellan ön och fastlandet. Då under sådana tider sjukdomsfall inträffa, är det omöjligt att ens kunna rådfråga sig med någon läkare, ännu mindre kunna bereda den sjuke lasarets- eller annan läkarvård. Kunde man däremot vid sådana tillfällen genom telefon komma i förbindelse med en läkare, skulle å Holmön befintliga »medicinförråd» ofta vara till gagn, hvarjämte, äfven under tider, då hafvet är farbart, vid sjukdoms- och olycksfall, som kräfva skyndsam läkarhjälp, sådan kunde erhållas på väsentligt kortare tid, än som nu är möjligt. Jag vet nog, att somliga skola säga, att man får icke se denna fråga från känslosynpunkt, men man är väl icke heller alldeles skyldig att afstå ifrån alla känslor, som kunna göra sig gällande i en fråga sådan som denna.

Vidare menar jag, att från det allmännas synpunkt denna telefonförbindelse skulle vara till fördel. För det första gäller detta den allmänna sjöfarten. Det förhåller sig så, att de sjöfarande

kunna ta hvilken väg de vilja, antingen östra Kvarken eller västra Kvarken, då de passera Holmön. Nu händer det ibland, att när fartygen komma, så veta de icke, hvilkendera sidan af ön, som är den för tillfället mest lämpliga att ta. Det kan inträffa, att isen ligger packad än på den östra sidan och än på den västra, så att man icke kan komma fram på den väg, som sålunda är stängd, och ibland kanske att begge vägarna äro stängda. Det skulle då vara en fördel för sjöfarande att få veta, om nämligen de kunna i någon lämplig hamn göra sig därom underrättad, hvilken väg, som är lämpligast för att komma fram dit de önska sig. Detta skulle ju i många fall kunna ske, om telefon funnes på Holmön.

*Om invättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Det har också framhållits, att lotsstyrelsen anser, att det vore af betydelse, att en telefonstation funnes på Holmön. Vidare har ju icke heller telegrafstyrelsen lagt sig emot detta, ehuru den anser, att denna utgift är af den beskaffenhet, att det närmast ankommer på statsverket att bestrida densamma och att icke telegrafverket såsom sådant bör betungas därmed, då ju detta verk skall skötas mera från affärsnämsig synpunkt.

Man må vidare komma ihåg, att det icke torde vara alldeles utan betydelse för försvaret att ha denna telefonförbindelse, då vi veta, att denna ö eller ögrupp ligger längst ut i hafvet inmot Finland och att det icke är mer än en dagsmarsch öfver till finska kusten. När en landsdel ligger så till, måste det väl vara välbetänkt, att den står i snabb förbindelse med fastlandet.

Jag finner också, att det ur det allmännas synpunkt måste anses vara till nytta att söka knyta tillsammans en bygd, som ligger ute på Sveriges periferi, med mera centrala delar af fäderneslandet. Jag anser, att man här skulle kunna ha ett tillfälle att tillämpa den vackra satsen, att den starkare skall bära den svagare.

Herr Sjö har framhållit, att om man beviljade detta anslag, skulle det från olika delar af landet, där man icke har telefon, komma framställningar att få telefonanläggningar på statens bekostnad, och af hans farhågade tal skulle man nästan kunna föreställa sig, att han vore rädd för att det kunde gå ända därhän, att hvarje familj och i allt fall hvarje samhälle skulle begära en telefonanläggning; men det skulle väl ändå icke blifva så, att hvarje samhälle skulle begära en sådan anläggning på statens bekostnad. Om emellertid till exempel herr Sjö eller någon annan kunde uppvisa liknande förhållanden som de, hvilka äro för handen i detta fall, så antar jag, att de, som nu yrka på, att Holmön skall få en telefonanläggning, icke heller komma att ställa sig alldeles afvisande mot att andra, om de på vederbörligt sätt begära det under liknande omständigheter, också skulle få ett stöd och liksom komma närmare Sveriges centrum och Sveriges hjärta.

*Om invrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Jag menar därför, att den bevisföring, som herr Sjö presterat, icke kan få anses afgörande, speciellt i detta fall. Här föreligger ett exceptionellt förhållande, och man kan väl då anse sig försvarad, äfven om man skulle gå något litet ifrån de s. k. statsutskottsprinciperna, som man plägar tidt och ofta och — i många fall — med skäl åberopa.

Det är ju flera andra synpunkter, som här skulle kunna göras gällande. Här har nämnts om, att t. ex. Gottland kunde komma och begära ett anslag till en telefonkabel för att komma i förbindelse med fastlandet. Ja, vore det så underligt, skulle icke de, som bo i centralare delar af Sverige och som åtnjuta större förmåner, också kunna känna litet ansvar och litet deltagande med dem, som bo på utkanterna och ha vida mindre fördelar än de, som äro lyckligare lottade här i landet?

Från hvilken synpunkt jag än ser denna sak, så kan jag ej finna annat, än att det också är ett allmänt intresse, att den ifrågasvarande telefonledningen anlägges. Jag kan blott instämma med telegrafstyrelsen, som ansett, att telefon till Holmön skulle »komma att medföra beaktansvärda fördelar icke blott för den enskilde, utan äfven för det allmänna».

Jag upprepar, herr talman, att den starkare bör bära den svagare. Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Lindblad: Herr talman! Det är icke tu tal om, att det finnes behjärtansvärda synpunkter för anläggande af en telefonförbindelse ut till Holmön, och det är dessa behjärtansvärda synpunkter, som statsutskottet har byggt sitt utlåtande på. Det är ju här fråga om en ö, som ligger, så att säga, utkastad i Bottenhafvet med en fattig befolkning; och att denna fattiga befolkning skulle komma på ett lämpligt sätt i förbindelse med fastlandet, kan man ju anse vara en rimlig begäran. Men då reservanterna icke ha kunnat följa statsutskottets majoritet, så beror det på, att de icke vilja införa en sådan princip som den att på enskild motionärs framställning gå med på dylika förslag. Ty lika behjärtansvärda skäl kunna säkerligen framföras äfven från andra öar, som ligga aflägsset och där befolkningen skulle känna det som en lätnad att få telefonförbindelse med fastlandet.

I detta fall är det så, att den telefonledning, som skulle läggas ut till Holmön, icke kan bära sig — det är man på det klara med på förhand — och telegrafstyrelsen har därför afstyrkt denna anläggning. Det är då gifvet, att man icke alldeles utan vidare går med på att belasta ett affärsdrifvande verk med något, som icke kan bära sig. Och af våra ämbetsverk är ju särskildt telegrafverket ett bland de *affärsdrifvande*, och vi böra därför se till, att hvad det företager sig, blir sådant, att det däraf kan draga den

inkomst, som verket öfver hufvud taget anser sig böra räkna med såsom affär betraktadt.

Är det så att det allmänna har ett så stort intresse af, att en telefonförbindelse kommer till stånd ut till Holmön — och det förefaller mig som detta vore det starkaste skälet — så bör det icke vara omöjligt att kunna på annan väg åstadkomma en sådan telefonförbindelse. Jag förmodar, att lotsverket eller också försvarsdepartementet eller någon annan af våra institutioner, som har starka intressen härvidlag och önskar en sådan telefonförbindelse, väl icke skall uraktlåta att i så fall göra en hemställan till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t kan ju då komma fram med förslag i sådant afseende. Då blir saken en helt annan, än den blir, om vi på enskild motionärs framställning skola bifalla anläggningen i fråga.

Jag kan därför, som sagdt, icke för principens skull anse det vara riktigt, att denna kammare går med på den här gjorda framställningen, hur behjärtansvärd den än kan vara. Då nu Första kammaren har afslagit utskottets hemställan och bifallit reservationen, förefaller det mig, som om Andra kammaren i detta fall bör följa Första kammaren, dock i den förhoppning, att det icke kommer att dröja alltför länge, innan det mål nås, som motionären har föresatt sig, nämligen att få en telefonförbindelse till Holmön. Ty vi äro alla ense om, att det är behjärtansvärdt; och när därtill kommer, att det ur det allmännas synpunkt är önskvärdt, tror jag, att frågan, äfven om den nu faller, faller framåt. Men hvad Andra kammaren då är befriad från, är, att den icke fastslagit en princip, som i framtiden skulle komma att leda till allt annat än behagliga konsekvenser.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till reservanternas yrkande.

Herr Öberg: Herr talman! Då jag inom statsutskottet såväl talat som röstat för det slut, hvartill utskottet här kommit, må det tillåtas mig att äfven säga några ord i frågan. Herr Sjö och likaså herr Lindblad ha här sagt, att de för sin del icke kunna gå med på ett bifall till utskottets hemställan, därför att utskottets utlåtande grundar sig på en enskild motionärs framställning. Med anledning däraf vågar jag säga: huru illa skulle det icke vara, om man skulle afstå från att fatta ett godt beslut, därför att det gäller en enskild motionärs framställning! Då skulle vi icke komma långt, utan vi skulle då komma att stanna inför denna omständighet, och många goda förslag blefve då icke förverkligade här i Riksdagen. Såväl herr Sjö som herr Lindblad ha ju själfva gång efter annan motionerat i skilda saker och ting, och jag föreställer mig, att de då icke velat på sig själfva tillämpa den grundsats, som de nu vilja göra gällande här.

*Om invrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Detta förslag har äfven jämställts med ett tidigare framkommet förslag angående en telefonlinje mellan Lycksele och Stensele. Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att den telefonförbindelse, hvarom nu är fråga, icke kan förliknas med den då ifrågasatta telefonförbindelsen mellan Lycksele och Stensele, ty här har man att göra med vatten, medan man där rörde sig på fasta land, och det är ju en stor skillnad.

Den befolkning, och jag vågar säga betryckta befolkning, som här begär statsunderstöd för att komma i förbindelse med fastlandet är en fiskarbefolkning, uppgående till omkring 450 personer; de äro så att säga utkastade i Bottenhafvet på en synnerligen karg ö, och deras näring utgöres hufvudsakligen af fiske och ett mindretal småbruk. Man bör väl kunna inse, huru nödvändigt det skall vara för denna fattiga och ogynnsamt lottade befolkning, att få en telefonförbindelse, så att de vid förekommande behof kunna från fastlandet rekvrirera den hjälp, som understundom så väl behöfves. Så länge som de icke äro i förbindelse med fastlandet genom detta nu moderna samfärdsmedel, få de mången gång lida nöd, för att icke säga bitter nöd.

Utom för själfva öbefolkningen skulle denna telefonförbindelse, om den nu med Riksdagens medgifvande komme till stånd, enligt mitt förmenande blifva af utomordentligt stor betydelse för sjöfarten. Herrarna skola komma ihåg, och jag tror, att en och annan nog skall kunna draga sig till minnes, hurusom strandningar utanför Holmön ganska ofta inträffa, särskildt höstetid, då Bottenhafvet är mycket oroligt. Genom de strandningar, som sålunda ofta uppstå, äro en massa sjöfarande utsatta för stor lifsfara, och då det icke finnes telefon till Holmön, har Holmöns befolkning, när den velat påkalla bärgningshjälp från fastlandet, från Neptunbolagets där stationerade bärgningsångare, icke haft andra förbindelsemedel att tillgå än viftningar, genom hvilka man för fastlandets befolkning sökt tillkännagifva, hurusom fara och nöd äro å färde. Skulle nu, som Holmöborna önska, telefonförbindelse komma till stånd genom kabels utläggande öfver sundet, så skulle, det vågar jag utan överdrift påstå, helt säkert framdeles många människolif kunna räddas undan en säker undergång, och det är väl, mina herrar, en omständighet som borde enligt mitt förmenande stämma oss till eftergift, så att vi bevilja, hvad som här önskas.

Nu har det sagts, att man till fullo behjärtat syftemålet med denna telefonanläggning, och det har också antydts, att om hjärtat finge tala, skulle det icke vara tu tal om, att icke Holmöborna finge sin telefon, men man är så rädd för konsekvenserna. Jag vill för min del säga, att äfven jag har ganska stor respekt för konsekvenserna af vissa beslut, men på samma gång vill jag säga, att jag i detta fall icke känner mig alls rädd för konsekvenserna,

ty detta är ett så särdeles enastående fall, att man efter mitt förmenande i framtiden icke torde kunna uppleta många liknande exempel, för hvilka man kunde taga stöd af detta beslut. Nu är det ju också så, att när en läkare behöfves ut till ön, skall han hämtas från fastlandet, och när man har behof af läkare, är det ju många gånger ganska brådt. Hade då befolkningen telefon, skulle en läkare ganska snabbt många gånger kunna komma dit ut och lämna den hjälp, som kunde behöfvas; men då telefon icke funnits, ha också Holmöborna i detta hänseende fått vidkännas ett ganska kännbart umbärande.

*Om invättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

Jag skall till sist, herr talman, tillåta mig att såsom min orubbliga mening säga, att vill man verkligen gagna ett mindretal fattiga människor, ett småfolk utkastadt på en ö i hafvet, och vill man verkligen ägna dem mänsklig omsorg och förskaffa dem någon lättnad och hjälp i deras sträfsamma lif, så tror jag helt säkert att det beslut, som skulle innefattas i ett bifall till utskottets förslag, vore denna kammare värdigt. Jag kan sålunda icke annat än, så långt det är mig möjligt, på det bevekligaste anhålla, det kammaren ville behjarta denna telefonfråga. Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman, mina herrar! Här talas så mycket om principer och principer, men första principen i detta fall bör väl vara att visa tacksambhet mot denna befolkning, som i slit och elände gagnar vårt land i en aflägsen bygd, samt att försöka binda denna befolkning vid fosterlandet. Det är en princip, som jag tycker bör stå främst, när fråga är om framställningar sådana som denna.

Såsom vi sett af utredningen här, och som åtskilliga af herrarne för öfrigt känna, är denna befolkning alldeles isolerad. Den bedrifver sitt yrke under de mest ogynnsamma omständigheter, som man kan tänka sig. Nu skulle den för att förbättra sin ställning vilja komma i telefonförbindelse med fastlandet. Är det obilligt? Skulle vi verkligen afslå en begäran om en sådan bagatell, då vi kunna åstadkomma så mycket gagn genom bifall till densamma? Jag kan icke föreställa mig det.

Här har man talat om, att skulle man bifalla detta förslag, så skulle alla socknar på fastlandet komma och yrka att genom statens försorg få telefonförbindelse. Ja, sådan få de nog genom statens försorg, d. v. s. de få visserligen betala litet därför, men det är en ofantlig skillnad mellan den befolkning, som bor på fastlandet, och denna andra samt mellan den lätthet, hvarmed den förre befolkningen kan få denna förbindelse, och den svårighet, som dessa arma öbor ha att erhålla sådan. Jag kan icke tänka mig, att Riksdagens Andra kammare verkligen skulle vilja afslå en så billig begäran. Visserligen är det sant, att skärgårds-

Om invrättan af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)

befolkningen på grund af sitt fåtal är klen representerad i Andra kammaren. Men, mina herrar, det är en kärnfrisk befolkning af Sveriges gamla stam, och jag hemställer om det icke är skäl att uppmuntra densamma, det må sedan vara med principen hur som helst i detta fall. Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Martin, Juhlin, Mallmin och Forssling.*

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Jag kan dock för min del icke så alldeles kasta principerna öfver bord, som här påyrkats. Det är blott en och annan, som kan göra det, men jag tror, att man reder sig mycket dåligt i längden därmed. Det får väl vara någon liten ledning för Riksdagens åtgöranden, om de skola hålla streck i längden, annars tror jag icke, att det slutar väl.

Här är ingen, som missunnat Holmöborna att få telefonledning, men här gäller väl, att de böra lika väl som andra söka att själfva göra något åt saken. Här ha gjorts många jämförelser och betraktelser öfver deras svåra läge. Så har det sagts, att det är så besvärligt, om ett fartyg skall gå upp eller ned där på den ena sidan eller på den andra sidan af ön, och man icke vet, om det är issörja mellan fastlandet och ön eller på andra sidan. Jag kan icke förstå, att detta innebär någon särskild svårighet. Från fastlandet kan man ju se, om det är issörja mellan ön och fastlandet, och då där är telefon, har man ju medel att meddela detta till hvem det gäller. Sedan har det talats om, hur förfärligt det är, när man skall behöfva läkare till ön och hur nödigt det är att för detta ändamål ha en telefon. Jag har aldrig hört, att man far till läkare per telefon. Det är en ny princip, som herr Öberg söker tillämpa. Men man säger, att läkarne kunna ge råd per telefon. Ja, det är sant, men det brukas i alla fall, att de sjuka skola ha medicin, och mig veterligen finns det icke något apotek på Holmön. Skall man då ha medicin till Holmön, måste man ändock öfver till fastlandet, och sålunda kommer det på ett ut.

Denna telefonledning har alltså icke den betydelse, som ni, mina herrar, sökt göra gällande. Jag tror, att frågan är helt enkelt den: skola vi här i Riksdagen utan myndigheternas hörande lägga oss ombord med sådana här saker? — Det tror jag icke är riktigt. Här finnes folk på så många andra platser i vårt land som äro mycket sämre lottade, men som icke ha telefon. Låtom oss tänka på norra Sverige. Jag hörde nyss talas om Särna. Där har man åtta mil att resa till närmaste läkare, men icke finnes det där någon telefon; man har sökt hos Kungl. Maj:t att få en anläggning, men det uppställdes sådana villkor, som man icke ansåg sig kunna uppfylla. Skola Särnaborna ha läkare, så är det

bra mycket värre för dem redan under vanliga förhållanden. Det kan visserligen under vintern ligga is mellan fastlandet och Holmön, men det är redan under vanliga förhållanden, som sagdt, mycket svårare att få en läkare upp till Särna än från fastlandet till Holmön.

Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)

Nu lär det emellertid vara så ställt, att Särna kommun får telefon, men Särnaborna ha liksom alla andra måst göra en öfverenskommelse med telegrafverket, innan de nu få sin telefon, och Holmöborna få göra på samma vis. Det är min tro, att de få försöka komma öfverens med telegrafstyrelsen för att få telefon. Holmöborna ha sagt, att de skulle själfva underhålla station och själfva hålla telefonist. Ja, det är godt och väl, men det har icke gjorts någon öfverenskommelse om hvem som skall svara för detta eller hvem som skall underhålla telefonledningen; allt är på lösa boliner. Är det icke bättre då, att de själfva få gå in till telegrafstyrelsen med en framställning, så att telegrafstyrelsen kunde uppgöra en ordentlig beräkning? Sedan kunde Kungl. Maj:t komma med en proposition till Riksdagen. Visserligen skulle då telefonanläggningen bekostas af lånemedel, men den skulle utföras först efter det att man gjort upp en öfverenskommelse med telegrafstyrelsen. Det är andra platser, som icke ha telefon, men som ligga ännu längre bort från fastlandet. De vilja naturligtvis också ha telefonförbindelse, men de få komma i tur och ordning. Hvarje år lär det vara så, att telegrafstyrelsen kallar ihop vederbörande tjänstemän från orterna för att uppgöra ett förslag öfver de platser, som nästa år skola erhålla telefon, och det förslaget lär uppgöras mycket ordentligt och samvetsgrant. Så får då hvarje ort sin telefon, när turen kommer. Jag kan icke fatta annat än att man bör gå denna väg äfven här; Holmöborna må gärna få sin telefon, jag har intet emot, att staten gör en liten uppoffring för dem, men jag vill, att de som andra skola gå i den vanliga ordningen. Om den principen följes, slippa vi här i Riksdagen strida och kämpa om, hvilka kommuner som skola ha den ena förmånen eller den andra. Det blir väl annars tråkigt i längden, det komma nog de herrar att erfara, som komma tillbaka hit till Riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Starbäck: Det förefaller mig ändå, som om det vore litet för mycket sagdt af den siste ärade talaren, då han syntes vilja påstå, att innevånarna på Holmön icke komma att ens en liten smula deltaga i kostnaderna för denna telefonlinjes anläggande.

Om vi läsa klämman sådan som den framträder i utskottets betänkande, står det först och främst, att anläggningen i fråga icke

Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)

må utföras, förrän från ortinvånarna lämnats vederbörlig förbindelse att erlagga afgifter för minst 5 telefonabonnemang äfvensom att bestrida kostnaderna för såväl lokal för telefonstationen som aflöning till dess föreståndare. Detta är ju ett obetydligt villkor i jämförelse med kostnaderna för vederbörande, men denna utfästelse innebär väl ändå, att garanti skall lämnas angående dessa utfästelser, som är tillräcklig och som pröfvas af Kungl. Maj:t, innan telefonförbindelsen påbörjas. Dessutom ha ju dessa öbor förbundit sig, enligt hvad af motionen framgår, att bekosta för linjen erforderligt antal stolpar från den punkt, där telefonkabeln skulle komma att nå Holmöns strand till den blifvande stationen. Det torde nog för dessa fattiga människor i alla fall vara jämförelsevis afsevärda saker, de här förbundit sig bekosta, och jag tror, att man får något modifiera hvad herr Hans Andersson yttrade nyss.

Jag skall emellertid, herr talman, för att få fram äfven detta om deras löfte eller deras mening att bekosta ett erforderligt antal stolpar, be att få ändra utskottets kläm, så att däri intages äfven detta villkor, hvarigenom slutet af klämmen skulle erhålla följande förändrade lydelse: »— — — förrän från ortinvånarna lämnats vederbörlig förbindelse att erlagga afgifter för minst 5 telefonabonnemang och att bekosta för linjen erforderligt antal stolpar från den punkt, där telefonkabeln skulle komma att nå Holmöns strand till den blifvande stationen, äfvensom att bestrida kostnaderna för såväl lokal för telefonstationen som aflöning till dess föreståndare.»

Sedermera hade herr Hans Andersson åtskilligt att invända mot hvad förut yttrats här, och särskildt ville han bagatellisera nyttan för det allmänna af denna telefonförbindelse, då han nämnde, att man kunde se, hur issörjan ligger, om den ligger på västra sidan af ön; ligger den icke på den västra, menade han, att man kunde vara öfvertygad om, att den låge på den östra, och då vore det gifvet att man icke behöfde telefon, ty alla kunde ju då ha klart för sig hurudant farvattnet vore. Jag är ju icke någon nautiker och icke någon meteorolog heller, men jag tror, att den framställning af dessa förhållanden, som min ärade kamrat från statsutskottet här gifvit, är väl förenklad. Likaså förefaller det mig något egendomligt, att han så bestämdt kan påstå, att det icke är till någon nytta för öns invånare att hafva telefonförbindelse med läkare. Det är väl ofta som man vid ett sjukdomsfall, genom att hastigt sätta sig i förbindelse med läkare, låt vara att det icke blir något personligt besök, kan få sådana ordinationer, att sjukdomen kan stäffas. På så sätt kunde ju denna telefonförbindelse bli till största gagn, isynnerhet som det finnes ett medikamentsförråd på ön.

Under denna debatt har gång efter annan, tror jag, framhållits, att telegrafstyrelsen afstyrkt anläggandet af denna telefonlinje, och det återkommer äfven i reservanternas framställning. Ja, om her-

rarna vilja taga reda på hvad som står i motionen och som, enligt hvad jag vet, är fullkomligt riktigt, så säger telegrafstyrelsen, att den ifrågavarande telefonförbindelsen skulle »komma att medföra beaktansvärda fördelar icke blott för den enskilde, utan äfven för det allmänna», och hemställde styrelsen därför, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om beviljande af ett särskildt anslag af 14,000 kronor för ändamålet.

*Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

Detta synes mig vara en högst besynnerlig form för afstyrende. Snarare förefaller det mig, som om det vore precis detsamma som den enskilde motionären här begärt; och jag kan inte finna annat än att det är precis detsamma, som man här vill ha fram genom att återförvisa ärendet till Kungl. Maj:t, nämligen att få en utredning från vederbörande myndigheter, på hvilken anslagskrafvet kan stödjas. Men det har redan skett; man har ju här ett dokument, som visar just precis hvad telegrafstyrelsen har att säga i saken.

Jag kan icke heller underlåta att något förvåna mig öfver denna märkliga ifver att här etablera en principfasthet, som annars understundom saknas. Åtminstone tror jag mig kunna våga det påståendet med afseende å en af de ärade talare, som här hållit så utomordentligt starkt på principerna. Jag är därför herr Åkerlund tacksam för hans uppträdande härvidlag. Men ibland är det si, och ibland är det så. Det är icke länge sedan vi här på en enskild motionärs framställning, trots ganska kraftigt motstånd från första kammarhåll, beviljade anslag till en professur i pedagogik i Lund. Det var en af herr Lindblads partikamrater, som då var förslagsställare, och jag minns icke, att herr Lindblad då hade någon så särdeles stark känsla af principfasthet i den riktning han nu häfdat. Samma var förhållandet, då han förra året var med om att hemställa, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 5 miljoner kronor att omedelbart under innevarande år ställas till Kungl. Maj:ts disposition. Denna enskilda motion rörde sig visserligen om en ganska betydligt mycket större summa än hvad här är fråga om; men *det* förefaller mig just icke vara någon anledning att släppa denna utomordentliga kärlek till principerna. Således låtom oss komma öfverens om, att ibland är det utmärkt bra att ha principer, och ibland är det förfärligt bra att icke ha dem. Det förefaller därför som om det vore bäst att, såsom man säger, ha den principen att aldrig ha några principer. Jag vill icke precis säga att jag har den åsikten; men nog tycker jag att det är bättre att icke tala så högt om principer, då man ena året gör si och andra året så.

Emellertid, om jag ett ögonblick får förlänga diskussionen, så vill jag återkalla i herrarnas minne, hurusom någon gång, då vi haft sådana här kommunikationsfrågor å bane — jag erinrar mig särskildt en debatt i denna kammare, då det gällde en kommuni-

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

kationsled genom långt aflägsna bygder — man hårdt slog på känslosträngarna, och jag tror till och med, att just dessa anslag gäfvö mången en voteringsedel i handen, som röstade för förslaget. Det var då det gällde bidrag till Orsa—Svegbanan, den första järnvägen genom Härjedalens dittills på kommunikationer så vanlottade bygder. Det var dock på grund af en enskild motion som detta skedde; och det framhölls då, liksom nyss, från stockholmsbänken, att de starkare få lof att hjälpa de svagare och söka att, äfven när det är fråga om kommunikationspolitik, taga all den vård om de aflägsnare delarna af vårt land, som med statsintresset är förenligt.

Men nu kan man fråga: är denna telefonförbindelse med Holmön ett statsintresse af den art, att den fruktan för konsekvenserna, som här framhållits, bör få vika? Ja, jag vågar påstå, att det är ett sådant statsintresse. Det är dock en hel församling, 439 människor, som det här gäller; och äfven om dessa icke äro så många, så är det dock en utpost för vårt lands kultur, man må säga hvad man vill; det är en handfull svenskar, som lefva sitt sträfsamma lif under ständig strid mot en hård och karg natur, som hafva ett synnerligen svårt arbete för sin existens och som måste känna det mycket märkvärdigt, att för dessa 14,000 kronor och för dessa fruktansvärdt utmålade konsekvenser svenska Riksdagen skall glömma bort dem och icke vilja hjälpa dem och knyta dem fastare till den öfriga delen af landet. Det är säkert, att detta kommunikationsmedel för dem skulle spela en afsevärd roll äfven i deras dagliga gärning; deras små affärer måste kunna vinna på denna förbindelse med fastlandet. Huru jag än ser saken, och huru jag vänder på frågan, så kan jag ändå icke finna annat än att det är riktigt af Andra kammaren att här gifva dessa 14,000 kronor åt dessa människor; och jag ber därför herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som jag nyss tillät mig att uppläsa.

Herr Rydén: Herr talman! Man får ju säga det, att det icke är någon stor anslagsfråga som det här gäller; och jag kan därför för min del icke af den anledningen skrämmas hvarken åt det ena hållet eller åt det andra. Jag vill icke heller säga, att det är bara en principfråga, och att det är det som gjort mig till en motståndare till det föreliggande förslaget. Man kan ju, utan att skatta åt den alldeles eminenta principlöshet som den föregående talaren vid så många tillfällen gör sig sig till tolk för här i kammaren, och äfven om man uppställer principer för sitt allmänna handlande, medgifva att det kan finnas undantagsfall. För min del tror jag, att det är en rent praktisk angelägenhet denna, att kammaren här icke går med på utskottets hemställan. Jag ser saken ur den synpunkten, att telegrafverket är ett affärsdrifvande verk. Jag går icke alls så långt, att jag vill säga, att därför skall tele-

grafverket aldrig befatta sig med andra affärer än sådana som äro räntabla. Det är klart att, liksom hvarje framsynt affärsman söker att väcka nya krafter till lif och att skapa nya möjligheter, där sådana förut saknats, på samma sätt måste äfven ett affärsdrifvande verk göra till sin uppgift att skapa nya möjligheter. Men det är mot själfva förvaltningssystemet som jag i detta fall vänder mig.

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Herrarna skola komma ihåg, att vi hittills behandlat telegrafverket så, att telegrafstyrelsen fått sköta sina affärer, uppgöra sina kontrakt och ordna med de olika orterna, allt på egen hand; och Riksdagen har aldrig blandat sig i frågorna om telegrafverkets förhandlingar med enskilde eller hvad telegrafverket i sådana fall gör eller låter. Riksdagen ger telegrafverket de penningar det behöfver för att drifva sin rörelse, och telegrafverket öfverlämnar sedan sin vinst till statsverket. Nu är det första gången, såvidt jag vet, som det på allvar ifrågasättes någon ändring härutinnan; och det erkännandet får jag gifva herr Daniel Persson och de andra som voro med honom den gången, då en likartad fråga var före här i kammaren: de genomskådade med detsamma halten af denna nya förvaltningsprincip och slogo bort den. Nu är det, som sagdt, första gången som man på allvar gör gällande, att Riksdagen skall blanda sig i detaljerna af telegrafverkets sätt att sköta sig, och det har jag en mycket stor fruktan för. Däremot förstår jag ju mycket väl, att herr Starbäck, såsom telegraffullmäktig, i detta fall icke har några betänkligheter. Men jag har icke kunnat få dessa betänkligheter häfda; och skall det bli på det sättet här i Riksdagen, att hvarje riksdagsman, som i sin valkrets har en socken, en plats, en ö, som saknar telefon, men är af en viss betydelse — någon gräns nedåt kan ju icke dragas — skall komma här och väcka motion om den saken och Riksdagen sedan skall ingå i detaljpröfning af detta, ja, då mina herrar, blir det ett oändligt trassel här i Riksdagen, och för min del måste jag säga det, att själfva den förvaltningstekniska ordning, som herr Starbäck och hans medhållare här gjort sig till tolk för, är fullständigt antidemokratisk samt i längden ruinerande för ett affärsverk. Det är min uppfattning, och det gör, att jag icke vill vara med om detta.

Jag anser mig icke träffad af den domedagspredikan, som här nyss hölls från stockholmsbänken mot reservanterna. Jag har mången gång gjort mig till tolk för norrlandsintressen, och jag har, det kan jag säga utan öfverdrift, hjälpt norrlänningarna åtskilliga gånger, när jag ansett det rätt och befogadt; men i detta fall har jag icke kunnat anse, att man kan göra detta utan att skada verkligt stora affärsintressen.

Jag vill särskildt tillägga en sak, och det är, att jag ställt mig så resonlig i denna fråga, att jag i utskottet gjort ett anbud, som jag tror att motionären och hans meningsfränder hafva all anled-

*Om invättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

ning att beklaga att de icke godtagit. Det var från min sida ett yrkande att vi skulle ställa oss välvilliga till själfva tanken att Holmöborna skulle få sin telefonförbindelse, men att det icke skulle upptagas såsom en telegrafangelägenhet, utan eftersom det är lotsverket som skulle bli hufvudintressenten i denna sak, lotsstyrelsen skulle göra en framställning till Kungl. Maj:t och att på grund af denna framställning saken skulle ordnas för statsverkets räkning. Det voro de herrarna emellertid icke med om på grund af sin fasta förvissning, att det icke skulle gå igenom i Riksdagen. Men nu vet jag inte, om det varit så klokt af dem att icke gå med på detta.

Emellertid skall jag nu lämna ett par upplysningar, som ställa saken i en delvis annan dager. De upplysningarna hafva i dag lämnats mig af en mycket framskjuten ledamot af Första kammaren och hafva emanerat från landshöfdingen i det län, som här är i fråga. De upplysningarna äro af den innebörden, att här redan planeras framställningar till Kungl. Maj:t, och att det finnes utsikt till att Kungl. Maj:t till nästkommande års Riksdag framlägger en proposition för sakens ordnande på sätt som jag här uttalat mig för, vare sig nu frågan kommer på lotsverkets stat eller på något annat verks stat. Men i alla fall kommer det troligen en framställning. Det meddelas mig från precis samma håll, att landshöfdingen på dessa skäl afrådt motionären från att framkomma med denna motion. Följaktligen anser jag, att det bör sägas ifrån i kammaren, att det säkerligen är lika mycket bygdepolitik som det är verkliga barmhärtighetssträfvanden som här kommit fram.

Genom att nu undanskjuta frågan vinna vi alldeles ostridigt en fördel, den nämligen, att frågan kan till nästa år föreligga i fullt utredt skick. Det är visserligen sant, att telegrafstyrelsen icke ställt sig absolut afvisande, men jag ber dock att få påpeka för herrarna, att frågan nu ligger i det skicket inför kammaren, att herr Starbäck alldeles nyss ryckte in i klämman något fullkomligt nytt, som herrarna icke förut tänkt på att taga in och som icke förekommer i motionen. Det finnes vidare inga som helst garantier mig förevisade eller i utskottet förebragta, att dessa fem telefonabonnenter skola kunna uppbringas. Om frågan på det sätt som nu är i görningen undanskjutes till nästkommande års riksdag, kan det utredas, hur många abonnenter som vilja teckna sig, och hela saken kan ordnas på bra mycket lämpligare sätt. Jag vill betona, att min ståndpunkt icke är förestafvad af någon motvilja mot att gifva dessa Holmöbor telefon, utan af de betänkligheter som jag tror att alla reservanterna hysa emot införandet af en sådan ny förvaltningsteknisk princip. Holmöborna få telefon lika fort, vare sig motionen nu bifalles eller den afslås, och det kommer ett förslag från Kungl. Maj:t.

Eftersom herr civilministern är närvarande, vill jag för min del uttala, att om saken kan ordnas så, att den icke griper in i telegrafverkets förvaltning utan kommer som en fristående angelägenhet, så att till exempel för lotsverkets räkning det lägges en telefonledning dit ut, så skola alla våra betänkligheter falla, och då vill jag för min del på det varmaste förorda saken. Jag vädjar till herr civilministern att en sådan framställning måtte göras.

*Om invrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Nu anhåller jag, att herr Starbäck, som begärt ordet, och alla andra icke måtte falla för hårdt öfver mig. Herrarna kunna dock medgifva, att äfven vi, som stå på denna sida, ha skäl för våra betänkligheter, och följaktligen kan äfven herr Kronlund, som också begärt ordet, afstå från alltför varma känsloutgjutelser. Vi äro ju icke emot själfva saken och det måste väl erkännas, att det finnes förnuft äfven i vår ståndpunkt.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Byström: Herr talman! Det är nog sant, såsom den siste ärade talmannen yttrade, att de som uppträda emot detta anslag, kunna åberopa vissa skäl för sin uppfattning, men de skälen äro så orimligt klena och svaga, att de icke kunna få gälla för oss, som vilja hjälpa befolkningen på denna ö där ute i Bottniska hafvet.

Det framhålles af en talare, att man borde skrifva till Kungl. Maj:t och begära denna telefonlinje, ty om man gjorde det, menar han, ginge man den riktiga vägen. Det är ju roligt, att just han och hans meningsfränder ha så stort förtroende för Kungl. Maj:t, och det tror jag också man kan ha i denna sak, men då saken är så klar, att vi blott skulle behöfva säga till Kungl. Maj:t: »Var så god och kom med förslag om telefonledning till Holmön så skola vi bevilja medel», så vet jag icke, hvarför vi icke lika gärna skulle nu kunna bevilja anslag utan att gå omvägen med en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Den siste ärade talaren har framhållit att telegrafverket skulle vara emot detta förslag. Det har redan upplysts af herr Starbäck, som säkerligen vida bättre känner telegrafverkets mening i denna fråga, att så icke är fallet, ty telegrafstyrelsen har blott framhållit, att anläggningen vore så pass kostbar och af sådan beskaffenhet, att den icke kunde lämna fullt tillfredsställande ekonomisk afkastning, och det är ju förklarligt att telegrafstyrelsen framhållit denna synpunkt, då telegrafstyrelsen ju bör och söker drifva sin verksamhet efter mera affärsmässiga principer. Men om Riksdagen vill gifva ett extra anslag för att sätta telegrafstyrelsen eller annan vederbörande myndighet i stånd att anlägga denna telefonlinje, så tycker jag icke, att detta kan på något sätt strida emot liknande beslut, som kammaren förut fattat.

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Jag vill äfven fästa uppmärksamheten på, att den föreslagna åtgärden skulle i sin mån kunna betraktas som ett slags skatteutjämning. Man vet, att uttaxeringen på ön är 12 kr. 50 öre pr bevilningskrona. Skulle kommunen själf bekosta äfven denna anläggning, skulle detta säkerligen ytterligare höja denna redan så stora skatt. Jag tycker, att det skulle vara värdigt i synnerhet dem, som ifrå tidt och ofta och enligt min mening med fog för att vi böra söka utjämna skattebördorna så mycket som möjligt, att här åtminstone vidtaga en åtgärd, som icke skulle ytterligare höja en redan förut svår skattetunga.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Kronlund: Herr talman! Jag kan icke hjälpa, att jag icke kan se denna fråga så ensidigt ur affärssynpunkt, som herr Rydén gör, utan att jag låter äfven hjärtat tala litet här. Jag tror, att äfven hos herr Rydén i frågor af denna art hjärtats röst fått i någon mån göra sig hörd.

Jag vill emellertid söka utreda frågans reella innebörd. Jag har icke hört någon af förslaget moståndare bestrida behöfligheten af denna telefonanläggning och jag vill påstå, att den är icke allenast behöflig utan ytterst trängande. Det gäller en liten kapellförsamling ute på en ö, som ligger en mil från fastlandet. Det kan gå veckor, ja det har gått en månad, då invånarne där icke kunnat få någon förbindelse med land. Under denna tid kan ju, herr Andersson i Skifarp, inträffa sjukdomsfall och dylikt. Då ha de ingen läkare där ute, men de ha däremot, herr Andersson i Skifarp, ett medikamentsförråd. Om det finnes en telefonledning, skulle öborna vid häftiga sjukdomsfall kunna genom telefon meddela sig med läkare.

Jag har hört åtskilliga säga: Vilja de ha telefon, så få de själfva bekosta den. Men vi hörde nyss herr Byström nämna, hvilka utskylder de ha, och jag vill därjämte påpeka, att de för åtskilliga år sedan ha byggt ett kapell och att de därjämte ha uppfört en prästgård, hvilket allt naturligtvis är ganska kännbart för en liten församling på 400 invånare. Dessutom får församlingen betala afgifter äfven till moderförsamlingen. Jag håller före, att om vi skola fordra, att de själfva skola kosta på sig telefonledning, få de nog vänta på den och få nog vänta förgäves.

Har då staten något intresse af att denna telefonledning kommer till stånd? Ja, det är alldeles märkligt, att såvidt jag hört, ingen af herrarna, som äro motståndare till detta förslag, framhållit, att alla statsmyndigheter, som äro hörda i frågan, ha tillstyrkt telefonanläggningen och ansett densamma behöflig, rent af för ett statsintresse. Här har yttrat sig lotestyrelsen, här ha yttrat sig representanter för sjöförsvaret och för landtförsvaret, här har yttrat sig Konungens befallningshafvande, och alla ha tillstyrkt

förslaget. Till och med telegrafstyrelsen har tillstyrkt, trots det att denna telefonledning, herr Rydén, icke är af den art, att den kan lämna telegrafverket någon inkomst. Mig synes det nästan ofattligt, att Kungl. Maj:t på grundvalen af alla dessa faktorer, som förelågo lika väl 1908 som de föreligga nu, har kunnat afslå denna ansökning. Det är rätt egendomligt, att i sammanhang med detta afslag få se de värda och ärade herrarna Lindblad och Rydén i reservation uttala, att det icke är skäl att, då Kungl. Maj:t afslagit framställningen, genom ett beslut i Riksdagen desavuera Kungl. Maj:ts beslut. Den verkar rent rörande, denna aktning och vördnad för Kungl. Maj:t. Jag för min del är emellertid icke alls rädd för att desavuera Kungl. Maj:t i denna sak, där alla både sakskal, känsloskal och billighetsskal tala för ett bifall.

Det är på grund af dessa skäl som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Starbäck: Herr talman! Endast ett par sakliga upplysningar!

Jag tror, att herr Rydén har fått saken betydligt om bakfoten, då han påstår, att ett bifall till framställningen skulle vara att lägga sig uti telegrafverkets affärsskötsel. Det är så långt ifrån att denna sak på något sätt har att göra med telegrafverkets affärsskötsel, att det tvärtom är på grund af telegrafverkets tillstyrkande, som jag tillåter mig att här vara af samma mening som majoriteten i utskottet. Det går nämligen till på det sättet, när telegrafstyrelsen föreslår anläggandet af olika telefonlinjer, att man väger mot hvarandra alla sådana kommunikationsleder, som kunna anses komma att bära sig. Däremot har jag aldrig hört, att telegrafstyrelsen skall sätta sig och taga reda på alla de håll och kanter här i landet, där sådana här icke räntabla anläggningar kunde komma i fråga att anläggas. Sådant göres naturligtvis på initiativ utifrån, från andra statens verk, kommuner eller enskilda personer, och om deras framställningar får telegrafstyrelsen således yttra sig. Med telegrafstyrelsen som affärsverk har denna fråga absolut intet att göra, ty att de 14,000 kronorna skulle på något vis sätta telegrafverkets bestånd såsom vinstgifvande affär på spel, det lär väl icke vara herr Rydéns mening.

Dessutom skulle det vara ganska märkvärdigt, om vi, såsom herr Rydén föreslår, skulle låta frågan anstå i hopp att antingen lotsverket eller ock något annat verk skulle komma in med en hemställan om anläggandet af denna förbindelse. Då skulle detta ju innebära, att den vore påkallad af ett så stort statsintresse, att anläggningen borde verkställas enbart på statens bekostnad. Skulle staten då i stället säga: »Vi behöfva visserligen för vårt ändamål en telefonledning ut till ön, men vi skola icke anlägga den, utan dessa fattiga människor där ute måste bidraga dels till anläggning-

Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)

*Om invättan- gen och dels till underhållet?» Detta synes mig icke vara något
de af telefon- sätt att tillgodose den affärsmässiga skötseln, vare sig från den
förbindelse ena eller andra synpunkten, och innebär dessutom en alldeles onö-
mellan fast- dig omväg.
landet och*

Holmön.

(Forts.)

Jag tror, herr talman, att jag har goda skäl att vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson i Fläbro: Herr talman! När herr Starbäck första gången hade ordet, uppläste han ett litet stycke ur motionen för att därmed visa, att telegrafstyrelsen tillstyrkt ifrågavarande framställning. Men han måtte tydligen uraktlätit att läsa telegrafstyrelsens yttrande, hvilket finnes bifogadt motionen. Ty om han gjort detta, skulle han utan svårighet ha funnit, att motionären icke återgifvit detta yttrande rätt i sin motion. Sedan telegrafstyrelsen uttalat, att ifrågavarande telefonförbindelse skulle komma att medföra beaktansvärda fördelar icke blott för det enskilda utan äfven för det allmänna, framhåller styrelsen, att telefonförbindelsen i fråga omöjligt kommer att bära sig. Och så fortsätter telegrafstyrelsen och säger att därför, således därför, att den icke kommer att bära sig, och följaktligen icke bör byggas med läne-medel, föreslår telegrafstyrelsen, att om Kungl. Maj:t finner framställningen böra bifallas, en proposition måtte aflämnas till Riksdagen med begäran om nödiga medel hertill. Detta, herr Starbäck, är något helt annat än att tillstyrka framställningen. Telegrafstyrelsen har således i själfva verket förhållit sig alldeles passiv till denna fråga.

Lotsverket åter tillstyrker däremot förslaget, men på så svaga skäl som gärna kan tänkas, och chefen för fjärde arméfördelningen kommer, efter att hafva anført minst lika svaga grunder, skulle man kunna säga, till det resultatet, att framställningen kan vara värd beaktande.

Med sådana utlåtanden för ögonen har väl Kungl. Maj:t svårligen kunnat annat än afslå framställningen, och för mig åtminstone skulle det synas märkvärdigt, om icke Riksdagen gjorde på samma sätt. Af dessa utlåtanden, som jag nyss nämnde, framgår enligt mitt förmenande, att telefonförbindelsen icke kan blifva af någon nämnvärd nytta för det allmänna. Men då bör enligt min mening icke Riksdagen bifalla den föreliggande motionen. Ty om så skulle ske, mina herrar, blir det ingen ända på framställningar af liknande slag. Och hur Riksdagen skall kunna pröfva sådana framställningar på ett systematiskt sätt, det kan åtminstone jag icke förstå.

Jag är fullkomligt på det klara med, att staten måste bidraga till att denna telefonförbindelse kommer till stånd. Mellan fastlandet och Holmön är det visserligen endast en mil, och många enskilda få nog bygga ledningar på både detta och ännu längre

afstånd utan statshjälp. Men för denna ledning erfordras, som förut här under debatten framhållits, en ganska dyrbar kabelledning. Mig synes sålunda, att staten borde kunna bidra med skillnaden mellan hvad en vanlig ledning skulle kosta och hvad som erfordras här, ja, kanske också något mera, då det icke alls är uteslutet, att förbindelsen i fråga kan bli af åtminstone något statsintresse. Men att nu gå med på utskottets förslag som innebär, att staten skall utan någon som helst kontant ersättning från Holmöbornas sida bygga denna ledning, det kan jag för min del omöjligt vara med om. Jag får därför ansluta mig till dem, som yrka afslag på utskottets hemställan.

*Om invättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

Herr Lindley: Herr talman! Det förefaller mig, som om skälen för bifall till motionen vore synnerligen starka. Det är onödigt att här återupprepa alla argument, som anförts för bifall, men det är särskildt tvenne talare, i hvilkas anförande jag ber att få instämma, nämligen herrar Byström och Kronlund, hvilka pekade på tvenne säregna förhållanden, som man borde taga hänsyn till. Herr Byström omnämnde, att kommunen är mycket tungt belastad i skatteafseende, då uttaxeringen uppgår till 12 kronor 50 öre per bevillningskrona, och herr Kronlund framhöll den synpunkten, att denna ö under vissa tider är totalt afskuren från möjligheten att komma i förbindelse med fastlandet och därmed från utsikterna att erhålla omedelbar läkarehjälp, om så till äfven tyrs skulle erfordras. Funnes det en telefonledning dit, kunde ju öns innevånare alltid ringa upp en läkare och få råd och anvisningar af honom, huru ett sjukdomsfall skulle behandlas, men äro de fullkomligt afskurna från den möjligheten, så äro de ju nästan isolerade från alla de kulturförmåner, som vi andra ha tillgång till.

Det är ju litet konstigt, men jag kan inte hjälpa, att det förefaller mig, som om våra partivänner i statsutskottet, när det gäller denna fråga, fått en liten släng af den där statsutskottsbyråkratismen. Man kan ju icke alltid så lätt frigöra sig från sin omgifning, och det synes mig, som om de i detta fall icke lyckats härutinnan. För att emellertid icke låta dessa mina partivänners uppfattning stå oemotsagd, vill jag yrka bifall till statsutskottets förslag med det af herr Starbäck gjorda tillägget.

Med herr Lindley förenade sig herr Winberg.

Herr Lindblad: Herr talman! Herr Starbäck sökte jämföra den framställning, som här är frågan om, med en motion, som bars fram förlidet år från en af mina partivänner, och som gick ut på att få ett anslag af 5 millioner till arbetslöshetens bekämpande. Det förefaller mig dock, som om dessa båda saker

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

icke passa tillsammans så synnerligen väl. Här gäller det ju dock en fråga af helt annat slag. När det gäller att inrätta en telefonförbindelse till Holmön, så kan man väl icke tala om något sådant nödläge, som förefanns under föregående år, då arbetslösheten härjade i tusenden af hem öfver hela landet.

Min vän Lindley på stockholmsbanken fruktade för, att vi gripits af något slags statsutskottsbyråkratism och var förmodligen alldeles säker på, att han själf aldrig skulle kunna komma att smittas af något sådant. Jag tror icke, att denna byråkratism sitter så värst djupt rotad hos oss, men vi ha dock funnit att, då det gäller rena affärsfrågor, rent ekonomiska frågor, böra dessa afgöras efter vissa ledande principer, och låt vara att detta är en liten fråga, så får man dock icke ens här gå bort ifrån dessa principer och om man också tidtals kan göra det, böra de dock i allmänhet vara bestämmande för Riksdagens handlingssätt.

Det var ju också intressant att höra från herr Kronlund, att vi nu ha en sådan vördnad för Kungl. Maj:t. Får jag säga herr Kronlund, att vi hålla på att träna oss till det »nya» Kungl. Maj:t kommer!

Herr Sjö: Herr talman! Det nämndes här att telegrafstyrelsen hade tillstyrkt den ansökan, som enskilda personer ingifvit till Konungens befallningshafvande. Jag får då säga, att det skulle vara mycket underligt, om telegrafstyrelsen verkligen tillstyrkt denna ansökning, då Kungl. Maj:t just med anledning af telegrafstyrelsens yttrande i frågan afslagit densamma. Det heter nämligen:

»Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 4 december 1908 fann dock Kungl. Maj:t, »med afseende å hvad telegrafstyrelsen anförut och då något kontant bidrag för ledningens utförande icke blifvit utfäst», den gjorda ansökningen icke föranleda till någon vidare åtgärd»

Däraf finna nog herrarna, att telegrafstyrelsen icke tillstyrkt utan snarare tvärtom.

Alla, som här ha uttalat sig för motionen och yrkat bifall till utskottets hemställan, ha uttalat den uppfattningen, att det skulle vara hela befolkningen i Holmöns församling, som komme att få nytta och gagn af detta. Jag skall då be att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att det blott är några få enskilda personer, som kommit fram med denna ansökan och icke hela socknens invånare, långt ifrån detta. Här har talats om den arma och fattiga befolkningen, och att det skulle glädja den, om den finge denna telefonledning, men jag har hört, att det är några affärsmän, som sökt få denna telefonledning och icke församlingsmedlemmarna i allmänhet. Man måste leta fram sanningen, så att herrarna icke låta sig duperas af de bevekande och underliga

ord, som här uttalats, nämligen att nästan alla Holmöbor skulle vara fattiga och arma.

En ärad talare på Stockholmsbänken, som tycktes ha mycket väl reda på skatteförhållandena i Norrland, upplyste, att kommunalskatten i denna församling skulle utgöra 12:50 per bevillningskrona. Men i den sist utgifna statistiken kan man läsa, att denna församlings invånare hafva en utdebitering af 79 öre per fyrk. Jag har sökt få reda på, huru det förhåller sig med den saken, och fått veta, att man håller på att bygga kyrka däruppe, hvilket skulle utgöra anledningen till, att skatterna nu äro högre. Men äfven om de ha denna skatt på 12:50 per bevillningskrona, så är det dock inga hårda skatteutgifter; det är nog flera, som ha både detta och mera, och det kan väl icke betraktas som så ofantligt betungande.

När det nu icke är några andra än enskilda affärsmän eller andra privatpersoner, som sökt få denna ledning, så kunna de ju helt enkelt liksom andra människor, som vilja hafva en telefonledning, upptaga ett lån å anlägningsbeloppet och sedan amortera detta under 10, 15 eller 20 år. Det går ju ganska lätt, och man behöfver då icke frångå principer, som man ända hittills hållit på, och som jag tror det skulle vara lyckligt och nyttigt och bra, om man fortfarande hölle fast vid, ty eljest går det sannerligen ganska illa för dem, som skola deltaga i riksdagsarbetet.

Herr talman, jag ber att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr Svallingson: Herr talman! Visserligen är herr Olsson i Fläsbro norrlänning och alltså bosatt närmare dem, som ansökt om denna ledning, än hvad undertecknad är, och under sådana omständigheter borde han ha bättre reda på de där rådande förhållandena och huru Holmöborna ha det ställt beträffande möjligheten att komma i förbindelse med Sveriges fastland. Men oaktadt jag bor så mycket sydligare, kan jag icke hjälpa att jag icke delar denna af honom uttalade uppfattning.

Herr Sjö yttrade, att det endast skulle vara några affärsmän, som ställt sig i spetsen, då det gällt att få denna telefonförbindelse till stånd, och att invånarne på ön icke hade något intresse af att få denna förbindelse. Ja, det är ju möjligt, att det varit några affärsmän, som ingifvit ansökningen, men då beror detta sannolikt därpå, att dessa köpmän haft lättare att få ansökningen till stånd än de öfriga inbyggarna, som tillhöra allmoggen, och af den anledningen är det väl icke skäl att klandra dessa affärsmän; tvärtom bör man hålla dem räkning för att de velat hjälpa de öfriga invånarna, som tilläfventyrs äro mindre förfarna i dessa stycken.

*Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Om de af herrarna, som motsätta sig framställningen, i likhet med dessa Holmöbor varit så att säga utkastade i hafvet, afskilda från moderlandet, så är jag öfvertygad om, att herrarna icke skulle ställa sig så motvilliga till detta förslag och arbeta på afslag på utskottets hemställan.

Af den mängd talare, som äro antecknade på herr talmannens lista, har det endast varit en bland den s. k. högern, som ytttrat sig till förmån för denna telefonförbindelse, nämligen herr Åkerlund. Då jag emellertid delar den af herr Åkerlund uttalade meningen, nämligen att det vore gagneligt och nyttigt, om denna förbindelse komme till stånd, så skall herr Åkerlund såsom s. k. högerman åtminstone icke behöfva stå ensam om denna mening. Jag för-
enar mig i yrkandet om bifall till utskottets förslag med det af herr Starbäck gjorda tillägget.

Herr Rydén: Herr talman! Jag hade tänkt mig slippa uppträda mer än en gång, ehuru jag antog, att jag skulle få öfver mig en svärm af olika angrepp, hvilket också har besannats.

Det är nu så, att det finnes knappast något otacksammare här i världen än att försöka föra talan för litet varsamhet och eftertanke på olika områden, särskildt vid alla de tillfällen, då man kan göra en känslosak utaf de angelägenheter, som äro före. Men jag har den uppfattningen, att det är Riksdagens skyldighet, liksom äfven dess utskotts skyldighet, att se till, att man icke trasslar till statsförvaltningen genom beslut, som icke äro lämpliga. Härvidlag är det sålunda min bestämda uppfattning — oafsedt hvad herr Starbäck om den saken har att förmäla — att det är för telegrafverket och för dess affärsmässiga skötsel en olägenhet, en allvarsam olägenhet, ifall det skulle gå efter nu antydd recept, som säkerligen komme att bli synnerligen ofta anlitadt i en framtid, ifall nu denna motion blir bifallen. Förhållandet blir då det, att ifall det finns en större by i en aflägsen landsända, som icke har telefon och befolkningen börjar underhandla med telegrafverket, men icke kan komma öfverens med detta verk, så gå de till Kungl. Maj:t och göra en framställning i ämnet. Kungl. Maj:t afslår denna framställning. Då vända de sig till en riksdagsman, som framför saken i en motion, och sedan skola då kamrarna debattera dessa detaljfrågor i afseende på telegrafverkets skötsel. Jag ber att få hänvisa herrarna till förhållandena i ett grannland — eftersom utrikesministern icke är här, kan man ju våga nämna ett främmande land i detta sammanhang. Ha herrarna följt debatterna i samma grannlands riksdag, där hvarje riksdagsman lägger fram sitt härads, sin sockens, sin bys intressen, så ha herrarna funnit, att de tala och diskutera om dessa sockenangelägenheter i det oändliga, så att det nästan sett ut, som om de skulle få hålla på med sessioner året rundt. Det är enligt min uppfattning icke lämp-

ligt, att man på detta sätt öppnar alla slussar, alla dörrar och fönster för en sådan bygde- och sockenpolitik, som blir en följd af att låta andra än de affärstekniska synpunkterna bli afgörande vid behandlingen af dessa angelägenheter.

Sedan vill jag säga beträffande herr Svallingsons yttrande, att han visst fann, att det höll på att blifva en högpolitisk angelägenhet af dessa 14,000 kronor. Det ser nästan ut, som om han tyckte sig böra rädda högerns valutsikter genom att tillkännagifva, att han helt anslöt sig till detta förslag; och herr Lindley ansåg sig ju för sin del böra rädda socialdemokratien genom att desavuera sina partivänner i statsutskottet; och på samma sätt ha representeranter för alla partier varit uppe och vittnat. Jag kan icke vara med om att man betraktar detta såsom en partipolitisk fråga, utan låt hvarje fråga gälla för hvad den är! Detta är en ren sakfråga, som bör behandlas som sådan, och man bör icke draga in dessa synpunkter, att man skall hjälpa det ena eller andra partiet eller vinna anhängare för det ena eller andra partiet, utan man bör betrakta hvarje fråga för sig.

Slutligen skall jag be att få säga en sak till herr Kronlund, som ansåg sig böra begagna sig af en sådan godtköpskveckhet, som nu börjar blifva utsliten här i kammaren, nämligen frasen om att man visar förtroende för regeringen. Det är för visso alltid så, att hvilken regering som än sitter, så kommer den verkställande makten här i landet att hvila hos den; om den regeringen sedan är af den eller den partifärgen, är den likväl den makt, som skall verkställa Riksdagens vilja, och det är till regeringen vi ha att vända oss. Om sedan den minister, som utöfvar denna verkställande makt, heter Hamilton eller Schotte, det har för en fråga som denna föga att betyda. I hvilket fall som helst komma de att framträda såsom den verkställande makten. Och skall herr Kronlund göra sig kvick öfver oss, skulle jag vilja svara herr Kronlund, att äfven en domare — står det icke i domarereglerna så står det i hvart fall i katekesen — skall vörda öfverheten.

Herr Åkerlund: Herr talman, jag skall icke säga många ord. Men jag har emellertid velat uttala att, då man här oupphörligt såsom skäl mot motionen åberopar, att man ej skall lägga sig i hvad statens affärsdrifvande verk göra, så måste man komma i håg, att statens kommunikationsmedel icke äro direkt till att förtjäna pengar på, utan för att bereda befolkningen tillfälle till ökade utkomstmöjligheter, hvilket då i sin ordning medför, att de bättre kunna fullgöra sina skyldigheter till staten. Så är äfven förhållandet här. Man har nu talat om, att om man skulle bevilja detta lilla bidrag åt denna befolkning, som är så ogynnsamt ställd, skulle man sedan komma från både det ena och andra hållet och begära dylika anslag. Jag tror dock för min del icke, att så kan bli fal-

*Om inrättande af telefonförbindelse mellan fastlandet och Holmön.
(Forts.)*

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

let, men sådana speciellt ömmande fall som det nu föreliggande måste man ta hänsyn till, oaktadt nu telegrafstyrelsen och landshöfdingeämbetet — såsom jag tyckte att någon talare sade — ha afstyrkt detta förslag. Det generar icke heller mig det ringaste att tillstyrka detta anslag och tacka motionärerna för att de tagit afstånd från den ståndpunkt, dessa båda myndigheter intagit, och verkligen beaktat de ömmande omständigheter, som här föreligga. Hvad skulle då risken för staten vara härvidlag? Jo, genom denna nu föreslagna telefonförbindelse skulle man ställa dessa 500 människor i närmare förbindelse med fastlandet och på detta sätt mildra deras svåra belägenhet och föra dem närmare fosterlandet. Skulle vi nu för den spottstyfver, som det här gäller, till hvilken de för öfrigt själfva få bidraga, neka att bistå dem i de fullkomligt berättigade kraf, som de verkligen här kunna sägas ha? Nej, mina herrar, det tror jag icke att vi böra. Herr Sjö har sagt, att de icke ha tryckande kommunala skatter. Jag tycker, att de ha det svårt nog, och om de skulle behöfva upptaga lån för att få anläggningen till stånd, det skulle kunna hända, att deras egendomar äro så in-tecknade, att de icke kunna få belåna dem mera. Då få de stå där och dra vefven.

Nu ha vi sett denna motion komma fram här i Riksdagen. Om den icke hade kommit fram, hade förhållandet varit annorlunda. Men nu har den väckt förhoppningar hos dessa arma människor, att de möjligen skulle kunna få sin lefnadsställning förbättrad. Då frågar jag herrarna: skall vår principiella betänklighet låta det gå därhän, att dessa arma människor nu bli lurade i dessa sina förhoppningar? Nej, det tror jag ej, att Andra kammaren vill vara med om.

Herr Svallingson: Jag skall tillåta mig att meddela herr Rydén och de med honom liktänkande, att det icke var som partiman, som jag tagit ställning i denna fråga. Jag skall vidare be att få upplysa, att jag i dag som alltid röstar efter min egen öfvertygelse och icke efter några partimeningar.

Herr Sjö: Jag skall endast be att få upplysa, att Första kammaren i denna fråga med 69 röster mot 53 har beslutat i enlighet med reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, gaf herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det af herr Starbäck under öfverläggningen framställda yrkandet och 3:o) afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den under 2:o) upptagna propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid votering begärdes, blef, sedan till kontra-

proposition antagits den under 3:o) angifna propositionen, uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

*Om inrättan-
de af telefon-
förbindelse
mellan fast-
landet och
Holmön.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller det under öfverläggningen om punkten 3:o) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 34 af hr Starbäck framställda yrkandet,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan i berörda punkt som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 104 ja mot 84 nej; och hade kammaren alltså bifallit det af herr Starbäck under öfverläggningen framställda yrkandet.

Punkten 4:o).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5:o), angående nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

*Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 4 i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1912 anvisa ett belopp af 2,662,219 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 550,000 kronor. Af det begärda anslaget afsågs ett belopp af 170,000 kronor för anordnande af gnisttelegrafförbindelse mellan Trälleborg och Sassnitz samt med ångfärjorna och ett belopp af 250,000 för en ranger- och uppställningsbangård i Halmstad.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *Christiernson* väckt motion, nr 142, däruti hemställts, att Riksdagen icke måtte bifalla Kungl. Maj:ts framställning i propositionen nr 1 om 250,000 kronor för anläggande af en ranger- och uppställningsbangård i Halmstad.

Utskottet hemställde i mom. a), att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å herr *Christiernsons* ofvannämnda motion, måtte till utförande af vissa nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1912 anvisa ett belopp af 2,447,219 kronor, med rätt

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar. (Forts.) för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 380,000 kronor.

I mom. b) anmälde utskottet, att beträffande Kungl. Maj:ts förslag om anordnande af gnisttelegrafförbindelse mellan Trälleborg och Sassnitz samt med ångfärjorna komme utskottet att framdeles under riksdagen afgifva utlåtande.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herrar *C. G. Ekman, Wiklund, Olsson* i Fläsbro, *Ekman* i Mogård, *Rydén, Ström* i Transtrand, *Lindblad* och *Thor*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och med bifall till herr Christiernsons i samma ämne väckta motion, måtte till utförande af vissa nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1912 anvisa ett belopp af 2,197,219 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 380,000 kronor;

samt af herr *Ekelund*.

Efter det *mom. a)* föredragits, lämnades ordet till

Herr Thor, som yttrade: I den summa, som under denna punkt af Kungl. Maj:t äskas, ingår äfven en post på 250,000 kr., som äskas för en rangerbangård i Halmstad. Som herrarna finna, är vid denna punkt fogad en reservation af herr C. J. Ekman med flera, uti hvilken reservation äfven jag har instämt. Vi ha ansett, att med detta anslag borde anstå, åtminstone ett år, af vissa anledningar. Först och främst har det kommit till afdelningens och utskottets kännedom, att Halmstads stad har uppgjort ett nytt hamnprojekt och enligt detta hamnprojekt kommer största sjötrafiken att förläggas på andra sidan Nissaån midt emot där stationen nu är belägen. Vi ha då ansett, att det skulle kunna tagas under öfvervägande, huruvida det skulle vara lyckligt att nedlägga så mycket penningar till en rangerbangård, som enligt vårt förmenande skulle bli ganska obekvämt att användas till rangerbangård, om stationen skulle förläggas i närheten af den stora nya hamnen. Utaf den anledningen bland andra, ha vi då hållit före, att man skulle i stället afvakta, hur sakerna komme att utveckla sig.

Den station, där statsbanan nu är indragen, tillhör icke statens järnvägar utan den tillhör Nässjö—Oskarshamns järnväg, med hvilken staten har samtrafik, och på hvilkens station statens järnväg äfven är indragen. Nu ha, såsom meddelats i propositionen och äfven annorledes, underhandlingar pågått mellan Halmstad—Nässjö järnväg och statens järnvägar om utvidgning af bangården, då det befunnits, att den nuvarande är nog så trång. Därvid har det enligt propositionen icke kunnat komma till något resultat. Halmstad—Nässjö järnväg har förklarat: vi ha icke rum för annat

än våra egna vagnar, så att ni få se er om efter plats för edra vagnar bäst ni kunna. Vi hafva också ansett, att det skulle kunna underhandlas vidare om detta, emedan vi tycka, att det är ett ganska snävt sätt att säga ifrån. Vi föreställa oss, att i det fall, att det varit statens järnvägar, som ägt en station, till hvilken en enskild trafik varit indragen, så skulle staten icke gärna kunna säga på samma sätt, så att staten, ifall det skulle bli för trångt, förklarade: vi ha plats bara för våra vagnar och ni få bygga för att få plats för edra bäst ni kunna. Vi ha förmenat, att Halmstad — Nässjö järnväg varit alltför nonchalant — om jag så må säga — mot staten i denna sak och icke velat ta reson. Det har här till uppgifvits vissa orsaker, på hvilka jag, då jag icke känner till förhållandena närmare, icke skall inlåta mig, men vi ha som sagt, ansett, att underhandlingar härvidlag skulle kunna bedrivas så, att ifall stationen skulle ligga där den för närvarande ligger och i fall den fortfarande skulle tillhöra Halmstad — Nässjö järnväg, öfverenskommelse skulle kunna träffas, att man delade kostnaderna, eller någonting i den vägen.

En annan anledning, hvarför vi reservanter icke gingo med på propositionens förslag, var den, att inga underhandlingar voro inledda och inga villkor fastställda med Halmstads stad om upplåtandet af mark för den nya bangården. Vi ha ansett, att statens järnvägar, ifall nu Riksdagen beviljade detta anslag utan vidare, skulle komma i en ganska svår ställning som underhandlare gentemot Halmstad. Därför ha vi också ställt oss afvisande till förslaget.

Nu har visserligen i det fallet vidtagits en ändring af Kungl. Maj:ts proposition, i det att det villkoret uppställts, att Halmstad skulle gratis upplåta mark. Ifall Halmstads stad gör det, kunde det ju vara lättare att gå med på saken. I hvarje fall ha vi ansett, att då i propositionen icke förefanns detta villkor, man skulle ha fram det, då vi därigenom vore säkra på, att man skulle få några fördelar, och därför ha vi reservanter ansett oss i det längsta böra hålla därpå.

Om herrarna tagit del af propositionen och sett den karta, som är uppsatt här af mig, kunna de i någon mån göra sig en föreställning, om hur saken ställer sig. Det är då på det sättet, att Halmstads järnvägsstation ligger på norra eller nordöstra sidan af Nissaån, men utrymmet där är ganska trångt. Det har ganska ofta varit tal om att flytta stationen till sydvästra sidan, där det skulle vara bättre, i synnerhet om den nya hamnen blir en verklighet. I så fall vore det obekvämt att bibehålla stationen, där den nu ligger.

Under sådana förhållanden ha vi ansett, att det icke vore förenligt med sparsamhet att nu lägga ner 250,000 kr. på en rangerbangård på den sida af Nissaån, där stationen nu ligger. Man för-

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar. står ju, att ifall denna nu blir flyttad, måste man lägga rangerbangården på samma sida som stationen.

(Forts.) Nu har det invändts häremot, att man i alla fall skulle få lof att ha en rangerbangård, där den nu är föreslagen. Det förefaller mig ytterst märkvärdigt. Jag kan för min del icke närmare inlåta mig på frågan, men nog ser det litet konstigt ut för oss vanliga människor och nog förefaller det mig mycket obekvämt, om alla dessa vagnar skola flyttas till rangerbangården för att där rangeras och det förefaller mig, som om det blefve bekvämare och billigare ifall man finge utrymme för rangerbangården i närheten af den blifvande stationen. Ej heller hade vi i afdelningen eller i utskottet klart för oss, att distriktsstyrelsen blifvit hörd öfver det framlagda förslaget. Under hand har det meddelats, att distriktsstyrelsen uttalat sig för att rangerbangården i alla fall bör förläggas där nu Kungl. Maj:t föreslagit den. Men såsom jag förut anfört hafva vi ansett, att det vore fördelaktigare och bättre att lägga den på samma sida om ån, som den blifvande stationen skulle ligga. Det är ju sannolikt, att stationen kommer dit, då utrymme där finnes. Och om sedan hamnprojektet förverkligas, är det alldeles nödvändigt att flytta den dit. Det vore dessutom ur järnvägssynpunkt fördelaktigare, då den nuvarande järnvägslinjen gör en ganska stor krök rundt om staden, innan den kommer in till den nuvarande stationen. Genom detta nya förslag skulle järnvägslinjen blifva rakare och bättre.

På dessa skäl hafva vi reserverat oss och velat bringa frågan under kammarens pröfning för att kammaren skulle få tänka öfver den och fatta beslut i saken. För min enskilda del tror jag i likhet med de öfriga reservanterna, att saken skall vinna på att få ligga till sig ett år. Behofvet underkänna vi icke utan anse, att fullgoda skäl förebragts för att det bör blifva en större rangerbangård, men som sagdt tro vi, att saken skulle vinna på att få ligga till sig ett år, ty man skulle under tiden kunna fortsätta underhandlingarna med Halmstad—Nässjö järnväg och äfven med Halmstads stad. Riksdagen och statens järnvägar befunne sig då i bättre ställning på alla sätt, om de icke vore bundna af ett beslut om att rangerbangården skall utan vidare ligga på ifrågavarande ställe.

Herr talman! Jag ber att på dessa skäl få yrka bifall till den vid betänkandet fogade af herr Ekman m. fl. afgifna reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen trott, att någon meningsskiljaktighet rörande denna fråga icke skulle förekomma, och blef därför rätt förvånad, då en ärad ledamot af denna kammare väckte motion om afslag på Kungl. Maj:ts proposition. Om jag hade vetat såväl detta som att skiljaktiga uppfattningar inom statsutskottet skulle komma att göra sig gällande, skulle jag utan

tvifvel försett propositionen med ytterligare motivering, hvarigenom jag tror, att åtskilligt missförstånd skulle hafva undvikits.

Jag ber först och främst att få erinra därom, att vid den så kallade västkustbanan råder det egendomliga förhållandet, att ett par af de förnämsta stationerna icke ägas af staten utan af enskilda järnvägar, som anknyta sig vid dessa stationer, ett förhållande, som naturligtvis förorsakar statens järnvägar ganska mycket obehag. Den fråga, som nu föreligger till kammarens behandling, afser just att vid en af dessa stationer åstadkomma en förändring, hvarigenom statens järnvägar skulle komma ifrån de största svårigheterna, och de väsentligaste olägenheterna skulle blifva afhjälpta.

Jag ber att få erinra därom, att den, som tagit initiativet till denna fråga, är just svenska riksdagen. Det har mycket länge varit ett önskemål för staden Halmstad att blifva ägare af någon större eller mindre del af den kronan tillhöriga s. k. Slottsskogen, som gränsar omedelbart intill Halmstads stad och under tidernas lopp blifvit delvis bebyggd. År 1906 framlade Kungl. Maj:t en proposition, att delar af Slottsskogen skulle öfverlåtas till Halmstads stad, men denna proposition blef af Riksdagen afslagen. Riksdagen framhöll då, att frågan om ändrade stationsförhållanden för Halmstads stad ovillkorligen måste komma upp inom kort tid. Det vore då bra att behålla Slottsskogen till dess, då staten kunde vilja hafva den antingen för att där anlägga en ny station eller också för att använda delar däraf såsom bytesmedel.

Frågan om utvidgande och omläggning af stationsförhållandena i Halmstad upptogs af Riksdagens samma år samlade revisorer, som ganska utförligt och klart redogjorde för hvilka olidliga förhållanden, som rådde vid Halmstads station, och som framhöll, att det var af yttersta vikt, att frågan om ändrade och förbättrade förhållanden där med det snaraste upptogs. Statsrevisorerna framhöll också, att detta var så mycket nödvändigare, som erfarenheten visade, att dylika utredningar alltid taga mycket lång tid. För sin enskilda del ansågo statsrevisorerna därjämte, att kommunikationsförhållandena i Halmstad bäst skulle lösas, om man tog upp frågan till underhandling mellan alla intresserade parter och därvid sökte ställa stationsfrågan i samband med en för Halmstads stad mycket viktig fråga, nämligen dess hamnfråga, hvarvid man kunde använda Slottsskogen på sätt Riksdagen år 1906 antydde, antingen som plats för en ny station eller såsom bytesmedel. Till denna statsrevisorernas uppfattning anslöt sig 1907 års Riksdag fullständigt, och i öfverensstämmelse med Riksdagens önskan, upptogs frågan omedelbart efter Riksdagens slut af järnvägsstyrelsen till behandling. Distriktsförvaltningen fick i uppdrag att inleda förhandlingar med Halmstads stad och de båda privata banor, som mynna ut i Halmstad. Det visade sig, att statsrevisorerna hade

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

*Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

alltför rätt i att erfarenheten lär, att dylika frågor taga lång tid i anspråk, ty ännu har icke distriktsförvaltningen kommit öfverens med de andra underhandlingarna.

Men vi hafva dock kommit ett stycke på väg. Det föreligger och har förelegat under underhandlingarna flera olika förslag, om huru såväl hamnfrågan som den slutliga stationsfrågan skulle lösas. Men det har dock varit en punkt, i hvilken alla varit ense, nämligen däri, att, hvilket förslag man än skulle taga och huru hamnfrågan än skulle lösas, så bör en rangerbangård anordnas just där den är föreslagen att anläggas. När distriktsförvaltningen kom in på berättelsen om hvad som passerat under förhandlingarna, säger den under rubriken »Rangerbangården» följande:

»Det värdefullaste resultatet af det hållna sammanträdet är den enighet, som uppnåtts rörande icke blott behovet af utan jämnväl läget för den del af den blifvande bangårdscomplexen, där den hufvudsakliga rangeringen bör försiggå, äfvensom den allmänna meningen därom att påbörjandet af en sådan bangård är synnerligen angeläget, samt att anläggandet däraf skall vara i stånd att under den närmare tiden aflägsna de värsta svårigheterna för den nuvarande trafikens afveckling, så att tid gifves för beredande af ett andra utvecklingsstadium af bangårdsfrågan, hvars första stadium sålunda skulle vara anordnandet af en rangerbangård.»

Nu sade den siste ärade talaren, att man vet icke, om rangerbangården bör läggas just på den nu afsedda platsen, och att det då kunde vara skäl i att uppskjuta frågan till dess Halmstads stad komme med förslag till anläggande af en ny hamn. Ja, men man kan icke garantera, att afgörandet af hamnfrågan uppskjutes blott ett år. Det kan dröja ganska länge, innan vederbörande komma öfverens, men under tiden växa svårigheterna vid Halmstads station, och särskildt den svårighet, som rangerbangården skulle afse att afhjälpa, nämligen att det är för trångt på den nuvarande stationen. Statens järnvägar ha icke plats att där ställa upp de vaguar, som måste stå vid stationen. Det är detta som skulle afhjälpas genom rangerbangården, åtminstone skulle därmed de värsta svårigheterna vara undanröjda. Nu säges det, att därmed icke är så brådtom. Jo, det är det, men det gör icke så mycket om de andra frågorna få vänta. Den siste ärade talaren antydde, att i statsutskottet hade sagts, att rangerbangården skulle flyttas öfver och läggas — om jag fattade honom rätt — äfven den i Slottsskogen. Det har ännu ingen påyrkat och ingen föreslagit, och jag tror, att ingen heller skall komma att föreslå det. Det blefve väl dock ganska dyrbart läge för rangerbangården, emot att lägga den på en plats, hvilken, såsom den nu föreslagna är ganska värdelös.

Man har vidare sagt, att det vore fördelaktigare att låta frågan anstå ett år, därför att öfverenskommelse icke träffats med Halmstad—Nässjö järnväg, som äger bangården. Ja, men tror man

verkligen, att det skall gå bättre, om man afslår denna framställning? Jag har sett saken så, att ett bifall till detta förslag vore just rätta sättet att gifva staten, om jag så får uttrycka mig, trumf på hand mot Halmstad—Nässjö järnväg. För närvarande har staten icke något tvångsmedel mot denna järnväg. Statens järnvägar bo ju bara, så att säga inhyses hos den. Staten har ju ingenting, hvarmed staten kan locka Halmstad—Nässjö järnväg att gå staten litet tillmötes, så mycket mindre som denna privata järnväg har intresse af att bibehålla stationen å den plats, där den nu är. Men om Riksdagen beslutar anläggandet af denna rangerbangård, om hvilken alla äro ense, att den är afsedd endast och allenast för statens järnvägars räkning, då hade statens järnvägar i det hänseende, som här berörts, fått en oberoende ställning gent emot Halmstad—Nässjö järnväg. Jag kan icke förstå annat än — såsom distriktsförvaltningen säger — att anläggandet af rangerbangården nu är både trängande och ytterst gagneligt för lösandet af den större frågan, hvars lösning kan anstå ganska länge.

Jag har redan i mitt anförande till statsrådsprotokollet antydtt, hur ofantligt trångt det är där nere och så mycket mera som trafikén på västkustbanan ökats rätt bra för hvarje år, så att det blifvit allt trängre och trängre på Halmstads station. Nu säger man, att också staden Halmstad är intresserad af denna frågas lösning, och det anser jag den också vara. Därför böra underhandlingar föras med Halmstads stad om att upplåta mark, för den händelse rangerbangården skall anläggas där Kungl. Maj:t anser, att den bör förläggas. Det är nu så olika åsikter om, huru man skall bedriva sådana underhandlingar. Jag hade verkligen föreställt mig, att om jag eller Järnvägsstyrelsen på sakens nuvarande ståndpunkt börjat dessa underhandlingar och frågat staden Halmstad, om staden ville gratis upplåta den här marken, så hade Halmstads stad naturligtvis svarat nej. Men när Riksdagen uppsätter det såsom ett villkor — hvilket jag själf icke ansett mig kunna göra — är det icke sagdt, att Halmstads stad svarar nej, ty staden har ju ett ganska stort intresse af denna frågas lösning, icke egentligen för stadens egen skull eller för stadens utveckling, men såvida staden vill främja sina innebyggares intressen. Ty med den stora mängd gods, som går till och från Halmstad, är det svårt för affärsmännen där, när expeditionen hindras. Jag tror därför icke, att man bestämdt kan säga på förhand, att Halmstads stad kommer att ställa sig afvisande. Gör staden detta i trots af att det uppenbarligen bör ligga i stadens eget intresse, att rangerbangården anordnas, ja, då kan man antingen låta frågan anstå tillsvidare eller också kan det väl utfinnas andra uppslag till dess lösande. Jag tror emellertid icke, att man med fog kan göra någon anmärkning mot mig, därför att jag icke på så tidigt sta-

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar (Forts.)

*Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

dium sökt inleda underhandlingar med Halmstads stad och få svar på frågan, om staden ville upplåta mark för ifrågavarande ändamål.

Som sagdt, jag är viss på att denna fråga långt ifrån att hindra den stora frågans lösning tvärtom kommer att främja densamma. Ur sparsamhetssynpunkt är det också fördelaktigare, att denna rangerbangård kommer till stånd, och därigenom statens järnvägars intressen blifva tillgodosedda, i det att den större frågans lösande då icke blir så trängande.

Herr Christiernson: Herr talman! Jag har väckt en motion i denna fråga, och jag beklagar, om den uppväckt herr statsrådets förargelse. Men det är dock så, att jag ansett denna fråga tåla en granskning, och jag skall be att med detsamma få göra frågan, icke till en Halmstadsfråga utan till en västkustbanefråga. Det är så vid västkustbanan, att, därigenom att trafiken ökats, har särskildt vid de större stationerna det inträdt i viss mån — jag medgifver det — olidliga förhållanden, och det pågår utredning om nybyggnader och förändringar. Och detta, att Halmstads stad hittills varit så att säga en viss centralstation, har icke alls berott på, att den är lämplig ur trafiktekniska synpunkter, utan på gammal tradition från äldre tider, från bolagstiden. I Halmstad är staten i hög grad beroende däraf, att det är en enskild järnväg, som rör om stationen, medan det återigen finnes en annan station norr om Halmstad, som staten äger. Äfven om vi acceptera det påståendet, att alla äro ense om, att det är nödvändigt, att denna rangerbangård icke lägges på något annat ställe, hur än Halmstads stationsfråga ordnas, så finnes det dock en annan sida af saken, och det är den, om det verkligen finnes anledning för staten att anlägga en rangerbangård i Halmstad, där staten saknar egen station.

Det är så, att de gamla lokomotivstallarna vid Halmstad, som äro afsedda för, tror jag, 10 lokomotiv, icke duga längre, därför att det numera användes tyngre och större lokomotiv än under äldre tider. I somras blockerades dessa stallar i flera veckor, beroende på att en vändskifva icke höll. Då materialet så förändrat sig, är det naturligt, att stallarna där icke längre äro lämpliga. Därför är det en fråga, som snart kommer fram, ty den kan icke uppskjutas, nämligen hvar staten på västkustbanan mellan Hälsingborg och Göteborg skall få en lokomotivcentral på någon bangård. Har man nu lagt ned en fjärdedels million i en rangerbangård någonstades, torde det vara gifvet, att därmed har man så att säga sagt A i fråga om placeringen af denna lokomotivcentral. Men jag nämnde om den utredning, som pågår inom maskinafdelningen. Det anses där — jag vill betona det — att det skulle vara ett fördelaktigare läge för denna lokomotivcentral vid någon annan station. Och det är trafikafdelningens invänd-

ning, som till en del gjort att man hittills ställt sig betänksam mot detta. Men jag tror, att om man studerar sig in i tågförhållandena vid västkustbanan, skall man finna, att de hafva rätt, som påstå, att Halmstad icke är den lämpligaste stationen, eller att den åtminstone icke erbjuder några fördelar framför en annan station norr om Halmstad, som jag nyss nämnde. Tvärtom skulle jag vilja påstå, att det vore fördelaktigare ur trafikteknisk synpunkt, om denna andra station blefve öfvernattstation och liggstation, så att säga, i stället för Halmstad, som nu är det. Det skulle äfven för trafikanterna innebära vissa fördelar.

Det är allt detta som gjort, att den här frågan är alltför stor att afgöras redan nu, innan en fullständig utredning föreligger — och med utredning menar jag icke frågan om bangården i Halmstad utan frågan om, hur man skall kunna ordna förhållandena vid västkustbanan i öfrigt — det är det, som gjort, säger jag, att jag yrkat afslag på Kungl. Maj:ts proposition, och jag tror, att frågan skulle vinna på, att denna utredning komme fram. För öfrigt är det enligt min uppfattning att se åtminstone icke lämpligt, att man på denna station, som staten icke äger, ifrågasätter ombyggnader eller tillbyggnader och därmed så att säga engagerar sig där. Skulle det på grund af denna utredning visa sig fördelaktigare, och man blefve öfvertygad om, att de nya lokomotivstallar, som vi förr eller senare blifva tvungna att bygga, byggdes i Falkenberg, då går jag så långt, att jag vill säga, att statens järnvägar ha mycket litet behof af den omtalade rangerbangården. Det blir naturligtvis en stor skillnad, om en hel del tåg för statens järnvägars räkning skola komma på kvällen och stå på stationen öfver natten för att icke få fortsätta förrän nästa morgon, mot om stationen hufvudsakligen blir en ren *genomfartsstation*, och statens järnvägars tåg i stället stanna på en annan station.

Det är icke af övilja mot Halmstads stad, och jag vill säga, att det är icke heller af övilja mot detta förslag att anlägga en rangerbangård, som jag väckt min motion, ty jag vet, att förhållandena vid västkustbanan kräfvat betydande förändringar, som den ökade trafiken framtvingat, men jag har med den kännedom, jag har om frågan, fatt den uppfattningen, att det vore nyttigt, om denna fråga blefve uppskjuten, till dess frågan om lokomotivcentralen på västkustbanan blefve afgjord. Därför har jag väckt min motion. Jag skall, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till den af herr Ekman m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman! Jag började mitt förra anförande med något, som jag åtminstone afsåg som en ursäkt för att denna framställning från Kungl. Maj:ts sida blifvit så knapphändigt motiverad, och jag sade att jag ej kommit till insikt härom, förrän jag fick se

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

herr Christiernsons motion. Men icke tror jag, att jag, hvarken i ton eller ord angaf, att herr Christiernsons motion, såsom han uppgaf, väckt min »förargelse».

Herr Christiernson talade om, att det pågår en utredning om byggandet af en lokomotivcentral vid en station norr om Halmstad; jag förmodar, att han menade Falkenberg, som han nämner i sin motion. Jag vill då säga att jag med anledning af motionen frågat såväl järnvägsstyrelsen som distriktsförvaltningen och baningeniören, om det finnes några planer härpå, men de hafva svarat mig, att för närvarande har det icke gjorts upp några dylika planer. Däremot finnes det en framställning från Falkenbergs stad, i hvilken staden erbjuder sig att lämna mark, ifall staten anordnade ett kolupplag i Falkenberg. Men något sådant skulle alls icke hindra denna fråga, som nu är före. Jag är icke tillräckligt inne i den fråga, som nu kommit upp om byggandet af nya lokomotivstallar, men det är ju möjligt, att de komma att byggas i Falkenberg; detta har dock icke det ringaste att göra med denna fråga. Om man bygger nya lokomotivstallar i Falkenberg, får man däri- genom icke bättre utrymme för de vagnar, som behöfva uppställas i Halmstad. Det är två alldeles skilda saker. Det skulle icke hjälpa trängseln det minsta på *Halmstads* bangård, om en rangerbangård anordnades i *Falkenberg*. Man skulle icke kunna skicka upp tågen till Falkenberg för att rangeras.

Herr Christiernson har i motionen sagt, att Halmstads stad icke har något behof af flere uppställningsspår, därför att det egentligen icke vore annat än styckegods, som går till och från Halmstad på statens järnvägar. Där går bara, säger han, genomgångsgods från de enskilda järnvägarna. Jag antager, att herr Christiernson haft några uppgifter till stöd för sitt påstående, men jag kan icke tro annat än att det är ett fullkomligt misstag. Enligt den officiella statistiken och uppgifter, som jag infordrat från järnvägsstyrelsen, förhåller det sig icke alls så. Jag vill endast nämna några siffror från ett år, 1909. Detta år uppgick il- och styckegods, som afgick från Halmstad på statens järnvägar, till 8,080 ton. Samma år uppgick det vagnslastgods, som afgick från Halmstad till 48,746 ton. Samma år uppgick ankommande il- och styckegods till Halmstad till 6,189 ton och ankommande vagnslastgods till Halmstad till 42,784 ton, allt på statens järnvägar. Således är det en ganska betydande rörelse på statens järnvägar direkt till och från Halmstad, och det är för att få utrymme för dessa vagnar som det afses att anlägga uppställningsspår vid Halmstads station. Dessa svårigheter skulle icke afhjälpas genom några arrangementer på annat håll.

Herr Sjö. Herr talman! Under den förberedande behandlingen i utskottet har jag fått den uppfattningen, att vi icke gärna

kunna uppskjuta denna fråga. Nu finna herrarna af utskottets betänkande, att man har tänkt sig att bifalla förslaget med villkor att staden Halmstad skulle tillsläppa den jord, som erfordras för anläggning af rangerbangården. Detta villkor har, såsom herrarne se, uppställts i motiveringen, men Första kammaren har lagt in det äfven i klämman för säkerhets skull.

Jag skall nu tillåta mig att i denna kammare göra samma yrkande, som Första kammaren bifallit. Klämman skulle under sådana förhållanden i öfverensstämmelse med Första kammarens beslut lyda som följer: »a) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å herr Christiernsons ofvannämnda motion, må till utförande af vissa nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar för år 1912 anvisa ett belopp af 2,447,219 kronor — däraf 250,000 kronor till en ranger- och uppställningsbangård i Halmstad under villkor att staden Halmstad utan ersättning upplåter för anläggningen erforderlig mark — med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 380,000 kronor.»

Bifalles detta, så att detta sålunda blir Riksdagens beslut, så har man den förhoppningen att Halmstads stad skall tillmötesgå staten i detta hänseende och tillsläppa jorden. Afslår däremot kammaren eller Riksdagen i sin helhet den af Kungl. Maj:t framlagda propositionen, torde det dröja ännu längre, innan uppgörelse och utvidgning af rangerbangården i Halmstad komma att verkställas. Det skall kanhända blifva ganska svårt för järnvägstyrelsen att anordna trafiken lämpligt och väl såsom man önskar och vill ha det. Och det är icke blott järnvägstyrelsen som i detta hänseende får sitta emellan utan allmänheten och i synnerhet Halmstads stad, som helt säkert skulle förlora, om detta olidliga tillstånd skall fortfara att råda.

Det har upplysts för oss i utskottet, att det är flera tåg, som afsätta en del af sina vagnar på de närmast intill Halmstad ligande stationerna för att sedermera hämta dem en annan gång, och detta sker — hufvudsakligast, därför att man icke har någon rangerbangård i Halmstad där vagnarna kunna uppställas som önskligt vore. Sådana svårigheter bör man så vidt möjligt afhjälpa, och man hade då trott, att det skulle lättast gå för sig på detta sätt. Man vill gärna tro, att när Halmstad har de största fördelarna icke allenast vid godsemottagningen utan äfven vid godsafsändningen, skall staden tillmötesgå på detta sätt.

Jag skall för resten icke yttra mig vidare i den föreliggande frågan, ty herrarna se för öfrigt hvad utskottet i sin motivering har skrivit till förmån för bifall till hemställan. Därför skall jag blott yrka bifall till utskottets förslag. Men jag anser mig äfven böra nämna hvilken utgång denna fråga fått i Första kammaren.

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

*Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Förslaget blef där med 92 röster mot 23 bifallet med det tillägg, hvarom jag här vågat framställa yrkande.

Herr Christiernson: Herr civilministern sade, att han hade svårt att förstå, hvad dessa två, Halmstad och Falkenberg, härvidlag hade med hvarandra att göra. Jag för min del säger, att det är märkvärdigt, att man icke kan förstå, att dessa saker hafva med hvarandra att göra, när det är fråga om en omläggning af förhållandena vid denna järnväg.

Om staten icke öfvernattar sina tåg i Halmstad, icke har behof af plats för sina lokomotiv och vagnar därstädes, blir följden den, att staten icke behöfver göra anspråk på det utrymme, som om man hvarje kväll kommer med två eller flera godståg och ställer dem på stationen. Det är gifvet, att då blir statens kraf betydligt större emot hvad fallet skulle vara, om tågen blott passerade stationen utan att öfvernatta. Att sedan där går ett visst antal järnvägsvagnar från Halmstad direkt på statens järnväg, det får naturligtvis Halmstad—Nässjö-bolaget svara för, som rör om stationen. Nu har samma bolag anknytning med statens järnvägar på ett annat ställe, nämligen i Nässjö. Jag tror icke, att det skall falla Halmstad—Nässjö järnväg in att i Nässjö bygga egen rangerbangård, utan där få statens järnvägar vara så goda att taga emot hvad Halmstad—Nässjö järnväg skall hafva och hvad den kommer med. För öfrigt tycker jag, att det kontrakt, som finnes mellan statens järnvägar och järnvägsbolaget, i detta fall anvisar tydligt, hvilken väg man skall gå, när det står i § 9: »Skulle det till följd af trafikens tillväxt ifrågakomma att utföra nya utvidgningsarbeten för den gemensamma trafikens behof, skall särskild öfverenskommelse därom träffas».

Ja, bygger staten själf, vet jag icke, om det sedan kan träffas någon öfverenskommelse; då får nog staten betala allt själf, medan åter, om öfverenskommelse träffas, bolaget, såsom kontraktet föreskrifver, får bestrida någon del af kostnaderna.

Att det icke skulle pågå någon utredning om huru man skall göra vid västkustbanan för lokomotivens del, är icke troligt. Det kan ju hända att man sagt så till herr statsrådet och chefen för civildepartementet, men jag förmodar, att myndigheterna vid denna järnväg icke sofva, så att de icke tagit denna fråga under ompröfning.

Jag nämnde i mitt förra anförande, att under fjolåret ha lokomotivstallarna i Halmstad varit blockerade på grund däraf, att lokomotiven äro för tunga för vändskilfvorna. Dessa gamla vändskilvor på 12 meter förslå icke nu, när man behöfver sådana på 16 à 20 meter. Jag förmodar, att greffe Hamilton till nästa riksdag eller åtminstone till 1913 års riksdag får anledning att komma med en framställning i detta afseende.

Jag skall tillåta mig att ur ett papper, som jag har till mitt förfogande, föredraga något, som där står: »Då trafiken nu emellertid vuxit så, att genomgripande förändringar af såväl Halmstads och Varbergs som i synnerhet Falkenbergs bangårdar äro snart förestående, synes det böra underkastas en fullständig utredning ur trafiksympunkt, huruvida den ej då borde utvidgas till den omfattning att den kunde i det närmaste ersätta Halmstad och Varberg som slutstationer».

Ang. nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.
(Forts.)

Detta citat får tillmätas någon betydelse. Det är nämligen en tjänsteman vid statens järnvägar som affattat detsamma.

Jag känner mig icke alls öfvertygad af de skäl som anförts för behovet af en rangerbangård i Halmstad redan 1912. Jag har icke känt mig öfvertygad, att det skulle i någon mån försämra läget, om denna fråga uppsköttes tills man utredt frågan, hur man skall förfara vid de olika stationerna vid västkustbanan, om Halmstad allt framgent skall hafva samma betydelse såsom slutstation för vissa tåg eller icke. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till herr Ekmans reservation.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Vill man läsa den korta motivering, som följer Kungl. Maj:ts proposition i detta afseende, kommer man i alla fall till den öfvertygelsen, att det är alldeles nödvändigt, att något göres för rangerbangården vid stationen i Halmstad. Ser man på, hvilket antal vagnar, som finnes på stationen, kan man föreställa sig, att det är alldeles omöjligt, att det skall få bli som det är. Från 1904 till 1907 har vagnarnas antal ökats med 18,017, bara på statens järnvägar, och på Halmstad —Nässjö-banan har antalet ökats ungefär lika mycket. När det på den korta tiden ökats med så oerhörd mängd, kan icke bangården räcka till. Och man säger ju här, att i regel stå på Halmstads station 250 vagnar om dagen, och, om det är stark godstrafik, ända till 450 godsvagnar. Då kunna herrarna förstå att det icke är möjligt, att det kan fortgå som det nu gör. Jag kan emellertid icke tänka mig, att det skulle vara någon fördel att flytta rangerbangården från Halmstad till någon annan stad. Jag är icke så inne i dessa förhållanden, men jag tror dock, att Halmstad är bäst. Det är nämligen af stor betydelse, när det är fråga om större stationer, att de stå i samtrafik med en annan järnväg.

Vidare säger man, att det är märkvärdigt, om icke järnvägstjänstemännen skulle taga hänsyn till det förhållandet, att lokomotiven, som gå på denna bana, äro för tunga. Det ha de väl gjort i alla fall. Det kan hända, att en skifva gått sönder. Den har då blifvit lagad eller man har lagt in en ny, hvilketdera som helst. Ty icke kan anläggandet i Falkenberg af nya lokomotivstallar hindra, att icke en vändskifva vid Halmstads station kan komma att gå sönder. Man blir nämligen i hvarje fall tvungen att

Ang. nya
byggnader och
anläggningar
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

i Halmstad hafva vändskifvor, så att tågen kunna vända, ty där råder samtrafik med en annan järnväg. Jag tror nu emellertid icke, att detta har stor betydelse i det fallet. Åtminstone har utskottet i detta fall icke kunnat få någon annan uppfattning, än att det är alldeles nödvändigt, att i fråga om rangerbangården någon-
ting blir gjordt och att det blir gjordt snart. Därför ha vi ställt oss så, som vi gjort, och naturligtvis yrkar jag bifall till stats-
utskottets förslag med den ändring, som herr Sjö gjorde däri.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara afslutad, gaf herr talmannen propositioner å de yrkanden, som därunder framkommit; och biföll kammaren det af herr Sjö framställda yrkandet.

Mom. b).

Lades till handlingarna.

Punkterna 6:o)—11:o).

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Punkten 12:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 13:o) och 14:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 15:o) och 16:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 17:o)—19:o.)

Kammaren biföll hvad utskottet hemställt.

Ang. anslag
till markför-
värf.

Efter föredragning af *punkten 20:o)*, angående anslag till markförvärf, yttrade

Herr Schotte: Herr talman! Det är obestridligt, att det i allmänhet är riktigt att, när ett större trafikföretag af staten planeras, i tid söka förvärfva den mark, som för ändamålet antages vara påkallad. Men jag tror, att man i afseende på denna fråga kan hysa stor tvekan, huruvida man redan nu och utan vidare bör gå in på markanskaffning med afseende på Stockholms bangårds fram-

tida utvidgning i den betydande omfattning och efter så obestämda riktlinjer, som här är ifrågasatt. Det är ju allmänt känt, att frågan om utvidgning af Stockholms bangård varit föremål för långa och många kommittéutredningar, och att denna utvidgning kommer att kosta synnerligen betydande belopp, belopp som knappt kunna sägas bli i någon mån rentabla. Jag skall nu icke ingå på denna bangårdsfråga eller uttala något som helst omdöme, om och i hvad mån de närmast föreliggande två förslagen kunna anses vara af beskaffenhet att böra lända till efterrättelse vid den framtida utvidgningen. Det är emellertid sannolikt, att det sista ordet i denna bangårdsfråga ännu icke är sagdt. Härtill kommer en annan sak. Jag föreställer mig, att man kan ha olika åsikt om, huruvida och i hvilken omfattning lokaltrafiken till Stockholm skall behöfva indragas inom stadens centrum och till centralbangården. Det är ju så, att vi här kring Stockholm ha en synnerligen stor mängd villasamhällen. Ordandet af dessa villasamhällens trafikfråga, inledandet eller upprättandet af s. k. bostadsbanor, är en synnerligen viktig och synnerligen trängande fråga. Huruvida och i hvad mån staten härvid skall lämna sin direkta medverkan, må vara en fråga för sig. Men för staten och för frågan om utvidgning af Stockholms centralbangård måste det i allt fall vara af synnerligen stort intresse att i tid noga öfverväga, huru denna lokaltrafikfråga lämpligast bör ordnas. Den kan lösas på olika sätt; genom lokalbanetrafikens sammanförande med den andra trafiken eller genom lokaltrafikens ledande i någon slags ringbana kring de periferiska delarna af Stockholm. Det bör uppmärksammas, att denna lokalbanefråga spelar en synnerligen stor roll för hela Stockholms utvidgning, för bostadsförhållandena i Stockholm, för lifsmedelspriserna och för lifsmedelstillförseln. Af berörda skäl är det angeläget, att hvarje förslag, som afser Stockholms bangårdsförhållanden, blir satt i tillräckligt sammanhang med den utveckling och de förslag, som på bästa sätt lösa frågan om de förstads- eller bostadsbanor, som skola förmedla trafiken mellan de olika villasamhällena och mellan villasamhällena och staden. Hela anordnandet af sammanbindningsbanan är däraf till stor del beroende. Skiljandet af när- och fjärrtrafiken är ett spörsmål, som fordrar all uppmärksamhet och utredning vid lösningen af bangårdsfrågan.

Nu är det tydligt, att det tjänar mycket litet till att framställa yrkande om afslag på föreliggande förslag, i hvad det rör bangårdsförhållandena i Stockholm, när statsutskottet ägnat frågan pröning och enhälligt funnit förhållandena sådana, att man redan nu kan inlåta sig på markinköp i den omfattning, som här är ifrågasatt. Det är äfven af järnvägsstyrelsen framhållet och af herr statsrådet i statsverkspropositionen bestyrkt, att den mark, hvarom här är fråga, behöfves under alla förhållanden, åtminstone för de två alternativa förslag till bangårdsfrågans lösning, som hufvud-

*Ang. anslag
till markför-
värf.
(Forts.)*

Ang. anslag
till markför-
värf.
(Forts.)

sakligen ansetts kunna ifrågakomma, nämligen 1901 års bangårds-kommittés förslag och det nya fjorårsförslaget. Man må hoppas att förevarande förslag icke i något afseende prejudicierar lösningen af Stockholms bangårdsfråga. Men det skulle vara ännu mera tillfredsställande, om man från herr statsrådet och chefen för civildepartementet kunde få klart besked om, att han är intresserad för frågan om bostadsbanor till Stockholm och erkänner dessas samband med Stockholms bangårdsfråga, äfvensom om man kunde få herr statsrådets försäkran om, att det markinköp, som är ifråga, icke heller kommer att prejudiciera hvarje rimlig lösning af den lokal- och förstadsbanefråga rundt Stockholm, som är af sådan betydelse för villasamhällena kring staden och äfven för lösningen af Stockholms bangårdsförhållanden i allmänhet.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet grefve Hamilton: Herr talman! Den ärade talaren gjorde intet yrkande. Jag kan säga att jag nästan helt och hållet kan instämma med honom. Äfven jag anser det vara en mycket viktig fråga, denna om lokaltrafiken. Jag kan säga honom, att jag icke blott lifigt intresserar mig för utan äfven haft mycket verksam del i det arbete, som bedrivits för densamma, men jag kan icke förstå, hur den ärade talaren kan tro, att inköpet af den mark, som nu är ifråga, på något sätt skulle kunna prejudiciera lokalbanefrågans lösning. Jag förmodar, att det är något, hvarpå han syftar, som jag icke förstår. Det är alldeles klart att, såsom han själf erkänt, det förhåller sig så, att, vare sig man tager 1901 års bangårdskommittés förslag eller det senare förslaget, som afser att ansluta sig till banans nuvarande inledande till staden, behöfves den mark, som nu är ifråga. Och det torde vara alldeles gifvet, att det är mycket viktigt att köpa den genast. Som herrarne se af propositionen, är det den 1 juni 1911, som vissa köpekontrakt utgå. Herrarna veta alla, att markens värde i Stockholm numera stiger så hastigt och ofantligt. Det skulle därför verkligen vara fara i att dröja. Men skulle det verkligen vara så, att inköpet af denna mark skulle, som herr Schotte sade, på något sätt prejudiciera den lämpliga lösningen af Stockholms stads lokalbanefråga, ja, då är jag alldeles öfvertygad om, att, när den frågan kommer före, denna mark blir så mycket värd, att det icke blir förenadt med den ringaste svårighet att sälja den med vinst. Jag kan således icke förstå — ehuru jag för öfrigt fullkomligt instämmer med herr Schotte — att vi behöfva vara rädda för att köpa marken i fråga. Den kommer att ha så stort värde i framtiden, att vi icke behöfva ha något bekymmer för den saken.

Herr Schotte: Herr talman! I anledning af herr Statsrådets yttrande vill jag endast tillägga ett par ord.

Jag har gifvit uttryck för en viss farhåga, att förslaget om ifrågavarande markinköp kan komma att lägga grunden till en lösning af lokalbanefrågan, som jag för min del anser vara om-
 tvistad. Och är det härvid markinköpet mellan Stockholm och Järfva, som jag ur denna synpunkt är mest tveksam inför. Emel-
 lertid, så ville jag gärna ge herr statsrådet rätt däri, att risken af
 markinköpet är ganska liten och det därför, att denna mark, som
 skulle förvärfvas, sannolikt kommer att stiga i värde. Men jag
 vidhåller min mening, att det är tvifvelaktigt, om Riksdagen så
 tidigt och på detta stadium inlåter sig på markköp för ett så syn-
 nerligen stort och omfattande bangårdsförslag, rörande hvilkets öde
 vi icke kunna profetera, och som i allt fall till väsentliga delar
 får anses vara en framtidsfråga. Jag antar att det är på grund
 af den omständighet, att markinköpet icke är förenadt med större
 risk, som statsutskottet ansett sig böra förorda Kungl. Maj:ts fram-
 ställning i saken, men jag vågar ändock fasthålla vid, att det är
 på ett väl tidigt stadium, man förskaffar sig mark för lösningen
 af förevarande invecklade trafikspörsmål och hvad därmed äger
 sammanhang.

*Ang. anslag
till markför-
värf.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 21:o)—24:o).

Hvad utskottet hemställde bifölls.

Punkten 25:o).

Lades till handlingarna.

§ 3.

Vidare blefvo hvart för sig föredragna lagutskottets utlåtanden:
 nr 24, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 10 §
 3 mom. i gällande förordning angående fattigvården,
 nr 25, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 §
 i lagen angående äganderätt till skrift, och
 nr 26, i anledning af väckt motion om åvägabringande af ut-
 redning m. m. angående införande af en enhetlig lagstiftning rö-
 rande vård af vilsekomna.

Hvad utskottet hemställt bifölls af kammaren.

§ 4.

Efter föredragning af jordbruksutskottets utlåtande, nr 63, i
 anledning af väckt motion om utfärdande af vissa bestämmelser i

fråga om försäljning af torp och lägenheter från kronodomäner biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Därnäst i ordningen fanns å föredragslistan upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets behandling hänvisad motion, nr 179, hade herr Magnusson i Tumhult hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära utarbetande och framläggande för Riksdagen snarast möjligt af förslag till sådan förändrad lagstiftning rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet, att de, som inom väghållningsdistriktet hade att utgöra vägunderhållet in natura, skulle äga befogenhet att på entreprenad öfverlåta underhållet af alla inom distriktet befintliga allmänna vägar.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *E. A. Lindblad, Persson i Tällberg, Lundell, Åkerlund*, grefve *Hamilton, Kronlund* och *Linders* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att underhållet af samtliga allmänna vägar inom ett väghållningsdistrikt måtte kunna af de väghållningsskyldige upplåtas på entreprenad.

Efter det utskottets hemställan upplästs, begärdes ordet af

Herr Magnusson i Tumhult, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Med min motion har jag som herrarne kunna finna endast åsyftat att få en sådan lagändring till stånd, att väghållningsdistrikt måtte kunna under vissa betryggande villkor besluta att medels entreprenad öfverlåta underhållet af alla inom distriktet befintliga allmänna vägar.

Detta har utskottet icke kunnat gå med på och hufvudskälet för utskottets afstyrkande synes vara, att det befarar, att de som vilja utgöra underhållet in natura härigenom skulle betagas denna rätt och lida där af. Nu är jag den förste att erkänna, att man bör taga skäligen hänsyn till de enskilda väghållningsskyldiges in-

tressen och till deras på förhand uppgjorda kalkyler och beräkningar. Det är emellertid alldeles klart, att, om de skola finna, att det icke vore ekonomiskt fördelaktigt att öfverlåta väghållningen till entreprenörer, de komma att öfverge eventuella planer på entreprenadsystem. Skulle dessa beräkningar däremot visa, att vägunderhållet bestrides på billigare och lämpligare sätt medelst entreprenad, då är det ju en olägenhet att man med lagens hjälp äfven hädanefter skulle kunna förhindra en dylik klok anordning, helst som genom entreprenadsystemet ingen kan få mera än sin skäligen andel af den börda som alla hafva att bära.

En invändning kan ju göras mot entreprenadsystemet, och den har också blifvit vidrörd i Första kammaren under diskussionen om denna fråga, nämligen den, att det är lättare för jordbrukarna att fullgöra en pålaga medelst arbete än genom att betala för densamma med kontanta penningar. Ja, detta är sant, ty det är ju tyvärr så, att jordbrukarna i regel ha ganska små inkomster och följaktligen också ondt om pengar. Men denna invändning synes det mig som om reservanternas till fullo bemött, då de påvisa, att de, som så önska, vid entreprenader kunna afgifva anbud på för dem välbelägna väglotter och på det sättet sålunda få igen hvad de nödgas utbetala för sin lott. För den återigen, som är så aflägsset boende från de allmänna vägarna, att han icke kan åtaga sig vägunderhållet, är det redan nu, då han nödgas fullgöra detta vägunderhåll ganska långt aflägsset från sin hemtrakt, en så svår börda att den näppeligen kan bli värre.

Jag nämnde reservanternas. Det är med glädje jag erfarit, att så många af utskottets ärade ledamöter reserverat sig till förmån för min motion, och dessa reservanter ha såsom ett bevis för nödvändigheten af den lagstiftning, jag med min motion har åsyftat, framhållit, hurusom i åtskilliga vägdistrikt de väghållningsskyldige redan nu beslutat utlämna underhållet af de allmänna vägarna på entreprenad, oaktadt lagen icke medgifver sådant. Jag kan komplettera dessa bevis med att omnämna, att i det väghållningsdistrikt, jag tillhör, samtliga kommunombud på vägstämman uttalat sig för en sådan åtgärd, fastän vi icke vågat oss på att vidtaga densamma i strid mot lagens föreskrift.

Det sätt, hvarpå reservanternas föreslagit, att deras rätt, som utgöra vägunderhåll in natura, skall vid en eventuell öfvergång till entreprenadsystemet bevakas, och det sätt, hvarpå de föreslagit, att förhastade beslut skulle kunna undvikas, finner jag vara lämpligare än jag tänkt mig. Men i ett afseende har jag en annan uppfattning än reservanternas, nämligen därutinnan, att jag anser, att ett upplåtande af underhållet af de allmänna vägarna till entreprenörer bör kunna få äga rum utan att ske i samband med vägdelening. Härom vill jag emellertid icke tvista, ty om frågan

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbetsvärets utgörande på landet.
(Forts.)

kommer under Kungl. Maj:ts utredning, är jag öfvertygad om, att Kungl. Maj:t skärskådar saken från alla synpunkter.

Såvidt jag förstår, gäller hela frågan endast detta, huruvida de väghållningsskyldiga skola äga rätt att besluta om vägunderhållet på det sätt, som det ojämförligt största flertalet af dem finner vara det lämpligaste och billigaste, eller om de icke skola få det.

För min del är jag en varm vän af att de kommunala institutionerna få själfbestämmanderätt i alla de fall där sådan kan förekomma utan fara, och här föreligger ingen fara. Då sålunda, enligt mitt förmenande, alla skäl tala för bifall till denna reform, skall jag, herr talman, be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som afgifvits af herr Lindblad m. fl. och som finnes vid betänkandet bifogad.

Vidare anförde:

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Med anledning af det nyss hållna anförandet ber jag få säga, att jag anser det böra vara obestriddigt, att en jordbrukare bör akta sig för direkta utgifter, så långt som möjligt, och det får därför anses som en fördel, på vissa håll åtminstone, att jordbrukarna kunna få utföra dessa vägpålagor in natura. Jag håller sålunda före, att det är en förmån, och jag anser, att jordbrukare böra få ha kvar denna förmån, så länge som de få bidra till vägunderhållet dubbelt så mycket som annan fastighet och fem gånger så mycket som inkomstagare. Nu skulle, om motionen bifölles, jordbrukarne frångas denna rättighet och sålunda få betala direkt skatt för hela vägunderhållet. Det är visserligen föreslaget utaf motionären och reservanterna, att det skulle fordras två tredjedelars majoritet därom att hela vägunderhållet skulle utlämnas på entreprenad. Men jag anser att detta likväl många gånger skulle bli betungande gentemot en del jordbrukare.

Vi kunna tänka oss sådana distrikt, där det finnes många stora egendomar. Dessa ha då sina stora fyrktal och det kan lätt gå därhän, att de få två tredjedelars majoritet. De stora jordbrukarna är det ofta likgiltigt, om de betala pengar till en entreprenör eller om de själfva fullgöra denna pålaga med lejd arbetsfolk.

Vi kunna äfven tänka oss andra distrikt, som t. ex. bestå af flera socknar — vi veta, att distrikten många gånger bestå af ända till 20 socknar. En del socknar kunna vara lyckligt lottade, vara förmögna och hafva höga taxeringsvärden, och i andra delar af distriktet är det mera kargt, där är det en fattig befolkning. Dessa fattiga vilja gärna fullgöra sina underhållsskyldigheter in natura. Då komma emellertid de förmögna socknarna med sina stora röstetal och frångå dem denna rättighet.

Redan nu, såsom lagen nu är skriven, kan jag icke se annat, än att man nästan hela vägen igenom kan vinna hvad motionären här föreslagit. Vi veta nämligen, att enligt § 12 väghållningsdistrikten vid vägdelningar kunna undantaga en väsentlig del af de samtliga allmänna vägar och sedan låta dessa underhållas på bekostnad af väggassan, och detta blir detsamma som att det skulle ombesörjas medelst entreprenad.

Vidare kunna ju de enskilda jordbrukarne blifva fritagna vid vägdelningen från detta underhåll och få betala direkt till väggassan. Ytterligare kunna de, som en gång fått sig tilldelade vägar, genom ansökan till vägstyrelsen eller till väggassan få slippa att själfva underhålla dessa och få betala med penningar.

Vi veta äfven, att flera jordbrukare kunna slå sig tillsammans och antaga entreprenörer, hvilka utaf Konungens befallningshavande blifva gillade och erkända såsom väghållningsskyldiga. Detta likväl på minst 5 och högst 10 år.

Jag kan sålunda icke se annat än att de fördelar, som motionären här egentligen syftar på, stå att vinna redan nu. Skulle hans motion bifallas, vunnnes knappast någonting, men däremot blefve det stora olägenheter för de landtmän, som nu verkligen vilja hålla sina vägar själfva. Detta var för mig anledningen till att jag icke i utskottet kunnat biträda motionen, och jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Det kunde ju tyckas, som om den siste ärade talaren hade ett humanitetsskäl att anföra för sin uppfattning. Men jag tror, att om den ärade talaren litet närmare tänker på innehållet i § 12, som han anförde, skall han nog komma till ett annat resultat. Förhållandet är det, att man visserligen enligt tolfte paragrafen kan få underhållet af en hel del vägar öfverflyttade på väggassan, men det är enligt samma § icke tillåtet att anlita entreprenadsystemet på *alla* vägar inom ett väghållningsdistrikt.

Det andra skälet, som han anförde, kunde också förefalla som ett vackert skäl, nämligen det, att man icke skulle undertrycka minoritetens rätt, och det är någonting, som jag gärna vill beakta. Men hur ställer det sig nu? Om majoriteten i hela väghållningsdistriktet vill anlita entreprenadsystemet, så får den icke göra detta, om en enda sätter sig däremot, och resultatet blir följaktligen att det icke är minoriteten allenast, som undertryckes genom den nuvarande lagstiftningen, utan det är majoriteten, som blir undertyckt. Om hela väghållningsdistriktet sålunda ville anlita entreprenadsystemet, så få de icke göra det, försåvidt som en enda person klagar, och då synes mig att från den synpunkten kan man icke alls anföra detta som ett humanitetsskäl utan tvärtom. Det synes mig som om billighet och rättvisa skulle fordra, att man

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbetsvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Ang. riss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

borde kunna lämna denna rättighet för väghållningsdistriktet att besluta om utlämnandet af de allmänna vägarnas underhåll på entreprenad, om därför finnes den kvalificerade majoritet, som reser-
vanterna här ha föreslagit.

Vidare anförde herr Andersson i Grimbo, att det var hårdt, om de jordägare, som själfva ville in natura underhålla sina vägar, skulle blifva förmenta att göra detta. Ja, nu vill jag säga, att i det väghållningsdistrikt, som jag tillhör, ha vi verkligen tillämpat den omtalade principen i strid med gällande lag, men detta kunde vi göra därför, att det rådde full enighet inom hela distriktet och därför att ingen klagade öfver beslutet. Vi ha följaktligen pröfvat på entreprenadsystemet och funnit det vara mycket fördelaktigt, och jag skulle beklaga, om icke andra väghållningsdistrikt skulle kunna få samma förmåner. Ty det är ju, som sagt nu så, att så snart en enda person klagar, lägger väglagen hinder för att få tillämpa detta system. Inom vårt väghållningsdistrikt går man till väga på det sättet, att vi hålla entreprenadauktion på en kilometer i taget, och de, som då vilja underhålla vägarna in natura, åtaga sig de skiften, som ligga närmast och bäst till för dem. Med denna anordning ha vi funnit systemet förträffligt och för min del finner jag sålunda alla skäl tala för att man åtminstone blir berättigad att införa detta system. För öfrigt kan man icke med fog tala om att minoriteten skulle blifva undertryckt, ty förutom att vi föreslagit kvalificerad majoritet, så ha vi ju också att förvänta ett förslag om att rösträtten äfven beträffande vägfrågor kommer att bli begränsad. Jag ber att få återropa de myndigheter, som hördes, innan 1905 års förslag till ändring af väglagen förelades för Riksdagen. Deras yttranden gå i den riktning, att man bör få rätt att införa entreprenadsystemet, och kammarkollegium »fann för sin del nämnda anordning i hvad den afsåg, att, för beredande af lämplig vägdelning, väg eller vägstycke, som därtill särskildt lämpade sig, skulle få underhållas medelst entreprenad, särdeles ändamålsenlig».

Detta var då motiveringen till § 12. Men så fortsätter kammarkollegium:

»Enligt kollegii åsikt syntes den ock ur en annan synpunkt lämplig, nämligen för vinnande af närmare erfarenhet om fördelarna och olägenheterna för väghållningen af entreprenadsystemet och såsom ett varsamt försök till systemets införande att efterföljas af flera, om nämnda erfarenhet talade till förmån därför.»

Kammarkollegium, som väl är den myndighet, som har den största kompetensen till att bedöma dessa frågor, har sålunda uttalat sig till förmån för detta systems införande, och då man på de orter, där man pröfvat detta system, funnit det vara lämpligt, synes det mig, som om det vore riktigt och billigt, att Riksdagen ginge en sådan önskan till mötes.

Jag skall därför, herr talman, anhålla om att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Söderberg i Hobbarn instämde häruti.

Herr Jansson i Krakerud: Då jag biträdt det beslut, som utskottet kommit till, skall jag be att få anföra några skäl därför.

Då skall jag först be att få säga, att jag för min enskilda del icke har hört, att det förefinnes något behof utaf den ändring i väglagen, som reservanterna här föreslagit. Dessutom har jag den åsikten, att man icke, såvidt man kan undvika det, bör hindra hvar och en att bestämma öfver sig och sina egna göranden och låtanden. Men om man skulle följa reservanterna, skulle förhållandet bli ett helt annat. Det skulle bli så, att två tredjedelars majoritet af vägstämman finge bestämma, om hela vägdistriktets vägar skulle utackorderas på entreprenad. Det är detta som jag anser vara obehöfligt och oriktigt och som jag anser vara ett tvång, särskildt för de små hemmansägarna, ty de vilja naturligtvis gärna underhålla sina vägstycken själfva, utan att behöfva göra direkta penninguppgiffringar härför.

Dessutom kan jag icke finna, att en ändring är af behofvet påkallad ur en annan synpunkt heller, ty då man delar vägarna, får man taga undan nästan så stora vägsträckor man önskar. Jag kommer nu icke med säkerhet ihåg, hvad väglagen säger i detta afseende; men i min hemtrakt ha de emellertid tagit undan rätt stora vägsträckor, som underhållits af väggassan. Vidare kunna ju enskilda personer också utlysa sina vägstycken på entreprenad. Jag skall be att få berätta som exempel härpå, att hemma i min socken, Nyed, fick kyrkoherdebostället en mycket lång väg att underhålla, och det första vederbörande gjorde var att utlysa denna på entreprenad, och på det sättet bortauktionerades vägstycket till billigaste pris. Det var intet hinder alls härför. Det är ju möjligt, att icke entreprenören utan den som äger vägstycket får svara för det, fastän entreprenören då får svara inför honom. Det är alldeles klart, att väglaget icke lägger något hinder i vägen för hvem som helst, som vill utbjuda sitt vägstycke på entreprenad, ty det är gifvet, att väglagen icke kan föreskrifva, att jag skall göra mitt åliggande själf, utan jag kan naturligtvis leja en person därtill, om jag icke vill använda min egen arbetskraft.

Jag kan sålunda icke finna något talande skäl föreligga för motionen, åtminstone icke med hänsyn till de fall som jag känner till. Jag tror också, att man kan se tiden an, så att man får höra, hur det står till i allmänhet inom landet och om det verkligen yppar sig något behof af att vidtaga en sådan åtgärd.

Det är dessutom vanligt i min hemtrakt, att de, som ha långt till vägarna, utlysa dem på entreprenadauktion eller träffa aftal på

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbördans utgörande på landet.
(Forts.)

enskild väg med enskilda personer om att underhålla vägarna åt dem, i synnerhet under sommartiden.

När det sålunda redan nu icke finnes något hinder för enskilda personer att anordna entreprenad, och de äfven kunna få slå sig ihop några stycken såsom de anse det mest lämpligt för sig, kan jag icke tycka, att det är någon rimlighet i att ålägga dem sådana skyldigheter eller att lämna den föreslagna två tredjedelars majoriteten sådana rättigheter, att den skall kunna tvinga den återstående tredjedelen att låta vägsträckorna utbjudas på entreprenad, utan måste jag af hänsyn sålunda till de mindre ägolofterna biträda det beslut, som utskottet kommit till, och följaktligen yrka bifall till dess utlåtande.

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Den nu föreslagna ändringen i väglagen utgör ett uttryck för en på flera håll förefintlig åsikt, att den nuvarande väglagen i många fall visat sig olämplig särskildt däri, att den icke medgifver de väghållningsskyldige full frihet att ordna vägunderhållet på sätt de anse lämpligt, och det förslag, som motionären nu framkommer med, är onekligen en förbättring af lagen.

Den siste ärade talaren framhöll, att en dylik ändring icke vore af behovet påkallad. Men jag vill fästa hans uppmärksamhet på, att behovet af en ändring på vissa trakter är så stort, att, oaktadt väglagen icke medgifver det, entreprenadsystemet redan har blifvit infördt, och man kan säga, att frågan i så fall redan nu visat sig vara mogen. Den aktade talaren hade som skäl för sitt yrkande om afslag främst att anföra, att jordbrukarna skulle gå miste om rätten att själfva få laga sina vägar. Det är visserligen sant, att de gå miste om rätten att själfva laga den väg, som annars blir dem tilldelad, men om vägarna få utlämnas på entreprenad, få i hvarje fall hvilken jordbrukare som helst möjlighet, genom ett inrop, att få laga en viss sträcka af vägen, och han kan ta så stor sträcka, att dess storlek motsvarar den väg, han i alla fall skulle ha fått vid en vägdelening. Den aktade talaren har också framhållit, att redan nu kunna vägar utlämnas på entreprenad. Ja, det är sant beträffande *vissa delar* utaf dem, men icke beträffande *alla* vägar inom distriktet, och en vägdelening måste i alla fall komma till stånd; men enligt det förslag, som herr Magnusson i Tumhult framkommit med, behöfver icke en dyrbar vägdelening åstadkommas.

Det finnes äfven ett skäl till, som talar för entreprenadsystemet, nämligen att någon orättvis uppskattning utaf vägarna icke kan ske, ty vägunderhållet bortauktioneras på entreprenad, och de, som skulle ha varit underhållningsskyldiga in natura, kunna sålunda icke hafva någon nackdel eller fördel af hur vägdeleningen sker. Slutligen kan man anföra, att den animositet, som nu vanligen

finnes mellan dem, som betala sin vägskatt kontant, och dem, som utgöra den in natura, kommer att försvinna.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)*

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, gäller denna fråga, huruvida majoriteten inom ett väghållningsdistrikt skall äga rätt att bestämma, om hela distriktets vägar skola underhållas på entreprenad, eller om hvar och en fortfarande skall äga rätt att underhålla sitt enskilda vägstycke.

Då nu gällande väglag antogs, fastställdes den grundsatsen, att de väghållningsskyldige själfva efter förrättad vägdelening skulle få hvar och en underhålla sitt vägstycke, och som skäl därför anfördes, att man ansåg, att den enskilde väghållaren billigare och bättre skulle utföra vägunderhållet, än då det skulle utlämnas på entreprenad. Jag tror också, att det skälet fortfarande står kvar, att enskilda väghållare kunna verkställa detta billigare än entreprenörer kunna, och jag tror också, att det är lättare för den enskilde väghållaren att genom sitt arbete, med ök och personer, fullgöra sin väghållningsskyldighet, än om han skulle göra det med reda penningar.

Det är nämligen så, att vägunderhållet i åtskilliga delar kan verkställas under den tid af året, då jordbrukaren icke är upptagen med sitt jordbruk. Han kan under dessa tider af året göra det lättare än om den person, som har entreprenaden, skulle verkställa det efter lega. Nu har visserligen motionären sagt, att han endast i det fall vill, att de väghållningsskyldiga skola ha rätt att besluta om entreprenad, om det sker med kvalificerad majoritet. Men äfven i så fall kan man säga, att den mindre väghållaren på sätt och vis blir betryckt. Den mindre väghållaren har icke så lätt för att samla de väghållningsskyldige tillsammans och göra sin mening gällande på en vägstämma. Det blir nog de större väghållningsskyldiga som ha beslutanderätten i sina händer. Nu är det ju också så, att kommunen har rätt att utse ombud, som föra de väghållningsskyldiges talan på vägstämman. Dessa väljas icke med kvalificerad majoritet, utan det är den enkla majoriteten, som utser ombuden. Man kan därför säga, att bestämmelsen om den kvalificerade majoriteten i detta fall icke kan göra sig tillräckligt gällande. Nu har herr Daniel Persson i Tällberg upplyst, att i Dalarna går det mycket bra för sig att verkställa entreprenadauktion trots gällande bestämmelser i väglagen. Då så är förhållandet, kan jag icke finna, hvarför det är nödvändigt att utaf den anledningen vidtaga en förändring.

Jag tror ock, att hvarje väghållningsskyldig utan vidare har rätt att öfverlåta underhållet åt entreprenörer, om han så behagar. Han får visserligen själf svara för, om icke entreprenören fullgör

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbe-
svärets utgörande på landet.
(Forts.)

sin skyldighet, men det hindrar icke, att han då själf kan verkställa arbetet med lega, om han så vill. Det finns icke heller något hinder enligt nuvarande väglag för att flera kunna slå sig tillsammans och åstadkomma en entreprenad genom lega. Det har ett tydligt stöd i nu gällande väglag. Nu skulle kanske möjligtvis en förändring kunna göras i gällande väglag; där står det nämligen »därest väghållare förena sig om upplåtande på entreprenad för gemensam räkning af underhållet af utaf dem tilldelade, i ett sammanhang utlagda väglotter, om tillsammans minst 1 kilometers längd». Denna bestämmelse om en kilometers längd skulle kanske böra utgå ur väglagen, ifall hvar och en däri-
genom skulle förhindras från att få sammansluta sig för entreprenad. Men då icke något förslag härom föreligger, kan ju kammaren icke härom besluta. Om emellertid motionären hade kommit fram med förslag om en dylik förändring, hade alla, såvidt jag kan förstå, haft fria händer att besluta om att låta utbjuda vägarna på entreprenad, d. v. s. sätta vägunderhållet på entreprenad, och då skulle minoriteten icke alls komma att känna sig förtryckt af majoriteten.

Jag kan därför icke komma till annat resultat, än att jag, herr talman, hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag förstår icke, huru den siste talaren fortfarande kan säga, att här skulle blifva fråga om att minoriteten skulle blifva förtryckt af majoriteten. Jag har ju framhållit och jag nödgas ytterligare framhålla, att med nu gällande väglag är det så, att det är majoriteten, som kan blifva förtryckt af en enda person. Om hela vägdistriktet i öfrigt ville ha entreprenad, så kan en enda person göra det om intet genom att klaga öfver beslutet.

Nu sade herr Olausson, att jag sagt, att i Dalarna ginge det mycket bra för sig att, trots nu gällande lag, låta genomföra entreprenad. Men jag nämnde tydligt i mitt första anförande, att jag härför förutsatte, att ingen enda skulle klaga öfver ett beslut därom; skulle däremot en enda person klagat, har förslaget fallit. Och då må väl ändå herr Olausson erkänna, att en lagändring är nödig och nyttig i detta afseende.

Vidare erinrade herr Olausson om, att flera väghållningsskyldiga kunna slå sig tillsammans och utbjuda sina väglotter på entreprenad. Jag känner mycket väl till stadgandet i 64 § i väglagen, som just talar om den saken. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att vi reservanter föreslagit, att frågan skulle upptagas till pröfning i sammanhang med ny vägdelning, och att man således skulle kunna komma undan mycket stora kostnader, som annars drabbade väghållningsdistriktet för vägdelning. Och det

skulle dessutom tillkomma Konungens befallningshafvande att pröfva om entreprenadsystemet kunde få införas.

Nu sade herr Jansson i Krakerud, att i den ort, han tillhörde, funnes icke något behof af en sådan lagändring som den nu ifrågasatt, samt att det icke heller funnes behof utaf att använda sig af entreprenadsystemet. Ja, det är alldeles naturligt, att, där icke något behof föreligger för väghållningsdistriktet i detta afseende, de väghållningsskyldiga väl icke komma att besluta att upplåta sina vägar på entreprenad, utan komma själfva att underhålla vägarna in natura.

Vidare framhöll herr Jansson såsom skäl mot förslaget, att det funnes många jordägare, som hade endast en häst, och då skulle en vägsträcka af en kilometer vara för lång att underhålla för en sådan person. Ja, herr Jansson, vi reserverar hafva icke talat om, huru långt vägstycke skulle upplåtas på entreprenad i sänder, utan herr Jansson kan gärna göra auktion på en vägsträcka af 1 meter i taget, och då skulle väl vederbörande kunna sköta om den sträckan, fastän han hade endast en häst. Men jag tycker, att det är hård, om endast en enda person inom väghållningsdistriktet skall kunna göra ett förslag om intet, för den händelse det finnes en allmän uppfattning inom distriktet, att man bör använda sig af entreprenadsystemet.

Jag känner mig således icke alls öfvertygad af de talare, som yttrat sig mot förslaget, utan jag håller fortfarande på min uppfattning.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Blott några ord med anledning af herr Daniel Perssons påstående att man icke kan nu utbjuda på entreprenad ett enskildt vägstycke. Jag vill på det bestämdaste påstå, att om herr Daniel Persson vill på entreprenad utbjuda den väg, han har i Dalarna, och jag vill på entreprenad utbjuda den väg, som jag själf underhåller i Bohuslän, lägger väglagen icke med ett enda ord hinder i vägen för den saken. Herr Daniel Persson nämnde med anledning af herr Janssons i Krakerud anförande, att det går an att utbjuda ett vägstycke på en meter. Och så stora äro både mitt och herr Daniel Perssons vägstycken, att de ha en meter i längd. Det kan således gå för sig att utbjuda dessa små vägstycken på entreprenad.

Nu föregaf herr Daniel Persson äfven såsom ett skäl för entreprenadsystemet, att det först måste vara en vägdelning, som är ganska kostbar. Men jag vill säga, att det ligger en ganska stor fara att upphäfva vägdelningen. Ty då blir man uteslutande bunden vid entreprenörerna för underhåll af vägarna inom väghållningsdistriktet; man är tvungen att lämna underhållet för den summa, som entreprenörerna bjuda, äfven om de skulle förmå att bringa entreprenadsumman till en ganska väsentlig höjd. Man kan näm-

*Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)*

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbeträffande på landet.
(Forts.)

ligen befara, att, om entreprenadsystemet blefve allmänt, de komma att bilda truster samt söka att bringa entreprenadkostnaderna för vägunderhållet till en ganska väsentlig summa. Och det skulle naturligtvis blifva icke allenast till stor skada för jordägarna utan äfven till skada för andra, som bidraga till vägunderhållet, samt till skada jämväl för staten, som äfven lämnar bidrag till vägunderhållet in natura.

Alla dessa skäl tala fortfarande för bibehållande af den rätten, att hvar och en, om han vill, är berättigad att själf underhålla sitt eget vägstycke.

Herr Jansson i Krakerud: Herr talman! Jag skall endast be att få fästa herrarnes, och synnerligast herr Daniel Perssons, uppmärksamhet därpå, att jag i sammanhang med hvad jag yttrade om det vägdistrikt, där jag själf bor, nämnde, att där tillämpa vi det entreprenadsystem, som han talade om, fastän vi icke taga hela vägdistriktet. De, som vilja bjuda ut på entreprenad, göra det, och de, som vilja träffa aftal med enskilda personer, göra det. Och det är just därför, som jag icke kan fatta, att det finnes något behof af den ifrågasatta lagändringen. Skulle det blifva så, att man skulle lysa ut på entreprenad och icke ropa ut mer än en meter i sänder, tycker jag, att det är starka skäl för afslag. Ty då finge man hålla på bra länge, innan man finge en så viktig fråga som denna afgjord.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Det lärer väl icke löna mödan att upprepa, hvad jag redan två gånger sagt. Herr Olausson står fortfarande kvar på sin mening, och upplyser mig om, att en enskild person kan utbjuda sin vägloft på entreprenad. Jag har själf sagt detta, och jag har åberopat 64 § i väglagen. Men då måste vägen först ha undergått delning. Och det var för att de väghållningsdistrikt, som ville begagna sig af entreprenad, skulle slippa denna delning, som jag höll på, att denna rätt bör gifvas väghållningsdistriktet. Jag kan icke förstå, att man skall behöfva flera gånger säga detta. Det är icke någon nyhet för mig som herr Olausson kom med, då han upplyste om, att en person får uthyra sin vägloft på entreprenad. Det är för att få för hela vägdistriktet tillämpa entreprenadsystemet, som jag yrkat bifall till reservationen.

Herr Persson i Stallerhult: Det är icke att undra på, att väglagen icke är alla till lags, då den skall tillämpas på ett så stort och vidsträckt län, som vårt land är, och därför komma år efter år olika meningar fram om förändringar i densamma. Men jag ber att få säga — jag vill visst icke klandra motionären eller reservanterna, därför att de vilja införa entreprenadsystem beträf-

lande vägars underhåll — att i den trakt jag känner till det passar mycket illa att använda ett sådant system, åtminstone för de mindre jordägarna, de mindre jordinnehafvarna.

Här talas så ofta om att man skall understödja de små i samhället. Men skall man understödja dem på det sätt, som här är föreslaget, så får jag säga, att då har man gjort dem en ganska betydlig otjänst. Jag skall taga ett exempel, jag tror, att många likartade fall hafva förekommit i den trakt jag tillhör: En jordbruksfastighet är taxerad till 10,000 kronor, och den har omkring 200 meters vägsträcka att underhålla. Medelvärdet för underhållet af en vägmeter är, såsom jag tror, omkring 20 öre. Detta gör för nämnda fastighet 40 kronor, hvartill värdet af vägunderhållet är uppskattadt. Nu tager jag emellertid för gifvet med den erfarenhet jag har med afseende på sådana vägar, som icke äro indelade, att om det skulle blifva en entreprenör, som skulle underhålla detta vägstycke, han skulle fordra högre betalning än efter det värde, som uppskattningsnämnden åsatt. Om jag således håller mig till dessa 20 öre för vägmeter, så får denne jordägare, som fullgör sin väghållningsskyldighet in natura, behålla de 40 kronor, som han eljest skulle hafva utgifvit. Och det är icke allenast detta, utan han får af staten tre tjugonedelar, som gör 6 kronor.

Han har således, om han själf underhåller vägen, icke blott besparat 40 kronor utan fått af staten 6 kronor. Men om man använder entreprenadsystem och håller sig inom samma gränser, så skulle den mindre jordägaren och jordinnehafvaren få betala 40 kronor jämte 6 kronor. Man vill ju nu för tiden göra allt, hvad göras kan för att lindra de små jordinnehafvarnes bördor. Men om man skall på detta sätt lindra dem, så är det säkert, att Andra kammaren icke kommer att få någon tacksamhet af dessa små jordinnehafvare.

Jag har velat säga detta, och med hänsyn till denna åsikt och den erfarenhet, som man har hemma i min trakt, i Skaraborgs län, skulle det passa sig illa att understödja ett sådant förslag, som motionen och reservationen innehåller. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Jansson* i Djursåtra, *Johansson* i Mossebo, *Gustafsson* i Sjögesta och *Canell*.

Grefve R. Hamilton: Herr Carl Persson framhöll, att det vore svårt att lagstifta för olika förhållanden i ett så stort land som vårt, och det är just hvad det är. Men den nu föreslagna förändringen i väglagen äsyftar icke ett åläggande för väghållningsdistrikten att utbjuda vägunderhållet på entreprenad utan blott ett medgifvande för de väghållningsdistrikt, som så önska, att vidtaga denna åtgärd. Det är ju mycket möjligt, att det i något distrikt

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbetsvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbetsvärets utgörande på landet.
(Forts.)

kan vara olämpligt för någon. Är det olämpligt för alla, kommer väghållningsdistriktet naturligtvis icke att gå in på antagandet af ett entreprenadsystem. Men om det skulle vara så, att det i något distrikt skulle för det större antalet vara lämpligt att bortauktionera vägunderhållet men för ett mindre antal lämpligare att utgöra vägunderhållet in natura, så står det fritt för detta mindre antal att utgöra vägunderhållet in natura genom att själfva inropa sina vägstycken.

Då, herr talman, det icke är något åläggande, som motionen åsyftar, utan blott ett medgifvande, så bör man väl icke hindra ett väghållningsdistrikt att handla på det sätt, som det finner lämpligast.

Herr Åkerlund: Jag skulle aldrig hafva slutit mig till reservationen, om jag icke förskaffat mig underrättelse om att Kungl. Maj:t snart skulle inkomma med förslag om ändring i röstskalan på vägstämman och att således de små fyrktalen skulle komma att få afgörande betydelse. Men jag ber att få framhålla, att det är orimligt, att om 99 procent af de väghållningsskyldige i ett distrikt skulle anse, att det vore förmånligt för dem att upplåta underhållet på entreprenad, de kunna blifva hindrade därtill af en enda person. Det är väl icke rim och reson i detta. Skulle röstskalan vid vägstämman fortfarande förblifva sådan den hittills varit, så skulle jag icke hafva varit med om den nu föreslagna ändringen. Men med en sådan ändring af röstskalan, som jag nyss nämnde, vet jag icke att någon af de små kan lida skada af detta.

Det finnes ju i mångt och mycket i vårt land själfstyrelse. Men det vore väl underligt, om det skulle vara en sådan själfstyrelse, att en enda person skulle kunna få kujonera de öfriga. Jag anser, att detta icke kan vara riktigt, och det är anledningen till, att jag anslutit mig till reservationen, till hvilken jag yrkar bifall.

Öfverläggningen förklarades härmed vara slutad. I enlighet med de därunder framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr E. A. Lindblad m. fl. afgifna reservationen; och ansåg herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren, med afslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 64, bifaller den vid utlåtandet af herr E. A. Lindblad m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 88 ja men 96 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Vidare förelåg till afgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 65, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående återgång af gjorda skatteköp af rekognitionsskogar m. m.

*Ang. viss ändring i bestämmelserna rörande väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)*

Om återgång af gjorda skatteköp af rekognitionsskogar.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr Hasselquist: Herr talman, mina herrar! Jag har i nu föreliggande motion hemställt, att Riksdagen må besluta att hos regeringen begära en utredning angående återgång af samtliga gjorda skatteköp af rekognitionsskogar och deras återförvärfvande åt kronan antingen på rättslig väg eller genom en expropriation, hvarvid de nuvarande innehafvarna af kronan erhöle en återlösningssumma, som kunde anses skälig; att för dessa områdens rationella utnyttjande genom uppodling och bebyggande beslutas en med statens understöd bedrifven kolonisationsverksamhet i stor skala efter bästa och verksammaste metoder, samt att för detta ändamål tillsättes en särskild jordkommission med uppdrag att öfvertaga förvaltningen af dessa domäner och utstycka dem till småbruk och egna hem under tryggad besittningsrätt eller annan garanti mot kolonisationsändamålets förfelande.

Utskottet har i motiveringen till sitt afslagsyrkande yttrat angående denna min motion: »Utskottet, som visserligen anser det synnerligen önskvärdt, att en ingående och allsidig utredning af kronans jorddonationer till industrien snarast möjligt blifver fullförd, kan för sin del ej biträda motionärens berörda yrkande. Då den redan pågående utredningen rörande statens jorddonationer med visshet torde komma att omfatta samtliga de fall, där utsikt kan finnas att återvinna dylika donationer, vill det nämligen synas utskottet, som om vidare åtgärder i det af motionären angifna syftet icke för närvarande vore erforderliga. Vid sådant förhållande finner utskottet sig sakna anledning att uttala sig såväl beträffande de af motionären ifrågasatta utvägarna för återvärfvande — — — af de utaf bruken skatteköpta hemmanen som ock i fråga om använd-

Om återgång ningen och förvaltningen af de jordområden, hvilka möjligen kunna af gjorda af staten återvärfvas.»

skatteköp af
rekognitionsskogar.
(Forts.)

Ja, visserligen pågår en utredning om kronans jorddonationer till industrien. Jag har emellertid nu i min motion velat gifva direktiv för en viss del af denna utredning, nämligen i fråga om rekognitionsskogarna, och jag har härvid äfven syftat till en återvinning till kronan, oafsedt huru det gått eller går med eventuella rättegångar. Då nu motionen ej vunnit något understöd i utskottet, så har jag ingen förhoppning på något bifall till densamma här i kammaren. Jag får sålunda nöja mig med att ha fästat uppmärksamheten på det särskilda förslag, som innefattas i motionen, under förhoppning att det därigenom kommer under öfvervägande jämväl vid nu ifrågakvarande utredning.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Lindhagen: Jag tycker, att det bör påpekas litet skarpare, än utskottet gjort, att de åtgärder, som motionären kräver, gå något vidare än den framställning, som förut gjorts här i Riksdagen i detta ämne. Förut har endast begärts en utredning af hithörande frågor; nu har herr Hasselquist, såsom han äfven här framhållit, velat ha fram ett visst direktiv för denna utredning i en viss punkt, i det att han särskildt i fråga om rekognitionsskogarna framhållit, att oafsedt huru rättegångarna utfalla, bör man dock taga i öfvervägande, huruvida icke statsmakterna böra genom en särskild lagstiftning och på rimliga villkor återbörda åt kronan ifrågakvarande stora presenter.

Utskottet har nu inskränkt sig till att endast hänvisa till den utredning, som pågår i denna fråga, och jag vill icke förtänka utskottet, att det stannat därvid. Jag skall emellertid be att i likhet med motionären få understryka, att det vore lyckligt, om denna utredning toge kraftigt itu med själfva saken, hvilket tydligen är motionärens mening, och har jag därutöfver ej något yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Ang. inställande af inköp för statens
räkning af skogar och
jordområden
af kronodonationsnatur.

Härefter företogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 66, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inställande af inköp för statens räkning utaf skogar och jordområden af kronodonationsnatur.

I en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling öfverlämnad motion, nr 234, hade herr Hasselquist hemställt, att Riksdagen ville besluta att fästa Kungl.

Maj:t uppmärksamhet på vissa i motionen omförmälda förhållanden med erinran, att alla inköp för statens räkning af sådana skogar och jordområden af kronodonationsnatur, till hvilka äganderätten kunde anses omtvistad eller å hvilka kronan eventuellt kunde komma att framställa anspråk, borde inställas.

*Ang. instäl-
lande af inköp
för statens
räkning af
skogar och
jordområden
af kronodona-
tionsnatur.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte för-
anleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade vid utlåtandet afgifvits af herrar *Persson i Tällberg, Jansson i Krakerud, Kronlund och Linders*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten af att inköp för statens räkning icke skedde af sådana kronodonationsjordar, å hvilka kronan kunde hafva skälig anledning att framställa anspråk.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr Hasselquist: Herr talman, mina herrar! Äfven beträffande denna motion har utskottet kommit till ett afslagsyrkande på grund af hänvisning till föreliggande utredning. Utskottet har dock i själfva verket erkänt riktigheten af hvad jag här påyrkat, då nämligen utskottet »håller före att i anledning af samma utredning» — hvilken jag omnämnt såsom pågående — »och då uppmärksamheten blifvit behörigen fäst å hithörande förhållanden Kungl. Maj:t utan någon särskild framställning från Riksdagens sida med all visshet kommer att tillse, att inköp af sådan mark, hvarå kronan kan hafva skälig anledning att framställa anspråk, icke kommer att ske». Det farligaste är att en sådan förhoppning har ganska svag grund. Som bekant skötas dessa inköp af domänstyrelsen, som emellertid icke har hand om de för bedömandet af kronans äganderätt till dessa donationsområden nödiga handlingarna. Många af de viktigaste hithörande omständigheter äro därför obekanta för domänstyrelsen. Det kan mycket väl hända, att domänstyrelsen kan komma att inköpa ett bruksområde, hvilket vid en hänvändelse till kammarkollegium kan visas vara kronoegendom eller åtminstone ett med afseende å äganderätten omtvistadt donationsområde. Sådant har hänt och kommer säkerligen också att framdeles hända.

Utskottet har använt en svag och alldeles ohållbar motive-
ring för sitt afslagsyrkande. Sålunda säger sig utskottet ha funnit, att de af mig anförda inköpen skett, innan den omförmälda utredningen blifvit påbörjad. Skulle emellertid detta förhållande förringa behovet af den påyrkade åtgärden? Nej, visst icke; sådana inköp ha skett både före, likaväl som de kunna komma

Ang. inställande af inköp för statsräkning af skogar och jordområden af kronodonationsnatur. att ske efter nämnda utredning, och det är just därför som en påminnelse behöfves.

(Forts.) Angående statsinköpet af Klotverkens rekognitionsskogshemman, hvilket inköp flyktigt omnämnes i motionen, kan jag meddela, att dessa hemman, som år 1899 af kronan betaltes med en och en half miljon kronor, åren 1841 och 1858 öfverlämnades af kronan för följande köpeskillingar. År 1841 öfverlämnades sålunda Malingsbo hemman, om 5,878 har och 134 ar, för 98 riksdaler 35 skillingar 8 runstycken; samma år Björsjö hemman, om 1 $\frac{4}{5}$ mantal, för 85 riksdaler 38 skillingar 5 runstycken; år 1858 öfverlämnades likaledes Nyfors hemman, om 3,582 har och 25 ar, för 141 riksdaler 29 skillingar; samma år Tallfors hemman, om $\frac{1}{8}$ mantal, för 6 riksdaler 1 skilling, samt Norrbärke hemman, om 1 $\frac{1}{16}$ mantal, för 51 riksdaler 8 skillingar 6 runstycken.

Kronan har sålunda här för något öfver 381 riksdaler öfverlämnat ett område på mellan 75,000 och 100,000 tunnland åt ett bruksbolag, och sedermera, då bolaget i omkring 50 år afverkat skog å området, återköpt detsamma för en och en half miljon kronor. Det är att märka, att bruksdriften, som skulle utgöra ett villkor för donationens åtnjutande, för länge sedan nedlagts.

Detta är blott ett exempel bland de många. Naturligtvis kunde kronan, då donationsvillkoret icke uppfyllts, ha haft anledning att framställa anspråk på äganderätten till dessa hemman, men då nu kronan betalat ut penningarna och bruksbolaget fått sitt, är det nu säkerligen för sent för kronan att göra några anspråk på ifrågavarande rekognitionsskogshemman. Det är sådana orättvisor, som jag med min motion afsett att förebygga.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen, som i något förenklad form upptager det yrkande, jag i min motion framställt.

Vidare anfördes ej.

Herr talmannen framställde propositioner å dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag därå och bifall till den af herr Persson i Tällberg m. fl. afgifna reservationen; och fattade kammararen beslut i enlighet med den sistnämnda propositionen.

§ 8.

Ang. tvååriga folkskoleseminarier. A föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utarbetande af plan till tvååriga folkskoleseminarier, afsedda för vidare utbildning af småskollärarynnor.

Till Andra kammarens första tillfälliga utskott hade för förbe- *Ang. tvååriga*
redande behandling blifvit hänvisad en af herr Meurling väckt *folkskolesemi-*
motion, nr 57, hvari hemställts, att Riksdagen måtte besluta skrif-
velse till Kungl. Maj:t med anhållan, det tacktes Kungl. Maj:t låta
utarbeta plan till tvååriga folkskoleseminarier, där från småskole-
seminarier utexaminerade lärarinnor, som minst två år med goda
vitsord tjänstgjort i småskola, mindre folkskola eller folkskola,
ägde att vinna inträda och efter godkänd afgångspröfning vinna
behörighet att innehafva ordinarie tjänst i den egentliga folk-
skolan.

narier.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till nå-
gon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Mot utskottets berörda hemställan hade herr *Meurling* afgifvit
reservation.

Efter uppläsning af utskottets hemställan yttrade

Herr Meurling: Jag kan för min del ej godkänna utskottets
utlåtande i denna fråga. Utskottet säger sig ha inhämtat, att af
mig i motionen lämnade sifferuppgifter äro för höga. Dessa äro
dock hämtade från en af E. Hammarlund utgifven folkskolekalen-
der och sammanställda med ledning af dess uppgifter samt äfven
med användning af andra tillgängliga källor, som icke borde vara
missvisande. Om utskottet inhämtat andra officiella siffror, som
äro säkrare, förefaller det mig, som om utskottet hade bort anföra
några af dessa uppgifter. Jag vågar dock påstå, att de folkskolor,
som till följd af lärarbrist sakna examinerade lärare, uppgå till
minst ett tusental. Jag skall här blott nämna ett exempel. Enligt
Gustafssons senast utgifna folkskolematrikel uppgå folkskolläraryr-
fattningarna inom Värmlands läns landsbygd till omkring 360, och
af dessa äro icke mindre än omkring 70 vakanta, d. v. s. icke
mindre än nära 20 procent. Därtill kommer, att enligt den berättelse
om rikets styrelse, som blifvit till oss utdelad denna riksdag,
det finnes 970 sjukvikarier, af hvilka säkerligen de flesta just till
följd af lärarbristen varit oexaminerade. Vi ha läst om anställda
prof med värnpliktiga och med konfirmander, och vid dessa prof
har okunnigheten hos de pröfvade befunnits öfverraskande stor.
Man har frågat efter orsaken därtill. Jag har då sett uppgifvas:
skolråden, genom deras försumlighet; skoldistrikten, genom deras
njugghet att icke skaffa heltidsläsning; lärarna, genom att använda
opraktiska undervisningsmetoder o. s. v. Men jag har icke sett
på ett enda ställe uppgifvas, hvad som dock äfven kan vara en
bidragande orsak härvidlag, nämligen uraktlåtenheten att anordna
utbildningsanstalter åt de hundratals unga män och kvinnor, som

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

vilja utbilda sig till folkskolans tjänst, men tillbakavisas från seminarierna af brist på utrymme, och i följd däraf måste tusentals folkskolor i vårt land sakna examinerade lärare.

Utskottet afstyrker nu motionen därför, att de i denna föreslagna seminarierna skulle åstadkomma en klyfning af lärarkåren, i det att mindervärdiga lärarinnor skulle där utbildas. Huru vet utskottet detta? Om inträdesfordringarna vid dessa seminarier på ett ungefär motsvarade andra klassens kurs vid de vanliga seminarierna och de, som intoges, hade bakom sig en praktisk utbildning och träning under minst tvåårigt skolarbete och därunder haft tillfälle att göra sig kända såsom lämpliga för lärarkallet, skulle de då efter en ny tvåårig kurs behöfva träda ut i folkskolans tjänst sämre rustade än de, som i ett sträck genomgått en fyraårig kurs och hvilkas lämplighet för lärarkallet endast pröfvats vid deras inträdesexamen till seminariet? Det skulle i stället kunna slå ut så, att man ifrån dessa föreslagna läroanstalter finge bättre och mera eftersökta lärarekrafter än från de andra seminarierna. Men för öfrigt, äfven om de ifrån dessa nu föreslagna läroanstalter utexaminerade eleverna icke skulle blifva med de andra fullt likvärdiga — blott de äro kompetenta att undervisa i folkskolan —, hvad skulle det göra? Likvärdigheten inom folkskollärarkåren blir ju i alla fall endast på papperet; i verkligheten kan det aldrig bli någon likvärdighet mellan medlemmarna i denna kår lika litet som inom andra kårer. Mellan de begåfvade och intelligenta å ena sidan och de medelmåttiga å andra sidan, mellan de af naturen för kallet danade å ena sidan och de, som vid utöfningen af detta kall sakna naturliga anlag, å andra sidan, mellan dem, som med lif och lust ägna sig åt skolarbetet, å ena sidan, och å andra sidan de likgiltiga, de, som äro mera intresserade för helt andra sysslor än skolans — mellan dessa olika kategorier af lärare kan det aldrig bli någon reell likvärdighet, man må inrätta seminarierna hur som helst.

Utskottet afstyrker motionen äfven därför, att de af motionären berörda spörsmålen äro föremål för öfvervägande inom folkundervisningskommittén och denna kommitté har utarbetat förslag till särskilda kortare seminariekurser för vissa grupper af inträdesökande, bland annat äfven för småskollärarinnor. Om nu med dessa kortare seminariekurser menas de treåriga kurser, hvilka folkundervisningskommittén lär ämna föreslå, fruktar jag, att en sådan kurs blir för lång och för dyr för att i nämnevärld mån komma att begagnas af lärarinnor, som redan kommit ut i tjänst, och om dessa kurser bli anordnade för vissa grupper af inträdesökande och således icke uteslutande för tjänstgörande småskollärarinnor, fruktar jag, att de, som kunna bli de för landsbygden åtminstone mest passande lärarinnorna, emedan de där äro uppfödda och redan vana vid skoltjänstgöringen därstädes, trängas

undan af elever från städernas åttaklassiga läroverk, hvilka natur- *Ang. tvååriga*
 ligtvis ha större teoretisk kunskap och därför bättre skulle kunna *folkskolesemi-*
 reda sig vid denna inträdespröfning än de andra, utan att dock *narier.*
 förutsättningar hos dessa torde finnas för att bli bättre lärarinnor, *(Forts.)*
 åtminstone icke bättre lämpade såsom lärarinnor i en aflägsen
 landsbygd.

Utskottet säger vidare, att utredning och förslag i sådant syfte, som af motionären angifvits, torde alltså vara att förvänta från kommittén. Ja, om vi nu endast visste, att det i en snar framtid blefve något af med detta, och vi torde nog i dag kunna få höra, att det ljusnat i detta afseende. Erfarenheten har emellertid förut lärt oss att ha måttliga förhoppningar i den delen.

År 1906 interPELLERADE herr Sjö dåvarande regeringen och frågade, om den ej ämnade göra något för att afhjälpa den redan då kännbara lärarbristen. Den dåvarande regeringen hann icke att besvara interpellationen men i skollitteraturen gafs det rådet: förbättra lärarnas ställning, så få ni sökande. Meningen var: öka lönerna, så få ni nog sökande. Det är ju dock klart, att om alla lydte det rådet, vore ju i alla fall lärarbristen lika stor. Men det vore en orättvisa, om skoldistrikt, som genom ogynnsamt läge, dåliga kommunikationer och en karg natur redan äro jämförelsevis vanlottade, därjämte skulle betungas med större utgifter till skollärelönerna än andra kommuner, som äro lyckligare lottade och mycket bättre kunna komma ut med större utgifter. De, som här för några veckor sedan talade så varmt för fattiga betungade skoldistrikt, kunna väl icke antagas vilja gifva ett sådant råd. Intet blef emellertid den gången vidgjordt för lärarebristens afhjälpande.

År 1908 höjdes återigen ett nödrop af motionärer i denna kammare. Motionen afslogs, därför att dåvarande seminariekommittén gaf förhoppning om, att inom årets slut skulle förslag vara ingifna till Kungl. Maj:t för nödens afhjälpande. Vi ha nu 1911, och tillräcklig hjälp är ännu icke gifven, men, som sagdt, vi torde i dag få höra, att utsikterna möjligen ljusnat. Då jag sagt detta, är det icke meningen att säga ett klandrande ord om seminariekommittén för denna sak, ty jag vet, att nya uppgifter ha blifvit lagda på den, hvilka hindrat saken.

Utskottet säger slutligen: »man har all anledning hoppas, att semiuariereformfrågan i sin helhet med det snaraste torde vara af folkundervisningskommittén slutbehandlad, då ju äfven de af motionären uttalade önskemålen, i den mån de äro värda att beaktas, komma att af Kungl. Maj:t pröfvas». Skall man då vänta till dess hela seminarieformfrågan hunnit genomgå alla instanser och blifvit slutligen afgjord, och under tiden icke ens provisoriska seminarier inrättas för lärarebristens afhjälpande, då äro förhoppningarna om en snar förbättring ganska små. Men vi torde äfven

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

därom få höra vidare i dag. Man ifrar för heltidsläsningens fullständiga genomförande och för mindre folkskolors förvandling till folkskolor, men hvad hjälper sådana förändringar på papperet, när nyinrättade folkskolor icke kunna förses med kompetenta lärare? Man vill skaffa skolorna lärare, som vid seminarierna skola få ännu större kunskaper, än de nu få. Man vill till och med, att de skola bli kunniga i främmande språk, men för folkundervisningens främjande blefve det helt visst mera gagneligt, om man nu, innan dessa förändringar verkställas, förskaffar de redan befintliga folkskolorna kompetenta lärare, åtminstone där de nu icke ens kunna meddela barnen folkskolans minimikurs. Så länge som dessa tusentals folkskolor icke fått åtminstone så pass kunniga lärare, kommer nog, om nya prof anställas med blifvande värnpliktige, en öfverraskande hög procent af dem fortfarande att visa en häpnadsväckande okunnighet.

Det är, mina herrar, icke om obekanta förhållanden jag tillåtit mig att här tala inför kammaren. I alla delar af riket har man allt mer och mer kännning af den nöd, som här är fråga om, och när nöd är å färde griper man efter hjälpmedel, äfven om dessa icke äro af den allra fullkomligaste art. Några grundlinjer äro i motionen angifna för sådana hjälpmedel, och detaljerna har ju Kungl. Maj:t tillfälle att utfylla efter omständigheterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Hagström: Motionären utgår från det kända faktum, att för närvarande stor brist råder på kompetenta lärare och lärarinnor vid folkskolorna. Om bristen icke är fullt så stor som motionärens-reservanten beräknar efter de uppgifter, som varit för honom tillgängliga, är den dock tillräckligt stor för att ingifva bekymmer. Motionären anvisar också en utväg, huru denna brist i viss mån skall kunna afhjälpas, nämligen genom inrättande af tvååriga seminarier för småskollärarinnor, där dessa skulle kunna erhålla en vidare utbildning för tjänstgöring inom folkskolan.

Utskottet delar motionärens uppfattning däruti, att något snarast möjligt bör göras för att afhjälpa den rådande bristen på lärarekrafter och likaledes, att det bör lämnas tillfälle för småskollärarinnor, som det önska, att genom en kortare kurs, än den vanliga vid ett seminarium, kunna utbildas till folkskollärarinnor. Under motionens behandling inom utskottet har emellertid utskottet inhämtat, att folkundervisningskommittén ägnat just båda dessa frågor en noggrann utredning och utarbetat plan och förslag till särskilda kortare seminariekurser för vissa grupper af inträdessökande, och bland dessa inträdessökande har också hänsyn blifvit tagen till småskollärarinnorna. Hvad sålunda motionären önskat, nämligen ett snart afhjälpande af den rådande lärarebristen

och vidare, att småskollärarinnor skola genom en kortare semina-
 riekurs kunna beredas tjänst inom folkskolan, det föreligger såle-
 des redan i förslag af folkundervisningskommittén, ehuru detta
 förslag ännu icke föreligger i tryck. Emellertid, den omständig-
 heten, att ett förslag redan föreligger, har varit en och den för-
 nämligaste anledningen till att utskottet icke ansett det nödigt att
 nu i saken hänvända sig till Kungl. Maj:t.

Men det gifves också en annan anledning till utskottets af-
 slagsyrkande, en anledning, som reservanten också nyss berörde,
 och det är, att motionären med den föreslagna tvååriga kursen
 synes afse en utbildning, som ej skulle bli fullt likvärdig med den,
 som nu kommer eleverna till del vid rikets öfriga seminarier, utan
 skulle komma att stå i viss mån efter densamma. Visserligen
 säger motionären, att det icke behöfde vara så, det är ingenting
 som hindrar, att icke dessa småskollärarinnor genom den tvååriga
 kursen skulle kunna uppnå samma resultat och komma till sam-
 ma mål, som man afser med den fyraåriga seminariekursen. Det
 framgår dock icke utaf hans motion, att han ens för dessa små-
 skollärarinnor fordrar någon inträdesexamen. Om man vill genom-
 läsa motionen, kan man icke finna detta på något enda ställe.
 Det är endast genom utskottsbehandlingen som vi ha hört af
 honom i utskottet, att han verkligen anser, att en inträdesexamen
 med dem bör hållas. Så som vi yeta, äro småskolseminariernas
 kurser mycket olika. Af 31 småskollärarinneseminarier, som funnos
 år 1910, var endast halfva antalet tvååriga, resten ett och ett half-
 eller till och med endast ettåriga. Hur det nu skulle vara
 möjligt att i allmänhet föra dessa småskollärarinnor under en två-
 årig kurs fram till samma mål, som man vill vinna med de fyra-
 åriga seminarierna, är kanske icke så godt att säga. Åtminstone
 förefaller det af motionen som om motionären ursprungligen icke
 afsett detta, ty han säger här i slutet af motionen: »de så utbildade
 lärarinnorna torde lättare kunna vinna för landsbygdens
 folkskolor, där de icke skulle undanträngas af högre meriterade
 medsökande». Ja, däri ligger just saken. Nu säger visserligen
 motionären, att vi lära aldrig kunna få någon jämnstrukenhet i
 alla fall äfven med den fyraåriga utbildningen, ty alltid är det en
 hel del elever, som ha högre begåfning, mera fallenhet för lärare-
 yrket än andra. Ja, detta beror på den naturliga begåfningen,
 men vi skola icke skapa inrättningar som just ta hänsyn till detta.
 inrättningar, som söka att utbilda en del till ett högre plan, till
 en klass nr 1, och andra inrättningar, som utexaminera lärarinnor
 på ett lägre plan. Folkbildningen och seminariebildningen ha i
 vårt land tillkämpat sig en jämförelsevis hög ställning, men detta
 har icke gått på en gång, utan det har fordrats mycket arbete
 härtill och dragit om lång tid. Är det då verkligen skäl att
 vi, nu såsom motionären föreslår, skulle taga ett steg till-

Ang. tvååriga
 folkskolesemi-
 narier.
 (Forts.)

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

baka, att vi skulle vara med om att skapa anstalter där lärarekrafter utbildades till en ståndpunkt, som fanns i seminarierna för kanske 30 à 40 år sedan? Jag kan icke finna sådant lämpligt och jag kan icke heller se, att man härmed skulle göra dessa lärarinnor någon tjänst. Möjligen skulle det väl bli så, att under den första tiden, medan det ännu vore godt om platser, dessa lärarinnor skulle lätt kunna få plats, särskildt på landsbygden. Men i den mån lärarebristen blefve afhjälpt och flera sökande anmälde sig till de ledigförklarade platserna, tror då motionären eller tro herrarna, att dessa lägre utbildade lärarinnor ens skulle kunna komma på förslag? Jag kan icke tänka mig annat än att de skulle komma i en mycket ogynnsam ställning gentemot sina bättre utrustade kamrater. Och hvad landsbygdens skolor beträffa, torde det vara så med den mycket svåra skolform, som där ofta förekommer, att dessa skolor äro minst lika mycket i behof af väl utbildade lärarekrafter som städernas folkskolor.

Hur man än ser saken, är hvad motionen i detta afseende ifrågasätter från utskottets ståndpunkt icke i något afseende tillrädligt.

Jag skall sålunda be, herr talman, att på grund af hvad jag yttrat få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Cervin* och *Hagberg* instämde häruti.

Herr Engström: Herr talman, mina herrar! Af det föreliggande utskottsbetänkandet framgår, att utskottet är fullt ense med motionären däri, att det för närvarande förefinnes en betänkelig brist på tillräckligt antal lärarekrafter för de befintliga läraretjänsterna, särskildt vid landsbygdens folkskolor. Det heter nämligen i slutet på sid. 2 i nämnda betänkande:

»Att en dylik lärarebrist verkligen förefinnes och i många orter gjort sig synnerligen kännbar, är ett allmänt känt faktum, och äfven om de sifferuppgifter motionären i detta afseende lämnat, enligt hvad utskottet inhämtat, äro för höga, har dock denna brist särskildt under åren 1907—1909 ökats på ett sätt, som synes påkalla en alldeles särskild uppmärksamhet».

Vidare ber jag att få konstatera, att enighet mellan utskottet och motionären förefinnes jämväl däri, att det torde vara nödvändigt att åtgärder snarast möjligt vidtagas för att öka tillgången på lärarekrafter för folkskolan, och slutligen ger utskottet sitt fulla erkännande åt en af motionären föreslagen åtgärd för vinnande af rättelse i det ifrågavarande missförhållandet, hvarigenom småskollärarinnor skulle bli i tillfälle att på kortare tid än genom en fyraårig seminariekurs vinna utbildning till folkskollärarinnor. Men trots denna öfverensstämmelse mellan utskottet och motionären i väsentliga delar, har dock utskottet icke ansett sig kunna förorda någon

Riksdagens hänvändelse till Kungl. Maj:t i berörda ärende. Och det synes som om utskottet icke har ansett sig kunna göra detta af hufvudsakligen två skäl. Det första skälet är, att de af motionären berörda spörsmålen äro föremål för öfvervägande inom folkundervisningskommittén och denna kommitté, som jag för korthetens skull vill kalla seminariekommittén, har, säger utskottet »dels verkställt en grundlig och omfattande utredning rörande lärarebristens omfattning och behovet af lärarekrafter, dels också utarbetat förslag till särskilda kortare seminariekurser för vissa grupper af inträdessökande, bland annat äfven för småskollärarinnor.» Utskottet sätter sålunda hela sin förhoppning till seminariekommittén, hvars utredning och förslag i ärendet enligt utskottets uppgift snart vore att förvänta. Det har redan i dag af motionären erinrats om, att den fråga, som nu är före, förut, nämligen år 1906, tog kammarens uppmärksamhet i anspråk. Ja, det var det året, som man enligt somligas mening icke bör tala om. Då framställde en aktad ledamot af denna kammare till dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet följande spörsmål: Ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder, som leda därhän, att man snarast möjligt inom landet till ledigförklarade folkskollärareplatser kan få kompetenta sökande och i så fall, hur snart får man vänta att för folkskolornas uppehållande hafva tillräckligt med skollärare? Ja, på den frågan fick interpellanten icke något svar, och jag har icke förut kännat anledningen till att intet svar kom. Men motionären upplyser nu om, att spörsmålet kom så sent fram, att statsrådet icke fick tillfälle att besvara det. Det kom emellertid fram den 9 maj och Riksdagen åtskildes den 29. Det hade väl ändock kunnat blifva tillfälle att få ett ord sagdt i denna för folkskolan så viktiga fråga.

Nu hoppades man emellertid efter detta, att när den dåvarande ecklesiastikministern afgick ur regeringen och på sommaren ingick som ordförande i seminariekommittén, han skulle låta sig angeläget vara att i handling visa, att han ville göra någonting för att få bort detta missförhållande, som nu har talats om här. Men det dröjde och har dröjt ända tills nu. Man har icke vetat någonting och icke fått något svar. Under tiden har Kungl. Maj:t gjort, hvad Kungl. Maj:t har kunnat för att få bort denna lärarebrist utan att dock föregripa kommittén i dess arbete. Skoldistriktet ha också gjort, hvad de kunnat, för att få kompetenta lärare till folkskoletjänsterna. Jag skall nämna för herrarna, att inom flera distrikt och fattiga distrikt, där för öfrigt skatterna äro dryga, där har man ändå af intresse för saken anslagit både 1- och 200 kronor utöfver den i lag föreskrifna lönen för att kunna få kompetenta lärare såsom sökande till tjänsterna. Men kommittén har, som jag säger, tegat, och jag tror ändå, att med god vilja skulle denna seminariekommitté kunna ur det öfriga arbetet utbryta just denna fråga för att kunna föreslå något botemedel. Jag tror, att

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

Ang. tvååriga folkskoleseminarier.
(Forts.)
Nu har emellertid i utskottsbetänkandet nämnts, att vi snart ha att vänta betänkande och förslag ifrån kommittén. Men, mina herrar, om nu verkligen detta betänkande och förslag komme t. ex. i sommar, då skola myndigheterna höras, och de få väl ändå ha någon tid på sig, och sedan skall Kungl. Maj:t taga befattning med ärendet och framkomma med förslag i Riksdagen, och då är väl icke alldeles säkert, att Riksdagen antar kommitténs förslag. Det är ju alls ingen säkerhet härför och ändå är förhållandet sådant, att det verkligen är fara för vår folkskola i dröjsmål. Jag kan icke se annat än, att ett bifall till motionen skulle vara för Kungl. Maj:t en kärkommen anledning att söka skynda på så, att detta ärende kan vinna någon lösning.

Emellertid säger utskottet — och detta skall väl vara det andra skälet emot bifall till motionen — att om man skulle biträda motionären i hans förslag, skulle en klyfning af lärarekåren inträda, nämligen i en grupp som fått en bättre utbildning, och i en som fått en mindre grundlig sådan, och detta anser utskottet olämpligt, ty barnen på landet behöfva undervisas utaf grundligt utbildade lärare lika väl som barnen i städerna. Utskottet har naturligtvis alldeles rätt häruti. Men då kan jag icke förstå, hur utskottet skall kunna reda sig. Utskottet har ju förut sagt, att seminarie-kommittén icke allenast har gjort en utredning rörande lärarebristens omfattning och behovet af lärarekrafterna, utan också utarbetat förslag till särskilda kortare seminariekurser för vissa grupper af inträdessökande bland annat för småskollärarinnor. Inträffar då icke genom detta just en klyfning af lärarekåren? Jag kan icke förstå annat. Det blir ändå en grupp af lärarekåren, som icke får den utbildning som de andra, hvilka få den fulla utbildningen, ty det står ju, att det är fråga om kortare seminariekurser för dessa inträdessökande.

För öfrigt har utskottet alldeles förbisett ett annat förhållande. Det är nämligen så, att i våra skoldistrikt en klyfning af folkskol-lärarekåren redan har inträdt. Man har icke kunnat vara nöjd med att ha vakanta platser och årligen få annonsera efter vikarier på dessa, utan man har hos Kungl. Maj:t sökt dispens för en hel del småskollärarinnor att få söka och inneha ordinarie folkskol-läraretjänst. och detta har ofta, ja mycket ofta, af Kungl. Maj:t blifvit beviljadt. Dessa lärarinnor ha då sökt och erhållit folkskollärarinnetjänst och därigenom har ju redan en klyfning inträdt. Om sålunda en klyfning redan har inträdt och kommer att inträda genom seminariekommitténs förslag, hvarför icke då lika väl genom motionärens förslag? Jag kan sålunda icke anse detta sista skäl vara något verkligt skäl.

På grund af hvad jag anfört tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Berg i Stockholm: Herr talmannen torde känna, att jag icke gärna håller tal, och allra minst har jag någon önskan att hålla tal vid denna tid på dygnet. Men då den siste ärade talaren visat folkundervisningskommittén, hvars ordförande jag är, en så stor uppmärksamhet, att han ägnat oss, om jag icke misstager mig, själfva sitt jungfrutal, skulle det kanske vara litet ohöfligt att icke svara några ord.

*Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)*

Innan jag går öfver till det angrepp, som han riktade mot kommittén, ber jag att få i största korthet uttala mig om prostens Meurlings motion. Såsom i det föreliggande betänkandet antydes, har folkundervisningskommittén verkställt en utredning om lärarebristen, hvilken berört icke blott dennas omfång utan också dess orsaker och dess botemedel. Utskottet, alltså äfven motionären, har varit i tillfälle att taga noggrann kännedom om denna utredning, och det är med synnerlig fägnad jag i utlåtandet ser, att utskottet fått det intrycket, att den är både grundlig och omfattande. Hvad botemedlen angår, har kommittén anvisat tre sådana: för det första parallellklasser för studenter, manliga och kvinnliga, för det andra dubbelseminarier, för det tredje särskilda kurser för småskollärarinnor likasom äfven för flickskoleelever. Två af dessa tre botemedel ha redan blifvit upptagna af Kungl. Maj:t och godkända af Riksdagen. Vi ha nu studentkurser i Stockholm och i Vexjö, och det är redan af Riksdagen beslutadt, att vi skola ha dubbelseminarier i Göteborg och Falun. Kommitténs tredje förslag, det om anordnande af kurser för småskollärarinnor (liksom äfven för flickskoleelever), har däremot icke kunnat komma till utförande, och det af den orsaken att därtill fordras icke allenast penningar utan därjämte nya organisationsplaner och nya undervisningsplaner. Men som utskottets ledamöter varit i tillfälle erfara och, om jag ej misstager mig, med sina egna ögon se, äro sådana planer utarbetade af kommittén; de ligga färdiga att snart ingifvas till Kungl. Maj:t. Jag har här i min hand ett korrektur af förslaget om dessa kortare seminariekurser för småskollärarinnor, och om jag icke bedrar mig, har motionären varit i tillfälle att se detsamma. Jag är naturligtvis icke berättigad att utförligare redogöra för detta förslag, som naturligtvis skall ingifvas till Kungl. Maj:t, innan det får komma till offentligheten. Så mycket anser jag mig dock, utan att träda gränslagenheten för när, kunna säga, att kommitténs allmänna tankegång fullständigt sammanfaller med hvad utskottet uttalat å sid. 4 i betänkandet. Den skiljer sig således alldeles bestämdt från den uppfattning, som motionären i dag liksom äfven förut i sin motion gifvit uttryck åt. Han vill alldeles påtagligen ha en lärarekår med bättre utbildning för städerna, de större samhällena, och en annan lärarekår med svagare utbildning för landsbygden. Han bestyrkte denna uppfattning, som man får redan vid läsningen af motionen, då han för en stund sedan sade, att uppgiften för den nya lärarekåren

Ang. tvååriga folkskoleseminarier.
(Forts.) med svagare utbildning skulle vara att bibringa folkskolebarn å landsbygden mininikurserna. Kommittén har — det tror jag mig kunna säga beträffande alla dess ledamöter — icke ett ögonblick kunnat hysa en sådan tanke. Den har tvärtom varit öfvertygad om, att eftersom landsbygdens skolor icke ha möjlighet till någon sorts arbetsfördelning mellan medlemmarna af lärarekåren, så att den ene kan få ägna sig mera åt en grupp af ämnen och den andre åt en annan grupp, och eftersom lärare och lärarinnor på landsbygden gifvetvis i allmänhet ha ringare tillgång på alla yttre hjälpmedel för undervisningen samt ringare tillfälle till fortbildning än som står de i större samhällen bosatta till buds, så vore det egentligen det önskvärdaste, att de allra styfvaste, om jag får begagna det uttrycket, lärarne och lärarinnorna kunde komma just till de skolor, där arbetet är svårast, d. v. s. till skolorna på landsbygden.

Skulle, det jag icke kan förmoda, denna kammare blifva så entusiastmerad af tanken på två slags lärarekårer, en bättre kvalificerad för städerna och en ringare kvalificerad för landsbygden, så att den vill ha en riksdagsskrivelse härom till Kungl. Maj:t, och om en sådan kommer till stånd, då förmodar jag, att nämnda riksdagsskrivelse blir af Kungl. Maj:t remitterad till folkundervisningskommittén, hvilket naturligtvis icke kunde resultera i något annat än ett ytterligare fördröjande af kommitténs betänkande om seminarierna. Detta är ju alldeles påtagligt.

Om jag nu härifrån går öfver till de anmärkningar, som rikstats mot folkundervisningskommittén, så tillåter jag mig vördsamast hemställa, huruvida det verkligen kan vara korrekt och lojalt att arrangera någon batalj därom, innan kommitténs förslag blifvit offentliggjordt, så att de, som skola åhöra debatten, få någon aning om hvad frågan gäller. Det förefaller mig, som om man borde uppskjuta med den saken, till dess vårt betänkande föreligger. För min del tror jag mig kunna utlofva, att för alla dem, som äro intresserade för vår lärarebildning, det då skall bli mycket att studera och mycket att pröfva. Må då herrarne komma och kritisera; vi i kommittén få försvara våra åsikter så godt vi förmå. Men intill dess borde man väl kunna lägga band på sig och stilla sitt blodiga svärd.

Af hvad som blifvit sagdt särskildt af den siste talaren, är det tydligt, hvad för öfrigt var känt förut, att man på vissa håll ser folkundervisningskommittén med mycket oblida ögon och låtsar sig värdera dess arbetsförmåga synnerligen lågt. Vi få trösta oss med, att Kungl. Maj:t tyckes uppskatta vår arbetsförmåga så mycket högre. Detta framgår redan däraf, att Kungl. Maj:t lagt på kommittén det ena stora och svåra uppdraget efter det andra. Först fingo vi frågan om seminariernas ombildning. Sedan kom omarbetandet af folkskolans och småskolans hela undervisningsplan.

Därtill har lagts organisations- och läroplanerna för alla sorters fortsättningsskolor och den därmed sammanhängande frågan om yrkesundervisningen. Vidare ha vi fått att behandla folkskoleinspektionen, o. s. v., o. s. v. Slutet har blifvit, att kommitténs uppdrag fått den omfattning, att det efter min mening skulle utgjort en alldeles lagom börda för fyra kommittéer, och sannerligen de hade haft latmangöra ändå. När man vidare besinnar, att de angelägenheter, som kommittén fått, den ena efter den andra, på sin lott att utreda, aldrig förut varit föremål för utredning af någon af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté, och att det sålunda är till mycket stor del obearbetade områden, vi haft att röra oss på, och när man därtill lägger, att de olika uppdrag, vi på skilda tider erhållit, till stor del kommit så att säga på tvären för hvarandra och föranledt stora utvidgningar och omarbetningar af hvad redan blifvit gjort, så förefaller det mig verkligen, som om de angrepp, hvilka alltsom oftast framkommit, vittnade om bra nog stor brist på billighetskänsla.

Nu sade den siste ärade talaren, att han icke vetat något om allt detta, om alla de uppdrag, som kommittén hade fått, och han tycktes ända till sista stund hafva hyst den uppfattningen, att kommittén endast haft i uppdrag att föreslå en ombildning af folkskoleseminarierna, hvarför han envisades att under hela sitt anförande kalla kommittén för »seminariekommittén», ehuru det namnet nu är alldeles för trångt, eftersom dess uppgift blifvit mångfaldigt större och den därför rätteligen heter »folkundervisningskommittén». Med anledning häraf vill jag påpeka, att en dylik obekantskap med kommitténs arbete icke är fullt ursäktlig hos den, som vill anfälla kommittén, då nämligen hvart enda år till chefen för ecklesiastikdepartementet afgifvits en officiell berättelse om kommitténs arbete under året. Berättelserna ha offentliggjorts i Svensk Läraretidning, som jag ger ut och som icke borde vara för dem, hvilka här framträdit såsom anmärkare, obekant. De ha där kunnat för hvart år läsa sig till, hvad kommittén haft för arbete och hur dess arbete fortskridit.

Af hvad jag nu sagt, torde ha framgått, att frågan om lärarebristen, huru stor och viktig den än är, endast varit en detalj i den mängd af stora spörsmål, som kommittén haft att utreda, och hade vi haft bara den frågan, skulle den varit från kommitténs sida expedierad för länge sedan.

Nämnda frågas läge är efter min uppfattning detta. Tillgången på lärare har under de senare åren icke motsvarat behovet. Tillgången har emellertid i afsevärd grad ökats, och detta just till stor del på grund af de åtgärder, som från kommittén anvisats. Men denna tillgång måste än ytterligare ökas, för att behovet skall bli fylldt, och förslag till åtgärder i sådan riktning

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

Ang. tvååriga folkskoleseminarier.
(Forts.) föreligga utarbetade och äro snart färdiga att öfverlämnas till Kungl. Maj:t.

Dock, det vill jag påpeka, det gäller här att icke besinningslöst rusa iväg och skapa ett öfverflöd på lärarekrafter på folkskol-lärarebanan, så att det snart blir på denna som på småskollärarynnebanan, där det redan börjat visa sig ett ganska bekymmersamt öfverflöd på lärarekrafter. Det duger lika litet på skolans område som på andra att skapa ett proletariat, ty sådant har inga goda följder med sig. Ett arbetslöst lärareproletariat har funnits under vissa perioder förr, och vi ha ingen anledning att önska det tillbaka.

Till sist skall jag beträffande lärarebristen be att få påpeka en annan sak, som är mycket viktig. Man får icke af de önskade statsåtgärderna för en rikligare produktion af lärare vänta sig det som är omöjligt. Det är naturligtvis så, att lärare och lärarinnor ha samma sträfvanden som andra människor. De vilja gärna ha det något så när drägligt ställt för sig, och man kan icke begära, att de skola söka hvilka ogynnsamma platser som helst.

Jag skall be att få tydliggöra min mening med ett par exempel.

Låt oss antaga, att det någonstädes finnes en församling, som har tre folkskolor, en mindre folkskola och tre småskolor. Af folkskolorna äro två af den s. k. C-typen, och de ha alltså halftidsläsning. En är af typen E, således med heltidsläsning; men antalet barn, som läraren där har att samtidigt undervisa i fyra skilda klasser på samma gång, uppgår till 58. Så att nog vet den läraren af att han lever. Den mindre folkskolan har en lärarinna, som endast äger småskolekompetens, men hon måste dock sköta både småskolan och folkskolan samtidigt, således 6 årsklasser. Af de tre småskolorna äro en fast, men med halftidsläsning, och de två öfriga äro flyttande småskolor. — Skoldistriktets namn är *Lur*.

Jag skall ta ett exempel till. Det är en församling, som har 11 skolor. Två äro folkskolor af den s. k. C-typen, alltså med halftidsläsning, och i den ena har läraren icke mindre än 98 barn att undervisa. Till de båda C-skolorna höra två småskolor, den ena visserligen fast men likaledes med halftidsläsning, den andra flyttande på två stationer, alltså äfven den med halftidsläsning. Dessutom har församlingen ännu två folkskolor, men de äro af den s. k. F-typen, d. v. s. omfattande för samma lärare både folk- och småskola, och meddelande undervisning åt småskolebarn på en tid och åt folkskolebarn på en annan. Härtill komma fem s. k. mindre folkskolor, hvar och en omfattande både folk- och småskola och anförtrödda åt en enda lärarekraft med endast småskollärarekompetens. Nu frågar jag: Kan det verkligen vara underligt, om i den församlingen läraretjänsterna vid de båda F-skolorna äro vakanta, och om den ena af dessa båda tjänster varit vakant redan

1904? Kan man begära, att lärareutgången någonsin skall bli till den grad ymnig och öfverflödande, att tjänster af dylik art kunna locka duktigt folk? — Det skoldistriktet heter *Kristdala*. *Ang. tvååriga folkskoleseminarier.*
(Forts.)

Jag ber herrarna tänka på, huru många af de skolor, där lärarebrist råder, som äro s. k. flyttande. Detta att vara bofast är ju ett högre steg i civilisation än att vara nomadiserande. Men herrarna vilja döma en viktig samhällsklass i vårt land, lärare och lärarinnor, att ännu på 1900-talet föra nomadlif. Jag tror inte, att det någonsin, äfven om vi upprätta aldrig så många seminarier, skall lyckas att till tjänster af dylik art få tillräckligt med sökande.

Nu vill jag slutligen säga, att jag icke hade framdragit dessa förhållanden, om icke herrar anmärkare varit så aggressiva i sina angrepp, som de varit. Jag har absolut icke gjort det för att klandra de församlingar som ha det så ställdt, som jag nu nämnt. Jag vet mycket väl, att folkskoleutgifterna äro mycket svåra att bära för en stor del församlingar. Jag vill ock för min del lifligt tro och hoppas om de båda herrar, som talat mot folkskoleundervisningskommittén, att de för någon tid sedan, då vi behandlade grefve Hamiltons motion om lättande af kommunernas utgifter för folkskoleundervisningsväsendet, *gjorde allt hvad de kunde för att få igenom denna motion*; jag antager och hoppas, som sagdt, att de gjorde det.

Att man hyser bekymmer i sådana distrikt, där man har det ställdt på det sätt jag antydtt, undrar jag visst icke på. Men nog tycker jag, att det är väl mycket begärdt, att folkskoleundervisningskommittén skall råda bot på dylika missförhållanden. Det vore att begära, att kommittén skall kunna *trolla*, och trolla det kan icke kommittén.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Det är ju inte så särdeles angenämt att komma in i denna debatt och detta på grund af den omständigheten, att den fått en sådan där mera personlig prägel från motionärens och en annan talaresha sida, genom de angrepp, som af dem gjorts mot folkundervisningskommittén, angrepp, som jag emellertid anser vara till alla delar tillbakavisade af kommitténs ordförande. Jag har emellertid för min del haft och har fortfarande vissa sympatier för något i motionen, och det är för den sakens skull jag begärt ordet. Men dessa sympatier omfatta dock icke motionärens uppfattning i den mening, att jag skulle vilja yrka bifall till motionen, och detta beror på två skäl.

Det ena är, att motionen enligt min uppfattning är — ursäktade om jag uttrycker mig så — litet dåligt formulerad, ty den föreslår, att det skall utarbetas »plan till tvååriga folkskoleseminarier, där från småskoleseminariet utexaminerade lärarinnor, som minst två år med goda vitsord tjänstgjort i småskola, mindre folkskola

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

eller folkskola, äga att vinna inträde och efter godkänd afgangspröfning vinna behörighet att innehafva ordinarie tjänst i den egentliga folkskolan.» Men samma kläm innehåller icke något yrkande om, att sedan denna utredning blifvit verkställd och planer utarbetats, något förslag i ärendet bör framkomma. Detta är en formell oegentlighet i motionen, som gör, att man måste ställa sig tveksam mot densamma. Och vidare just på grund af klämmens formulering innebär ju ett bifall till motionen gifvetvis ingenting annat än, att om Riksdagen afläte en skrifvelse af detta innehåll till Kungl. Maj:t, så komme denna skrifvelse att skickas till folkundervisningskommittén, som nu har sitt arbete färdigt i hufvudsak och som sålunda blefve ytterligare försinkad i sitt uppdrag. Detta är det första skälet, hvarför jag icke kan yrka bifall till motionen.

Det andra skälet till att jag icke kan tänka mig ett sådant bifallsyrkande från min sida är, att motionären tänkt sig ett definitivt ordnande af lärareutbildningen med tvååriga folkskoleseminarier och med småskoleseminarier som underlag. Det är enligt min uppfattning att till alla delar och i alla afseenden föregripa den stora omorganisation och utredning, som nu pågår. Det kan ju icke under några omständigheter vara ett lämpligt ögonblick att fastslå något sådant, förrän vi få se det förslag och den organisationsplan, som nu föreligger färdig. Å andra sidan vill jag för min del säga, att om motionären framställt ett yrkande att man, för att afhjälpa den *tillfälliga* lärarebrist som nu förefinnes, borde vidtaga vissa åtgärder, så skulle jag med min röst bidragit till att understödja detsamma. Jag har nämligen tänkt mig, att man redan nu och oberoende af det arbete, som kommittén utfört, borde kunna vidtaga åtgärder för att afhjälpa denna brist äfven på ett tredje sätt utöfver de två, som doktor Berg omnämner. Riksdagen har ju, såsom förut påpekats, redan börjat med studentklasser. På det sättet få vi redan 1912 vid två seminarier dubbla antalet folkskol-lärare utexaminerade, och dessutom ha vi ju två beslutade dubbelseminarier. Men jag har den bestämda uppfattningen, att dessa åtgärder icke förslå på långa vägar. Här råder faktiskt en brist på lärare för flere hundra tjänster, och för att så att säga af-arbeta denna balans af lärarbrist eller fylla denna brist skulle enligt min uppfattning kunna tillgripas en tredje utväg, på hvilken man omedelbart skulle kunna nå önskad resultat. Jag har mig bekant, att vid Kalmar folkskollärarynnesseminarium utan svårighet skulle kunna mottagas en parallellklass, och detsamma skulle antagligen också kunna ske vid något annat seminarium. En sådan parallellklass skulle enligt min uppfattning utan all risk kunna ordnas så, att man beredde småskollärarinnor tillfälle att söka in i en sådan klass. Jag förmodar, att Riksdagen blir i tillfälle att till nästa år få ett sådant förslag under ompröfning. Ännu bättre hade det emellertid varit, om motionären hade ställt sitt yrkande

så att Riksdagen redan i år kunnat besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en anordning af detta tillfälliga slag. Då hade budskapet därom gått ut nu; vi hade nästa år haft en proposition i ämnet, och då hade redan i juni månad 1912 en inträdespröfning kunnat anordnas vid de seminarier där sådana klasser skulle inrättas. Om en sådan plan blefve känd, komme alldeles säkert en elit bland småskolläraryrket att arbeta för att göra sig kompetent, då de ju visste, att för att komma in i dessa klasser de icke skulle ha att upptaga konkurrensen med elever från de 8-klassiga flickläroverken. Jag får bekänna, att här liksom på andra områden jag håller på, att det är den reella kompetensen som är afgörande, och jag fäster mig här i folkskolan icke vid den formella. Min uppfattning är således, att en elit, som komme in till begränsad omfattning och hade en tvåårig utbildning, skulle bli bättre skickad för lärarekallet än dessa studentpojk, som komma in i seminarierna och genomgå en ettårig utbildning.

Den hemställan, som jag sålunda skulle önskat, men som jag icke här vill framställa något yrkande om, skulle sålunda gå ut därpå, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida icke, till afhjälpan af den tillfälliga bristen på folkskollärare, vid något eller några af rikets folkskolläraryrkesseminarier lämpligen kunde anordnas en tvåårig kurs, hvari från småskoleseminarier utexaminerade lärarinnor, som minst två år med goda vitsord tjänstgjort i småskola, mindre folkskola eller folkskola, efter pröfning äga vinna inträde för att efter godkänd afgångsexamen erhålla behörighet att innehafva ordinarie tjänst i den egentliga folkskolan, samt att Kungl. Maj:t därefter ville för Riksdagen skyndsammast möjligt framlägga de förslag, hvartill utredningen kan föranleda. Om ett sådant yrkande hade varit framställt från motionärens sida eller kommit från utskottet, hade jag för min del på det allra lifligaste förordat detsamma. Nu anser jag det alldeles lönlöst af en enskild ledamot af kammaren att framställa ett sådant yrkande. Men min bestämda öfvertygelse är, att det skulle vara nyttigt om man försökte en sådan åtgärd, nyttigt ur den synpunkten, att man då finge på två år fram en grupp af kompetenta lärarinnor, som kunde skickas ut och taga platser i folkskolan, och nyttigt äfven ur den synpunkten, att detta vore en anordning af rent tillfällig karaktär, som icke föregrepe den definitiva organisationen, men som på samma gång vore ett experiment, som skulle förbereda hvad seminariekommittén efter dess ordförandes uppgift kommer att föreslå. Ur alla dessa synpunkter skulle jag för min del varit med om att förorda en sådan anordning. Jag vet bestämdt, att vid Kalmar seminarium skulle för ett mycket ringa belopp, troligtvis icke mer än 3 à 4,000 kronor, plats kunna beredas, och efter all sannolikhet skulle detsamma utan större

Ang. tvååriga
folkskoleseminarier.
(Forts.)

Ang. tvååriga folkskoleseminarier.
(Forts.)

svårigheter kunna ske äfven vid något annat folkskollärarinneseminarium, hvars lokalteter jag emellertid icke känner så väl till, att jag vågar med bestämdhet uttala mig därom.

Jag kan sålunda, herr talman, icke vara med om motionen, på de skäl som jag nu framlagt, men skulle för min del gärna ha sett, att motionären eller utskottet gått den väg, som jag tillåtit mig förorda, och jag är öfvertygad, att detta hade varit nyttigt både för att afhjälpa lärarebristen och såsom att experiment för att se, om icke mina förmodanden, att detta skulle komma att slå synnerligen väl ut, skulle bli till alla delar uppfyllda.

Herr Meurling: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få rätta en misstydning, som folkundervisningskommitténs ordförande gjorde af mina ord, då jag talade om minimikursen. Att meningen icke kunde vara, att utbildningen för folkskolelärarne skulle gå ut på att blott göra dem kompetenta att meddela minimikursen, det torde nog de allra flesta ha insett. Men då det faktiskt finnes folkskolor upp till tusental, där lärarna ännu icke kunna meddela folkskolans minimikurs, så menar jag, att det är angelägnare för dem, som vilja främja folkundervisningen, att bota det felet än att skjuta upp seminarieundervisningen för folkskolelärarna på ett ännu högre plan än det, hvarpå den nu befinner sig. Jag menar, att det ena skall man göra och det andra icke låta, men det förra är angelägnare.

Om det vidare i de föreslagna seminarierna skulle bli någon åtskillnad med afseende på hvad utskottet kallar likvärdigheten, så kan denna icke bli så betydande, att den kan spela någon egentlig roll. Det kan finnas bland dessa, som kanske på papperet räknas mindervärdiga, sådana, som i själfva verket kunna bli mera eftersökta än de andra, och det är i alla händelser alltid bättre att ha något än intet.

Vidare ber jag också att få gifva folkundervisningskommitténs ordförande den upplysningen angående det skoldistrikt, som han ville omnämna, och en där befintlig skolrote, att dess skola, som en gång varit sådan, som det uppgafs, har blifvit delad i två folkskolor. Den har också två småskolor. Alla ha heltidsläsning och ingen af dessa har behöft sakna examinerade lärare. Jag hoppas, att denna upplysning får åtfölja de uppgifter som gäfvos af den ärade talaren.

Herr Engström: Herr talman! Den ärade talaren på stockholmsbanken tillkännagaf nyss, att jag skulle med mitt yttrande ha uttalat, att jag icke hade vetat om alla de uppdrag, som efter det första uppdragets meddelande så småningom blifvit lagda på seminariekommittén — jag envisas nämligen att använda det ordet för korthetens skull, såsom jag nämnde i mitt förra anförande.

Något sådant har jag aldrig sagt, det är en fullkomlig missuppfattning af mitt yttrande. Jag har sagt, att jag icke kände anledningen, hvarför herr Sjös interpellation 1906 icke blef af dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet besvarad. Jag känner väl till de olika uppdrag, som seminariekommittén fått. Därför har jag alls icke gjort någon anmärkning mot seminariekommitténs arbete i stort sedt, utan endast riktat min anmärkning därpå, att icke kommittén, när det dock gäller en så viktig fråga som lärarebristen, har utbrutit — jag använde just uttrycket *utbrutit* — denna fråga och sökt framkomma med ett förslag, som skulle råda bot på lärarebristen. Detta är hvad jag yttrat. Och om nu denna fråga endast var en sådan detaljfråga, som snart skulle kunna vara expedierad, enligt hvad den ärade talaren på stockholmsbänken nyss sade, så kan jag icke förstå annat, än att det skulle varit bra godt, om så skett; och vi ha verkligen, både jag och många med mig, hoppats på något dylikt.

Vidare har den ärade talaren också kommit något in på skolförhållandena inom det skoldistrikt, där jag är skolrådsordförande. Jag skall då be att få nämna för den ärade talaren, att på de omkring fyra år, som jag varit där, ha vi icke gjort så litet. Vi ha inrättat en fast småskola, vi ha ändrat en på två stationer flyttande folkskola till en fast folkskola — visserligen af F-typen — och en mindre folkskola, och vidare ha vi beslutat just för denna folkskola ett nytt modernt skolhus. Detta skolhus är nu under uppförande, och jag vågar säga, att det blir ett alldeles ypperligt folkskolehus, på hvilket man icke skall kunna göra många anmärkningar. Vidare vill jag nämna, att vi ha under denna korta tid äfven antagit en ny lärarekraft inom distriktet. Jag hemställer, mina herrar, om detta kan anses vara så litet gjordt och om vårt förhållande här förtjänar kritik, när man tillika betänker, att vi suttit med en skatt som det sista året och året förut gått till mellan 13 och 14 kronor pr bevillningskrona och som nu visst är sänkt till 12 kronor eller något sådant belopp, som jag icke alldeles bestämdt kan uppgifva, men som emellertid för några år sedan varit uppe i till och med 15 kronor pr bevillningskrona.

Att, när skolformerna icke äro de lämpligaste, man naturligtvis har svårt att få examinerade lärare, det vet jag mycket väl, och jag har icke talat endast för detta skoldistrikt, som jag tillhör, utan för saken i sin helhet, och jag har tänkt på många andra distrikt, där jag hört om svårigheter att få examinerade lärare.

Herr Johansson i Jönköping: Det är verkligen icke underligt, att den rådande bristen på lärarekrafter vid folkskolan väcker bekymmer och ger anledning till sådana motioner som den herr Meurling framburit, ty ifrågavarande lärarebrist är synnerligen tryckande och det höres klagomål öfver densamma från snart sagt

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

*Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)*

alla håll i laudet. Emellertid är det nog, såsom utskottet påpekat och såsom folkundervisningskommitténs ordförande för oss så fullständigt utvecklat, f. n. så, att det nästan göres allt hvad göras kan för att denna brist må bli afhjälpt. Därför delar jag utskottets mening att egentligen ingenting af Riksdagen kan ytterligare i saken åtgöras. Kungl. Maj:t föreslår ju snart sagdt för hvarje år upprättandet af nya seminarier eller utvidgning af de äldre genom parallellklasser och dylikt för att lärarebristen skall bli afhjälpt, och man kan ju knappast mer begära.

Emellertid kan det icke skada, att saken blir upptagen och diskuterad, man får ju hoppas, att en sådan diskussion som den här anförda har den verkan att ytterligare göra det klart för vederbörande, att här verkligen är fara å färde och att det fortfarande behöfves kraftiga åtgärder för att missförhållandena skola afhjälpas.

Jag ansluter mig alltså till utskottets utlåtande, af det skäl att Andra kammaren icke för närvarande kan väsentligt främja saken genom ett beslut i motionens riktning. Såsom redan påpekats, skulle ett sådant beslut tvärtom kunna vålla ett försenande af ärendet, ifall nämligen däraf skulle föranledas en ny remiss till folkundervisningskommittén.

I fråga om det särskilda förhållande, som jag tänkt påpeka, har jag delvis blifvit förekommen af herr Rydén. Jag ville nämligen framhålla, att det nog vore en ändamålsenlig utväg för afhjälpanDET af den rådande bristen på lärarekrafter för folkskolan, att man gäfve lämpliga småskollärarynnor tillfälle att genom en tvåårig kurs utbildas sig till folkskollärarynnor.

Folkundervisningskommitténs ordförande har meddelat, att kommitténs förslag är utarbetadt och snart kommer att föreläggas Kungl. Maj:t. Om den af mig nyss antydda anordningen icke af kommittén redan beaktats, så dristar jag hemställa till honom såväl som till kommitténs öfriga ledamöter, huruvida icke densamma borde tagas under allvarligt öfvervägande. Jag har personlig erfarenhet af att en sådan väg kan leda till det önskade målet. Inom det skoldistrikt jag tillhör ha tre småskollärarynnor under de senaste åren tagit folkskollärarynnexamen efter två års vistelse vid ett folkskollärarynneseminarium, där de gått igenom de två öfversta klasserna. Dessa lärarynnor ha icke tidigare genomgått högre flickskola och därigenom förskaffat sig bättre underbyggnad än deras kamrater i regel ha, utan de ha förut endast gått igenom vanlig folkskolekurs samt småskollärarynneseminarium, hvarefter de tjänstgjort ett par år som småskollärarynnor. De togos in i folkskollärarynneseminarierets tredje klass och aflade examen efter två år med mycket vackra betyg. Detta förhållande visar alltså, att en småskollärarynna kan taga en fullgod folkskollärarynnexamen efter en tvåårig seminariekurs. Jag tror icke, att det är nödvändigt att utsträcka en dylik kurs för små-

skollärarynna till tre år. Emellertid vill jag f. n. lika litet som herr Rydén framställa något yrkande i ärendet.

Jag har — som sagdt — med dessa ord endast velat hemställa till vederbörande att taga under öfvervägande, huruvida man icke borde inrätta en tvåårig kurs för småskollärarynner, som önska förvärfva sig kompetens för anställning i folkskola. Under förutsättning att dylik lärarinna har goda vitsord och tillika underkastar sig erforderlig inträdespröfning, hvilken hon lätt nog bör kunna genomgå, då hon ju under sin föregående tjänstgöring haft tillfälle att öka sina teoretiska kunskaper, under förutsättning häraf, säger jag, bör hon kunna intagas antingen i ett folkskollärarynnesseminariums tredje klass om utrymme där beredes, eller ock i en särskild kurs, om en sådan anordnas. Efter två år kan hon antagas ha förvärfvat sig en utbildning, som alls icke står efter den folkskollärarynnerna i allmänhet ha utan är likvärdig med denna.

Jag har velat i den föreliggande viktiga frågan göra detta uttalande, för att om möjligt en sådan anordning måtte åvägbringas åtminstone under det öfvergångsstadium, hvori vi för närvarande befinna oss. Det är i öfrigt klart, att denna fråga icke kan definitivt lösas för sig, utan måste sättas i samband med det fullständiga förslag till folkskollärarynnesseminariernas ombildning, som kommer att af folkundervisningskommittén framläggas.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den fortsatta behandlingen af detta utlåtande till nästkommande plenum måndagen den 3 innevarande april kl. 7 e. m.

§ 9.

Herr *Staaß* aflämnade en af honom med flera undertecknad motion om politisk valrätt och valbarhet för kvinnor.

Denna motion, som erhöU ordningsnumret 343, blef på begäran lagd på bordet.

§ 10.

Till bordläggning anmälde

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning af väckta motioner om sådan ändring af § 114 regeringsformen, att ridderkapets och adelns rätt till veto i privilegiefrågor upphäfves;

statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bestridande af kostnader för anordnande af föreläsningskurser för allmänheten vid Göteborgs högskola,

Ang. tvååriga
folkskolesemi-
narier.
(Forts.)

nr 36, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för utgifvande af en svensk bokkatalog för åren 1906—1910, och

nr 37, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för lokomotivföraren G. B. Carlsson Frank att gälda visst honom till utgifvande ådömdt skadeståndsbelopp;

bevillningsutskottets memorial, nr 18, med förslag till viss ändring i gällande bestämmelser angående tullbehandling af sirap;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning af väckt motion om inrättande af sex nya ordinarie vaktmästarebefattningar vid riksbankens hufvudkontor,

nr 18, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna,

nr 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt stationsinspektoren Lars Fredrik Reinhold Schmidts änka,

nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt stationskarlen Carl August Malmqvist, och

nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förra poststationsföreståndaren Aurora Mathilda Magdalena Wallberg;

lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser rörande sådan försäljning af vin och öl, som afses i 15 § i förordningen angående försäljning af vin och öl;

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, med anledning af en inom kammaren väckt motion om skrifvelse tiil Kungl. Maj:t med anhållan, att den till städerna under villkor af oförytterlighet donerade jord ej må afhändas städerna utan Riksdagens samtycke, m. m.; och

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, angående en inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om hushållningssällskapens verksamhet och organisation.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Häruppå åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,12 på natten.

In fidem:

Per Cronvall.
